

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Május 1.

Május. Az üdeségének, bájainak, teremő-erejének teljességében pompázó természet ez. Az erőhöz jutott élet pezsgése, vidámsága: a bújta tenyészet. Az életerő diadalmas előretörése, hódítása, a rejtett mélységekből. A pogány népek mythológiáiban az az idő, a mikor az ég nagy istene a föld anyaistennőjével nászát üli s az anyaföld méhéből egyszerre új, gazdag tenyészet, áldás tör elő. A világságnak, az életnek, az ifjúságnak s a velük járó láthatatlan, titkos, de ellenállhatatlan erőnek, tenyészetnek, megújulásnak képviselője. Azoknak a titkos, ellenállhatatlan erőnek, melyek, ha a tavasz lehelletére megpezdültek, feltartóztatlanul fakasztják a lombot, füvet, virágot s bármily erős késői fagy csak hátráltathatja, kevesbitheti, de áldásainak kifejlődését meg nem akaszthatja. Május a teremő természetnek, a gyümölcsözést előkészítő virágzásnak, az új élet erejének ünnepe.

Mily szívesen adtuk át magunkat régen e napon a természet csodáinak bámulatára, dobtuk magunkat önfeledten karjaiba, tele tudóval szíván magunkba a friss, üde. megelevenítő, virágillattal terhes levegőt! Áhitattal álltunk meg fenséges csöndjében, mely lelkünkbe is átszállva, szelid békességgel tölté be szívünket s a természet Urának dicsőítésére szótlán imádtuk fakasztott lelkünkben.

A mai május 1-én azonban a természet csendjét megzavarja a városokból kihangzó szokatlan zaj. Egy harcra hívó, az önérzet erejétől csapongó, a diadal reményétől ittasult riadónak hangjai hallatszanak. Népek százai, ezrei és százezrei járnak be az utcákat s hirdetik a társadalmi átalakulás, megújulás rügyfakasztó tavaszát Szemükben a diadal hitének, bizonyosságának fénye, lángja; arcukon az új idők hajnalhasadásának pirja. Hiszen igaz, van sötét tekintet is köztük; szemek, a melyeknek sötétjéből a gyűlölség lángja haragosan lövel; öklökbe szorított kezek, melyek sujtani készek s a forradalmi láz kitöréseitől

tajtétköz szavak. De nincs-e a természet tavaszán is folyók áradása? A havasok szüzi havából képződő hullámokból nem lesznek-e szennyes habok is, melyek elöntik a réteket s lerakódó iszapjából nem származik-e mégis termékenység?

A mostani májusok első napjai figyelmünket arra a társadalmi jelenségre fordítják, melyet szociálizmusnak nevezünk. Vagy 16 év óta kezdett általánossá lenni az egész művelt világon, hogy a szociálista munkások e napon félredobják szerszámaikat s tüntető körmenetekben ünnepélyesen demonstrálják azt a — tagadhatatlan — ellenállhatatlanul előretörő erőt, mely a mai társadalmi berendezkedést felforgatni törekszik s helyére új alapokra fektetett társadalmi rendet igyekszik építeni.

E jelenséggel ma már komolyan kell foglalkozniok nemcsak az állami élet vezetésére hivatott politikusoknak és elméleti és gyakorlati szociologusoknak, hanem az egyházaknak s ezek munkásainak, a vallás szolgáinak a papoknak is. S az egyházak közül melyeknek inkább, mint épen a protestáns egyházaknak, a melyek maguk is ugyanazon alapelvek vallási érvényesítésére alakultak, a melyek a szociális törekvések ideális alapjait képezik?

A nagy kérdés azonban az, hogy minő módon s mely formában kell az egyházaknak a szociális kérdés és kérdések megoldásába befolyolniok? Szándékosan mondók külön a szociális kérdést és kérdéseket. Sokan ezeket — mindkét oldalról — szívesen zavarják össze. A szociálisták hajlandók csak „szociális kérdéstről” beszélni azon értelemhen, hogy az egész a „tulajdon” kérdésétől függ s mihelyt a „magán tulajdon” eltöröltetik s helyét a társadalmi köztulajdon foglalja el, meg van oldva az egész kérdés. Erre kell tehát egyenesen törekedni. A másik oldalon csak „szociális kérdések”-ről akarnak tudni; azaz, azt gondolják, hogy egyszerűen e mai társadalmi rend egyes kiáltóbb kinövéseit kell lenyesegetni, egyébként pedig a mai egész társadalmi rend alapjai fentartandók. Az egyházakat most már mindkét oldal-

ról intvitalják segítségre. Mit tegyenek? A róm. kath. egyház — legalább egyelőre — az utóbbiakhoz csatlakozik, sőt a midőn azt hirdeti, hogy e mostani társadalmi rend isteni rendelésen alapszik, a melynek elvei ellen törni istentelenség: a leghatározottabban szembeáll azokkal, akik „sociális kérdés“-ről beszélnek, a „magántulajdon“ eltörlése értelmében. E társaságba hívják, követelik, hogy beálljon a protestántizmus is. Hogy míg erejének teljes megfeszítésével segít megoldani a „sociális kérdések“-et: a „sociális kérdés“-re maga is üsse rá az „istentelenség“ bélyegét.

Merem állítani, hogy ide nyulnak vissza a legmélyebb gyökerei annak a különbségnek, mely a hazai protestántizmus sociális feladatainak felfogása tekintetében minálunk a „Kálvin szövetség“ kérdésében jut kifejezésre.

A „Kálvin szövetség“ megalkotói kétségkívül ugyanazt a szerepet várják a protestántizmustól is e téren, mint a mit a róm. kath. egyház visz. Az egyház humanitárius és kharitativ tevékenységének teljes kifejtésével köztözetni, flastromozgatni a felfakadt társadalmi kelevényeket, de a belső, radikális kura gondolatának is távol tartásával. Ezzel szemben a tulsó oldalon ezt a szerepet, főleg ennek második felét — a mi pedig amazoknak épen a fődolog — az egyházhoz, főleg a protestántizmushoz méltatlannak ítélik s míg az Omge és „Köztelek“ a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ gárdájával szövetkezve, egy „prot. „keresztény“ sociálistizmus“ kharitativ tevékenységét sürgetik Balthazár Dezsőék a „Debr. Prot. Lap“-ban tiltakoznak az ellen, hogy jogosult társadalmi törekvések megakasztásának dicsőtelen s magára is veszélyes szerepére használtassék fel az egyház. Dr. Bernáth István, a gazda, azt kiáltja oda a papnak: szeretetet, anyagi és erkölcsi támogatást adjatok a népnek! Dr. Balthazár Dezső, a pap, azt kiáltja oda a gazdának: a szó és alamizsna nem segít a népen: földet a népnek, hogy legyen kenyere az éhezőknek, „tulajdon“-t a vagyontalannak!

Erdekes tünet. Méltó az elmélkedésre, hogy valjon nem a Bodóné örök esete ismétlődik-e itt; nem az Aesopus „átalvetője“ van-e itt is az emberek nyakában?

Mi úgy látjuk, hogy a magyar protestántizmusnak nagy feladata nemcsak a „sociális kérdések“ megoldásán közremunkálni, hanem a „sociális kérdés“ megoldásának előkészítésén is; ez utóbbin, ha egyébbel nem, annyival mindenesetre, hogy a szabad gondolkodás, a tudományos vizsgálódás s a reformok lehetőségének útját nyitvatartsa. A protestántizmus nem vállalkozhatik a szellemi porkolábság szerepére, még a „tekintély“ védelmének örve alatt sem; annál kevésbé pedig, mert hiszen a protestántizmus nem ismer más tekintélyt, mint az „igazság“ tekintélyét, mint a jó Istent,

ki az igazság fényével vezeti s szeretete karjaival támogatja sokszor tévelygő, bukdácsoló, de az atyai házat, az atyai szívet kereső gyermekeit.

Ám azzal, hogy a protestántizmusnak a „sociális kérdés“ megoldását nyitva kell tartania — lévén a „tulajdon“ kérdése nem vallási, hanem bölcséleti, jogi, sociális kérdés —: nem szabad, hogy felmentve érezze magát a „sociális kérdések“ megoldásán való közreműködéstől. Mint egyház a saját kebelében alkalmasoknak ítélt eszközökkel; tagjai pedig, mint a társadalomnak is tagjai, a társadalomban alkalmasoknak ítélt eszközökkel.

A békességet, a nyugodt fejlődést egyfelől a hatáskörök tiszteletben tartása, másfelől a hivatás teljes betöltése biztosíthatják. Suum cuique!

Május 1-én csodálva szemlélem a természetben nyilvánuló erők harmonikus munkájának eredményét: a lassu, de biztos, leküzdhetetlen fejlődést, s hallván a társadalmi erők ádáz küzdelmének távolról morajló hangját: lelkemben mély megindulással sohajtom: Bocsásd ki Uram a te lelkedet! A te lelked igazság! A te lelked szeretet!

Nagy Károly.

Az énekeskönyv ügyében.

A Prot. Lap 15. számában Seprődi János ur felhívást közöl aziránt, hogy az erdélyi templomi énekeskönyv megújításához szólanı kívánók áprıl végéig hozzá küldjék be észrevételeiket. A felhívás négy pontja alatt megjelöli: minő tekintetben kíván ő tájékoztatást az illetőktől. Minthogy e rövid cikkben én az ügy más oldalára is kiterjeszkedem, e lap útján kívánom elmondani nézetemet.

Legelőbb is az újra kiadandó énekeskönyvbe felveendő dicséreteket és zsolnárokat jelölöm meg. A hangjegyekkel ellátott dicséretek közül az ujba felveendőnek gondolom az 1. 4. 7. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 30. 34. 35. 42. 50. 63. 64. 67. 70. 81. 92. 99. 101. 164. 184. számú (római számokkal jelzett) dicséreteket, tehát számszerint 24-et. Kihagyandónak vélem az 5. 5i. 66. 80. 91. 214. számú dicséreteket. A zsolnárok közül felveendőkké lennének az 5. 8. 23. 25. 33. 42. 61. 65. 75. 84. 90. 105. 138. 146. számúak; kihagyatnának az 1. 16. 19. 24. 30. 34. 50. 66. 89. 103. 119. 141. számú zsolnárok.

Templomi énekeinket ötven év óta ismerem, a hosszú idő alatt több egyház isteniszteletén megfordultam, s azt tapasztaltam: a fenti számokkal jelzett énekeket leginkább kedveli a közönség. Természetesen, ama énekek is kimaradnának, melyeket a kihagyandó énekek dallama szerint énekelnek a gyülekezetek.

Tehát ki kell válogatni a gyülekezetek legkedvesebb énekeit, de a leggondosabb kiválogatás sem sokat ér, ha nem segítünk másképp a bajon. Tudjuk, a kedély nemesítésére semmi sincs nagyobb hatással, mint az összhangzatos szép ének. Meg kell vallanunk, hogy ama legfőbb kedélynemesítő eszköz, az összhangzatos ének, a kálvinista templomok nagyobb részében még ma is ismeretlen valami. Eseményszámban megy, ha itt-ott (inkább városi templomokba) harmonikus éneket hallunk, pedig a templom látogatására nagy befolyással van a szép ének... Templomainkban divó egyhangú éneklés nagyon sérti a művelt

ember fülét, s azért nem kíván sok ember odamenni! Ideje volna már kezdeni valamit.

Három, sőt négyszólamu rendezett dallarokat alakítani faluhelyeken nem lehet oly egyénekké, kiknek nem csak semmi elméleti énekismeretük, de még hallásuk sincs. Miután a hosszú mulasztást egyszerre helyrehozni nem lehet, kántor-tanítóink csináljanak annyit, mennyit az adott körülmények engednek csinálni, más szavakkal: az iskolában vessék meg a jövődő alapját!

Tudjuk, hogy a tanító legfőbb elve ez: „a könnyebbről a nehezebbre kell rátérni a tanítónak”. Kövessék ezen elvet az énektanításban is.

Ismertem tanítót, ki az említett didaktikai elv szemmel tartása mellett, a könnyebb, az ugynevezett skálamenetű templomi énekeket és néhány gyermekdalt két szólamra hangjegyezett és mindkét szólamot (előbb az énekek ismeretes dallamait, azután azoknak lehető egyszerű, de helyes kíséretét) hallás útján megtanította énekelni az összes ifjuságnak. Miután tanítványai annyira begyakorolták az éneket, hogy mindkét hangot egész biztosan tudták énekelni, kijelentette: most már az éneket ki-ki azon hangon énekelheti, melyiken akarja. A primet, vagy szopránt a magasabb hangú ifjak, a másodhangot az alantabb hangúak énekeltek, minden további utasítás nélkül. Ez a legkevesebb, mit a kántor-tanítótól kívánni lehet és ezt meg is teheti mindenik a maga iskolájában.

Az ily tanításnál földolog az ismétlés, nem háromszor, hatszor, vagy tizenhatszor, hanem száz, meg száz ízben, mindaddig, míg hiba nélkül, bátran, biztosan megy az éneklés. Nincs tantárgy, mit annyiszor kellene ismételni és ismételtetni, mint az éneket. Elég eredmény az is, ha egy iskolai év alatt 5—6 éneket lehet így begyakoroltatni. Lehet próbálni hármashangban is 1—2 énekkel, az oktatás itt is az ének-érzéken alapszik. A hangjegyek ismertetése, olvastatása és annak alapján a további képezetetés csakis a hármashangos gyakorlati oktatás után történhetik, mert valamint egyéb tárgynál, úgy az ének tanításánál is a gyakorlat után következik az elméleti oktatás.

Az ifjak tanítása révén rendre és idővel eképe lesz a templomi éneklés széppé, izlésessé és olyanná, melyet a műveltebb érzésű ember is örömmel hallgat. Ezen cél elérése végett ajánlanám, hogy az újra kiadandó énekeskönyvben a hangjegyekkel béveendő énekek mint két szólamra vétessenek fel. Nem lenne az fölösleges munka a Deák Gerő ur „Buzgóság Lantja” mellett.

A szintén készülöben levő *egyetemes* új énekeskönyv próba-kiadásából egy darabot sem vennék át. Vannak nekünk anélkül is számos énekeink, mikből válogatni lehet. Jó volna, ha minél hamarabb és minél olcsóbb árban láthatnók meg az ideiglenesen javított énekeskönyvet!

Azt hiszem, a kinevezett mélyen tisztelt szakértő bizottság mindent elkövet, hogy az énekeskönyv nem csak *valamelyes* javítás alá jöjjön, hanem a lehető legjobb módon kijavítva jelenjék meg. Meg lesz a legcélszerűbb kiválogatás, berendezés s minden oly kellék, mik ajánlatossá teszik a művet. De mindez csak úgy hozza meg az örvendetes fellendülést, ha papjaink, tanítóink s más egyházas szakembereink az alkalmat fáradhatlan buzgóságaikkal felhasználják, lelkes és lankadatlan tanítgatásaik által életet adnak neki...

(Radnótfája.)

Gergely Lajos,
ev. ref. lelkész.

Az új énekeskönyvhöz.

Meg kell vallanom, hogy aggódva vártam a Próba Énekeskönyvre adott bírálatok végét, mert attól tartottam, hogy elfogadás esetén: kötelezővé tétetik, ami

pedig ilyen öreg 44 éves kántornál sok munkát adott volna. Legyünk őszinték; bizony, mi 44 évvel ezelőtt kikerült kántorok, nem hoztunk a képezdeből olyan széleskörű kóta- és zene-ismeretet, mint a mai fiatal-ság s ebből önként folyó következetesség az, hogy volt okunk aggódni, látva a Próba Énekeskönyv sok új dallamu énekét, előttünk — az erdélyi egyházkerülethez tartozó kántorok előtt ismeretlen sok zsol-tárt — ismeretlen dallamával. Tekintettel pedig arra, hogy a Próba Énekeskönyv új átdolgozás alá került, nagy lelki örömmel vettük, hogy a Mtgos Ig.-Tanács egy új énekeskönyv kiadását vette célba, s örömmel nevelte azon intézkedése, hogy a szokatlan, sok helyen teljesen használaton kívül hagyott zoltárokat kihagyni rendeli s tért enged az illetőknek hozzászólni és javaslatot tenni. A tiszteletes lelkész urak közül már eddig is — mint látszik nagy érdeklődéssel — többen hozzászóltak, megtették észrevételeiket, ajánlataikat, de a kántorok közül még senki, s midőn magam hozzászólok: teszem főként azért, mert sem az egyik, sem a másik javaslatban nem találok meg azt, a mit vártam; nem találtam meg a vasárnap délutáni énekeket, pedig őszintén elmondhatom, hogy 44 évi hivataloskodásom ideje alatt ezek adtak nékem több gondot. — A vasárnap reggeliek csak kikerültek részint a közönséges vasárnapiak közül, részint az évszakonkénti: téli, tavaszi, nyári vagy őszi énekekből s válogatva hozzá a zoltárokból is, de nem ilyen könnyen a délutániak. Erre, rendelkezésünk alatt állottak ugyan a katechismusi énekek, de megválogatva — a szokatlanokat mellőzve — hamar végéhez értünk s elől kellett kezdeni, már pedig igen óhajtott volna, hogy vasárnap reggeli és délutáni legyen annyi, hogy ne kelljen ismételni — egy év alatt. Az istenitiszteletet illetőleg — úgy tudom — különbözik a városi és falusi istenitisztelet egymástól abban, hogy míg városhelyeken a kántor az istenitiszteletet a „Te rólad zeng dicséretünk”-kel kezdi, addig faluhelyeken bemenőt is kell énekelni. Vannak faluhelyek, ahol a hivek csak a harangok elhagyása után, nagyon lassu léptekkel, ugyszólva ünnepies kényelemmel közelednek az istenházához: itt aztán teljesen indokolt a bemenő ének — két versének eléneklése. Az én egyházközségemben ugyan éppen ellenkezőleg van; nálunk a harang elhagyása a hiveknek nagy részét már a padba találja, de a többi is már a templom körül: és mégis szükségesnek látom a bemenő éneket, mert gyönyörködtető, lélekemelő hatása, midőn sokan énekelnek; ezeket inkább tudják, bárha nincsen is Énekeskönyvük.

Ezért én a falusi gyakorlathoz alkalmazkodva az énekeket a következőleg csoportosítanám:

Ünnepi és vasárnap reggeli bemenéskor 14. 16.

Ünnepi és vasárnap reggeli felálló 1. 2.

Ünnepi és vasárnap reggeli predikáció előtti 12.

Rendes énekek: 17. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29.

30. 32. 33. 34. 35. 146. Zsoltárból: 16. 19. 23. 25.

33. 50. 65. 77. 84. 138. Próba é. k.-ból: 163. 180.

188. 211. Ez utóbbit „Mint a szép hives patakra” dallamra. Az év utolsó vasárnap 90. zolt. = 29.

Tavaszi: 181. 182. 184. Próba é. k. 284. Nyári

185. 186. Aratási 187. 188. 189. Őszi 190. Vetési 191.

Szüreti 192. Téli 193. 194. Próba é. k. 301. = 15.

Adventi: Urvacsora vételkor 129. tovább 93. 95.

Próba é. k. 130. Ujkenyér urvacsora 130. = 5. Ez

eddig = 49. Vasárnapra esik Virágvasárnap. Husvét,

Pünköszt, konfirmáció és reformáció ünnep (s kikerül az 52 hétre való.

Vasárnap délután: bemenő 15. 17. Felálló 4. 5.

Prédikáció előtti 13. Rendes énekek lennének: 103.

107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 116. 120. 121.

124. 125. 126. 133. 147. 148. 149. 153. Zsoltárból:

3á. 42. 61. 75. 86. 105. 141. 146. Próba é. k.-ból: 37.

75. 205. 213. = 32.

Köznap reggeli: Felálló 7. 9. Rendes 39. 40. 41. 42. 44. 45. 47. 48. 50. Zsoltár 5. 8. Próba é. k. 233. 236. 13.

Köznap estéli: Felálló 10. Rendes 52. 53. 54. 55. 57. Próba é. k. 251. 255. dall. Mint a szép. 7.

Bűnbánat heti: 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 105. 106. = 10.

Újévi: 67. 68. 69. Próba é. kvből 90. Nagy Isten dallamra. = 4.

Nagypénteki: 72. 73. 75. Kezdő: Próba é. kvből 97. Nagy Isten dallamra. 4.

Husvétii: 82. 76. 77. 79. 80. Próba é. kvből 112. 5.

Aldozó csütörtök: Kezdő. Próba é. kvből 114. dallama: Dicsérünk téged. 83. 84. = 2.

Pünköszi: 92. 88. 89. 90. 91. 92. = 5.

Karácsoni Kezdő. Próba é. kvből 143. Dicséret 96. 98. 99, 101. = 4.

Urvacsora vétele előtt, mielőtt a pap kimegy az asztalhoz 155. Vétel alatt 157. 160. = 4.

Urvacsora vétele kimenőre 164. Aznap délután 165. 2.

Kofirmációkor: 166. 169. „Áldást kérünk.“ Reformáció 174. Próba é. kvből 313. 4.

Eszterdő utolsó nap 179. Tartós szárazságban 195. Megnyert eső után 197. Tartós esőzések 198. Földművelés 200. Égháborúban 210. Esketés 211. Templom felavatás 217. Új pap beiktatás 218. Új orgona felavatás 220. = 10.

Ezen 165 ének nézetem szerint szaporítandó lenne vasárnap délutániakkal; köznapi reggeli és estéli énekekkel, tekintettel különösen azon egyházakra, hol ugy a reggeli, mint az estéli templomozás még gyakorlatban van, mint pld. — a mint tudom — a kalotai egyházmegyében. De kevés továbbá a karácsoni ének is. A Borbély Sándor tiszteletes ur által javasolt 7—7 ének — minden ünnepre — nem lehetett kihozni. Ha új énekek is készülnek, azon esetre kívánatos volna, hogy a szerző urak tekintettel legyenek a Nagy Isten és Mindenható leborulva énekek szép dallamára, hogy ezekből több legyen.

A mi pedig tiszteletes Borbély Sándor ur temetési énekekre vonatkozó javaslatát illeti: nem tartanám okvetlen szükségesnek a temetési énekeknek az egyházi énekeskönyvben leendő kiadását, mert az csak terjedelmét és árát növelné. Ha a mi buzgó hallgatónk hóna alá fogva énekeskönyvét, templomba siet, miért vigyen temetési éneket is, s viszont ha temetésre megy, miért emelje az egész nagy zsoltárt. Hanem abban igen egyet értek a tiszteletes urral, hogy a jelenlegi temetési énekeket — megválogatva — az általa ajánlott szép és megszokot temetési énekeket igen is ki kell adni, de egy külön füzetben; fel lehetne venni a dalárdák által használt szép gyászdalokat is, csak hogy aztán ne lenne drága. Valamint abban is egyetértek a tiszteletes urral, hogy a temetésen résztvenni kívánó jó énekes embereket a dalárda által nem zárnam el az énekléstől.

Nem soroztam be még mindeddig a 20. Dicséretet. Városhelyeken aligha használják, mert ott az a szokás, hogy pap Amene után azonnal tódul ki a gyülekezet s így mire az utolsó vers-éneknek vége van, a templom is üres. De nem így falun. Itt az utolsó vers-ének utolsó soránál kezdik a kiindulást és így a kántornak igen sokat kellene az orgonán játszani míg a kimenés megtörténik. Én hát, ha látom, hogy sokan vannak: orgona nélkül kezdem el: „Hallók Uram szent igédnek...“ vagy a második versét: „Ird be uram mi szívünkbe“ és a gyülekezet is kimenve áhítatosan énekl s mire a versnek vége van, a gyülekezet is kint.

Nézetem szerint az itt felvett énekeket mind fel lehet venni s ha nem elég, biz akkor készíteni kell újakat is, amint jeleztem: vasárnap délutáni és köz-

napiakat. A többi elég lesz, de nincs is már miből még tenni hozzá.

Adj a Isten, hogy minél előbb kezünkben lássuk — annyi sok várakozás után!

Pap György.

Németországi levelek.

IV.

Berlin, 1906. márczius 21.

Szilárdul megvagyunk győződve, hogy a kereszténység, ha szocializáló és ethizáló erejét megőrizni akarja, kénytelen a maga lényegét az idők szellemének megfelelő formába önteni. A vallásnak, mint a lelki élet egyik legközvetlenebb tényének, minden korhoz és minden emberhez a maga nyelvén kell szólania. Ez egyfelől történeti, másfelől lélektani igazság, a melyet azonban — úgy látszik — napjaink theologusai mind inkább és inkább tévesztenek szemek elől.

Az emberiség fejlődése nagyjában hasonlítható az egyes ember fejlődéséhez: a miként más a gyermek, más az ifju, más az érett férfi és az agg ember vilásképe, azonképen más az emberiség gyermekkorának, ifjukorának, férfi- és aggkorának vilásképe is. Nő az idő, nő a tapasztalat és a tapasztalat növekedésével módosul a világnép. E világnépben helyet követel magának a vallás is, ez kétségtelen.

A kérdés csak az, hogy milyen szerepe van e kép megalkotásában? A feleletet megadja a vallás és a művelődés-történet.

A történet és a kultura eisz idejében az emberek világnépét kizárólag a vallás alkotta meg: *a vallás volt az egyetlen világnép-alkotó tényező.* Seholy sem mutatkozik ez világosabban, mint Babylonia, Assyria s egyáltalában Ázsia ó-keleti népeinél. Babylonia népénél a vallás és tudomány egy s ugyanaz a fogalom; a khinai nép állami és társadalmi rendje teljesen a valláson alapul, sőt a görögök őskorában is a jog és erkölcs teljesen a vallásban olvad föl. Arra a kérdésre, hogy mi a világ és hogyan állott elé, mindenütt a vallás ad először feleletet. Természetes, hogy a vallás, ha a lelki élet többi nyilvánulásai felett ily nagy hatalommal uralkodik, döntő befolyást gyakorol a világnép kialakulására.

Több tapasztalatra és nagyobb természetismeretre volt szükség, hogy a vallás mellett a tudomány is, mint világnép-alkotó tényező szerepeljen. A mint az egyes lelki tehetségek — hogy úgy mondjam — jobban és jobban differenciálódtak, a vallás is mind inkább és inkább szorult az őt jogosan illető helyre, tért engedvén a természettudományok és philosophia fejlődésének. E folyamat pedig leginkább szemlélhető a görögök kulturájának kialakulásában. Ez a zseniális nép, melynek az ismerés igazi élvezet volt, szellemi fejlődésének első korában istent teremtett a bölcsességnek, a vitézségnek, jókedvnek, szerelemnek, minden szép völgyét, dombját, folyóját kisebb istenekkel népesíté be, azaz mindazokat a természeti és szellemi erőket, melyeket a kultura első idejében élő népek egy festett fára vagy különös állatra ruháztak át, megelevenítette s e tényben már találkozunk a reflexio első, bár bizonytalan nyomával. *A világnépet még itt is túlnyomóan a vallás alakítja, amde a vallás alakítására az ész nagyobb mértékben foly be.*

Ezek, a nagyobb részben még természeti istenek, rendre-rendre teljesen szellemivé változnak és a milyen mértékben növekszik ez a szellemiség, olyan mértékben nyer a tudás nagyobb befolyást a világnép alakítására és végre a görög philosophia kezdetének idejében a tudás már, mint világnép-alkotó tényező, túlsúlyban van a vallás felett. Az első

görög philosophusokon még látszik a vallás hatása, a mennyiben philosophiájuk nagy részben azzal a kérdéssel vesződik, hogy miként állott elé ez a világ, mi annak alkotó principiuma, szóval philosophiájuk lényegileg kosmogonia, tanaik központja nem az *ἀνθρώπινος*, hanem a *κοσμικός*, nem az ember, hanem a világ, jeléül annak, hogy a reflektáló ész még nem emelkedett teljesen az őt körülvevő természet fölé. Ámde a fejlődés folyamán mind nagyobb és nagyobb mértékben szabadul föl a philosophia a vallás hatása alól, míg végre egy Herakleitos és Xenophanes egészen ellene fordul. *A fejlődésnek ezen korszakában a philosophia a világkép-alkotó tényező és Platon, Aristoteles már nem a valláshoz szabják tanításukat, hanem tanításukhoz igyekeznek alkalmazni a vallást.*

Ha figyelmesen vizsgáljuk e fejlődés menetét, azt fogjuk találni, hogy a fejlődés növekedtével mind inkább növekedik a tudás világkép-alkotó szerepe s ezzel természetesen, kisebbedik a vallásé. A görög philosophia idejében már teljesen felcserélődtek a szerepek, míg a fejlődés elején a vallás alakította a világképet s a tudásnak ehhez kellett magát alkalmaznia, addig itt a tudás és éppen a philosophia alkotja meg azt és a vallásnak ehhez kell alkalmazkodnia. És a tudás megtartotta e szerepét évszázadokon át, mind e mai napig.

A keresztyénség kebelében ugyan nem ritkán találkozunk olyan törekvésekkel, melyek a világképet teljesen a vallás szerint akarják alakítani vagy hogy helyesebben mondjam, nem a vallás, hanem a tradíció s az egyház tanai szerint. E törekvések azonban ideig-óráig ugyan érvényesültek, de végeredményükben mégis kudarcot vallottak. Különösen a scholasticizmus korában törekedett az egyház a tudást, a philosophiát tanainak szolgálójává tenni s aránylag elég hosszú időn át, nem kis sikerrel. Ámde az elért eredményeket aránylag még rövidebb idő alatt tönkretette a renaissance, a humanismus és a reformáció. A mióta pedig Descartes a scholastikus jelszó helyett: „credo, ut intelligam“ teljes bizonyossággal állítja oda: „dubito, ut intelligam“, azóta a philosophia és a természettudományok világalkotó szerepe elvitathatatlan.

Napjaink világképét e szerint nem a vallás alakítja, hanem a tudás. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a vallásnak semmi része sincs e kép megalkotásában. A vallás mindig világkép-alkotó tényező fog lenni, de nem az alap tényező. A mint Kant örök időkre, végérvényesen megállapította: szemlélésünk adataiból fogalmakat alkot az értelem s e fogalmakból eszméket az ész. A világképet tehát a szemlélés adataiból megalkotja az értelem s hol már az értelem hatalma véget ér, ott átveszi a világkép-alkotás szerepét a vallás.

Az a kérdés már most, hogy e tényekből miféle tanulság háramlik a theologiára? A felelet egyszerű és világos: a theologia ne akarjon se a szentírás, se az egyház, se a hagyomány tekintélye alatt oly tanokat hirdetni, melyek a két világkép-alkotó tényező: a természettudomány és a philosophia tanításával merőben ellenkeznek. Az, amit X. Pius pápa ezelőtt mintegy két évvel hirdetett, hogy t. i. ecclesiae mentem subjici necesse est — szükség az értelmet az egyháznak alávetni — erősen középkorisan hangzik a modern időkben.

De éppen ily idegenül hangzik sok protestáns theologus ama követelése, hogy a tudást vessük alája a szentírás igazságainak. Ezek a theologusok vagy nem képesek vagy nem akarják észrevenni, hogy a theologia, ha a tudomány névre számot tart, kénytelen a modern idők tudományos álláspontjára helyezkedni s a modern idők tudományos

eredményeihez alkalmazkodni. Philosophusoknak, egy Kantnak, Hegelnek, Schopenhauernek, Nietzschének, természettudósoknak, egy Darwinnak, Häckelnek kicsinylő lenézése ma már nem számítatik tudományos érdemnek.

A theologiának nem lehet az a feladata, hogy oly tudományokkal versengjen, a melyekhez nem ért és oly dolgokról tanítson, melyek nem az ő szakmájába vágnak.

A zsidók vallásos felfogása szerint pl. a világ Istennek „legyen“ szavára keletkezett; a természettudósok szerint azonban hosszú fejlődés eredménye az. A zsidók vallásos felfogása a bibliában van megírva, de ez még nem ok arra, hogy a természettudomány állítása igaz ne legyen. Ama tanítás, hogy Isten a világot hat nap alatt teremtette, a babyloni népek astralis kosmogoniájára vezethető vissza s ha e kosmogonia helytelen a tudomány mai álláspontján, nem tudom, miért kell a hat nap alatt való teremtés elbeszélését oly nagy apologetai hévvel és buzgalommal védelmezni? Kétségtelen dolog, hogy természettudományi kérdésekben a bibliával szemben mindig a természettudománynak lesz igaza s ezért kár is ily kérdésekben vele vitára kelni. Más a természettudomány mezeje és más a theologiáé; mindkettőnek pedig kötelessége egymás határait tiszteltben tartani.

Ugyanilyen a viszony a biblia és a történelem, a biblia és a philosophia között. Történelmi kérdésekben a történelemnek, philosophiai dolgokban a philosophiának lesz mindig döntő szava. A vita tehát e téren sem ajánlatos.

A biblia tekintélye csupán vallásos kérdésekben feltétlen s ezért a theologiának legelső feladata e vallásos elemnek kiválasztása abból a formából, melybe az akkori idők szelleme öntötte és e vallásos elemet, mely ment minden mellékiztól, oly formába önteni, mely napjaink szellemének megfelel. Ez pedig a szentírás vallásos tartalmának nem lesz hátrányára, mert az arany arany marad bármilyen formában.

Ifj. Bartók György.

A „Bibliai Szemelvények“ bírálóbizottságának jelentése.

A Bizottságunk 1903. évi 9. jk. sz. alatt hirdett Bibliai Szemelvény-pályázatra három munka érkezett.

I. sz. jeligeje: „A szentírás az életnek könyve.“

II. sz. jeligeje: „Prompte et sincere.“

III. sz. jeligeje: „Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus e Novo patet.“

A műveket az elnökség Farkas Kálmán (Dunamellék), Harsányi István (Tiszáninnen), Kiss József (Dunántúl), S. Szabó József (Tiszántul) és Váró Ferencz (Erdély) uraknak adta ki bírálatra.

A írásban beadott bírálatok egybevetésére s az eredmény végleges megállapítására a bírálók (Harsányi István elkésve érkezvén) f. április hó 17-én Antal Gábor püspök elnöklése mellett egybegyültek s egyhangulag megállapították, hogy:

Az I. sz. munka didaktikai szempontokat s négy alsó osztálybeli tanulókat látszik következetesen szem előtt tartani. Jól választott szemelvényeket jelez a szentírás mindenik könyvéből, de csak jelzi azokat; csupán János evangéliumából ad mutatványul teljesen kidolgozott szemelvényt. Ebből ítélve az látszik, hogy a Károli fordítást nagy gondnal, tetemesen, de igen nagy mértékben s nem mindenütt szerencsésen módosító szövegjavítást fogna végezni. E miatt a munkát a bizottság nem találja kellően elbírálnak.

A II. sz. munka nem a Biblia könyvei sorának

fonalán, hanem a vallásnitás négy alsó osztálybeli mai tantervének fonalán szerkesztett — egyébiránt gondos munkával — egybe. Nem a Biblia ismertetése, hanem a Bibliából, illetőleg annak kiszemelt könyveiből meritendő ismeretek *rendszerbe foglalása* az elsőrendű célja. Ehez mérten szerkeszti a pályázó két kötetes könyve négy részéhez a Bevezetéseket, illetőleg Előszókat, melyek azonban nem eléggé alkalmazkodnak a 10—14 éves tanuló fellogásához. Az első részhez adott Bevezető „A bibliáról” épen nem mondható sikerültnek. A szemelvényeket összekötő szövegek s a Jegyzetek szerencsésebbek, bár apróbb nyelvi javítgatások rájuk férnek. A Károli fordítás mai használatu szövegén a szerkesztő számbavehető változtatásokat nem tesz. E munkát alap-terve miatt mellőzi a bizottság.

A III. sz. munka alapos beható tanulmánnyal készült. A didaktikai igények jogosult mértékét túlhaladó bőséggel ad szemelvényeket az egész Biblia minden könyvéből. Azokat átlátszó világossággal, jól kerekíti ki. Sulyt magára a szövegre helyez s ritkán csinál összevonásokat, szerkesztői kapcsolásokat. A bizottság ezt a munkát elfogadhatónak találta, egy-szersmind részletesen is végig bírálta, az írott bírálatokban megjegyezvén mindazokat a véleményeket, a melyeket a bizottság egyhangulag magáévá tett s a melyeknek figyelembe vételére a pályázó, mielőtt műve kiadtnék, fölhivandó lesz.

Végleges megállapodásait e munkára nézve a bizottság a következő pontokba foglalta:

1. Az egyes bírálatokban jelezve vannak czeruzával azok az észrevételek, a melyeket tüzetes megbeszélés alapján magáévá tett a bizottság. A többi észrevételt maga a pályázó belátása szerint mérlegelje és értékesítse.

2. A bizottság sok szép szemelvénynek, melyek költők, művészek képzeletét is gyakran ihlették, sőt az irodalmi frazeológiába is (pl. Potifárné) beleolvadtak, szorosán iskolai szempontból a kihagyását ajánlja. A pályázó azért ne ejtse el végkép a *Biblia* irányelveit, hanem tartsa fenn magának azt, hogy az első kiadás gyakorlati példája után, új kiadásban, bővítés képen, esetleg egyet és mást visszailesthesen.

3. A mennyire csak lehet, az ószövetségi részben rövidítsen; az újtestamentomban ellenkezőleg még vegyen is föl, a mit lehet és kell.

4. Jézus élettörténeti adatait párhuzamosan is felveheti a synoptikusokból; csodatételeit és példázatait párhuzamosság nélkül.

5. A hol a kívánt kihagyásokat pótló áthajlásokról szólnak a bírálók: ott az úgy értendő, hogy a szerkesztő, a saját jól alkalmazott módszere szerint, a mellőzendő részek mondataiból rója egybe az áthajlást.

6. A szakaszok czimzésében rövidsége és egyszerűsége törekedjék s kerülje az ige szenvedő alakját.

7. A kiadás egész soru lesz, nem hasábos. Fenn a részek, szélen a versek száma jelzendő.

8. Az iskolai helyesírás szabályai szigoruan szem előtt tartandók.

9. A javítások megtételére, esetleg a még közzé nem tett *revideált biblia-szöveghez* való hozzájuthatás időhatárára nézve a pályázó küldjön be nyilatkozatot az E. T. B. elnökének.

Határozottak:

1. E. T. Bizottságunk ezen jelentés alapján s a benne foglaltak jóváhagyásával, a III. sz. („Novum Testamentum” stb. jellegű) művet a kitűzött 1000 kor. pályadíjra érdemesnek jelenti ki.

2. A jeligés levélkét a Bizottság felbontatván, kihirdeti, hogy a munka szerzője *Murányi János* ref. lelkész, Somogybálványoson.

3. Az írott bírálatok a szerzőnek, ezen jegyzőkönyvvel együtt, fölhasználásra kiadatnak.

4. A másik két munka szerzői az E. T. B. elnökénél jelentkezővén, munkáikat visszakapják.

5. A bírálóknak a bizottság köszönetet mond s annak idején részökre tiszteletdíj utalványozása iránt is javaslatot fog tenni; utiköltségeiket az illető egyházkerületek fognák viselni.

6. Az 1000 kor. pályadíj összegnek, mely a kiadvány jövedelméből megtérítendő lesz, a dunántúli egyházkerület pénztárából előlegképen való, a javítások megtétele után leendő kiutalhatása iránt az elnök fölhatalmazását kéri a konventtől a Bizottság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e száma a kösbeesett május 1-seje munkás-ünnep miatt egy nappal később jelent meg.

A budapesti ref. theol. akadémián betöltésre váró filozófia-pedagógia tanszékre hárman adták be pályázatukat, u. m. dr. Pruzsinszky Pál budapesti ref. főgimnáziumi tanár. Ágoston Sándor kórógyi helyettes- és Juhász László rákospalotai segédelelész.

A szatmári ref. tanítónőképezde ügyében a szatmári és a németi egyházak, mint az intézet fentartói elhatározták, hogy a jövő 1906/7-ik iskolai évben megnyitják a negyedik évfolyamot is és ezzel teljessé teszik az intézetet.

A nagyörösi lelkészválasztáshoz. A mint értesülünk, a nagyörösi ref. egyház tanácsa a Filó Lajos elhunyt folytán megürült lelkészi állásra Bakó József kenesei lelkész meghívását határozta el.

Tyrrell György jezsuita kilépése. Tyrrell a leghíresebb angol jezsuita volt, a kinek minapi kilépése okáról Rómából a következőket jelenti a Daily Chronicle: Tyrrellt még ellenségei is a legkitünőbb angol jezsuitának tartották a reformáció óta, a ki már régebbtől fogva kifejezetten ahhoz kötötte a rendben való benmaradását, ha theologiai dolgokban adnak neki akkora szabadságot, a mennyire az ő specziális munkaköre számára szüksége van. Az ő munkaköre volt: segíteni a hozzáforduló művelt katolikusokat arra, hogy tudományos meggyőződésüket az egyházi hittell és dogmákkal összhangban tartsassák. Az angol jezsuiták, saját érdekükben, sokaig türiék Tyrrellnek — úgy látszik — e szabadságot eléggé igénybe vevő eljárását. Az utóbbi időben azonban a római inquisitionál „eretnekség” vádját emelték ellene egy bizalmas levele miatt, a melyet egy híres katolikus antropologustanárnak írt. E levélben ugyanis a professzor azon értesítésére, hogy őt az ő tudományos kutatásai arról győzték meg, hogy bizonyos kath. tanok tarthatatlanok s így ki kell lépnie ezen egyházból, Tyrrell a „Tablet” ottani kath. ujság szerint a következőleg válaszolt: „A művelt katolikusok közt rohamosan nő azok száma, a kik, mint Ön is, az említett okból, lelki nyugtalanságba esnek. Talán nagyitok, de — hála azon körülménynek, hogy ezeknek nagy része közvetve vagy közvetlenül hozzám fordult, mintha én valami titkos vallási megnyugtató eszköz birtokában volnék — mégis úgy érzem, hogy egészen jó lélekkel állithatom, hogy sokkal nagyobb azoknak a száma, a kik e nyugtalanságban vergődnek s csak kivételek azok, a kik meg vannak nyugodva.” A továbbiakban pedig azt tanácsolta a professornak, hogy a hit kötelező erejét csak erkölcsi és evangéliumi értelemben fogadja el, egyébiránt pedig „a kath. dogmák egész épületét nyugodtan elhanyaghatja, mert az nem egyéb, mint gyarló és tévedhető emberek (theologusoknak nevezetnek) munkája, kik az isteni igazságok formulázásában olykor helyesen, de igen gyakran egészen helytelenül jártak el.” (Év. Kirch. zeitung.)

Magyarok külföldön. Szomorú statisztikai kimutatás beszél a két prot. egyház veszteségéről a „Protestanten-blatt”-ban a külföldnek. Néhány sor az egész tudósítás, száraz számok, de mégis leverőleg hatnak az olvasóra. A tudósítás ennyire szorítkozik: „Az ev. egyház vesztesége az 1905. esztendőben 473 lélek, nyeresége semmi; az ev. ref. egyház vesztesége 379 lélek, nyeresége 26 lélek.” Ennyi az egész tudósítás „Ungarn”-ról. E kimutatás csupán a reverzális veszteségünket

tünteteti fel, a kitérés folytán beállott veszteségünkről nem szól.

Tudomásul. A végrendelet értelmében az érdekeltek tudomására juttatom, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium előjáróságának kezelése alatt levő *Gidófalvy Gábor*-féle alapítvány, melynek czélja rokon és más székely tanulók segítése, a felülvizsgált számadás szerint az 1905-ik évben tőkésítés útján 2029 K 88 fillérrel gyarapodván, az alapítvány-tőke cselekvő állása 1905. decz. 31-én 60,319 K és 52 fillér. Székelyudvarhely, 1906. április 26-án. Gönczi Lajos, igazgató-lanár.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1941—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk tiszteletes t. Presbiteriumához és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Az 1906. évi április hó 24—27-én Budapesten tartott egyetemes konvent határozata folytán utasítást vettünk az elnökségtől, melyett nyomtatásban meg is küldöttünk mindenik egyházközségünk presbiteriumának és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságainak.

A főtiszteletű és méltóságos Konventi Elnökség emez utasítására ez uton is föl hívjuk a címzett hatóságok figyelmét és egyuttal itt is közöljük a zsinati elnök ur ónagyméltóságának a zsinati jegyzőkönyv 1043. sz. a. közreadott s Bocskay István érdemeit méltató megemlékezését, melynek felolvastatását és jegyzőkönyvre vételét a konventi határozat elrendelte.

„Főtiszteletű és Méltóságos Zsinat!

Az egyetemes konvent kezdeményezésére a református és ágostai közös bizottság múlt évi november hó hatodikán kimondotta, hogy a bécsi békekötés háromszázados évfordulóját a két egyház összes gyülekezetei és tanintézetei folyó évi május hó 20-án megünnepeljék. Miután bizonytalan, hogy zsinatunk a mondott időben éppen ülészhetik-e, most kötelességünk, szívünkben a Gondviselő Isten iránt való hála érzetével megemlékeznünk ama szerencsés küzdelemről, mely 1604. október tizennegyedikén éjjel az álmosdi csatával megkezdődve s 1606. június huszonharmadikán a bécsi békekötéssel véget érve, alapja lett alkotmányos és vallásos szabadságunk további fejlődésének; s kötelességünk megemlékezni ama férfiúról, kit válságos időben, midőn politikai és lelkiismereti szabadságunk forgott a kockán, vezérül adott nekünk a Gondviselés. E férfiú Bocskay István, Magyarország és Erdély választott fejedelme, a kit méltán „a magyarok Mózesé”-nek neveztek kortársai; a ki a király iránti hűség és hazaszeretet egyforma érzelmével fogott fegyvert a fenyegetett alkotmány és vallásszabadság védelmére s a kinek saját feladata megoldásán kívül történelmünkben az a szerep jutott, hogy az utána következő szabadságharczosok mintája és kezdő utmutatója legyen, hozzájárándokolván minden utódja a szabadság szeretetében bölcseséget, a diadalban mérsékletet, mindenekben pedig hitet és fajszeretetet tanulni, Bethlentől kezdve Rákóczián át egész a haza bölcséig. A pogány félhold és a római szent btrodalmi korona mesgyéin megállva, a legnehezebb helyzetben is ő ember, protestáns és független magyar maradt: a szorongattatásban el nem csüggedve, a győzelemben el nem bizakodva, ott erősnek és bátornak, itt okosnak és államférfiúnak bizonyította magát. Önzés és hűség nélkül, nemzetét a végkimerülésig nem fárasztotta: a magyar koronára nem vágyakozott, a töröknyújtotta koronát el nem fogadta; czélját érve, kibékült királyával, őt a török félhaldal először ismertette el egyenrangú félnek, megmentette az adófizetéstől s a vallásszabadságot nemcsak saját egyházának, hanem a többi protestánsoknak is biztosította. A zsarnokság és vallásüldözés korszakában ő megmutatta, hogy minden hazafias küzdelem alapjában a lelkek mélyében egyszersmind vallásos küzdelem is s hogy a hatalom a közszabadságokhoz hozzányulván, végeredményben az utolsó menedéket, a hit és meggyőződés mentsvárát döngeti. De rendesen épen innen az ébredés és az újjászületés is. Bocskay István fejedelem nemcsak vallásos ember, a ki magát az Isten választottjának tartotta s valóban az is volt, hanem időrendileg az első magyar szabadsághős: nem csak nagy katona és a legbölcsőbb politikus, hanem a legnagyobb magyarok egyike, a ki diplomáciai rangra emelte a honi nyelvet, a

ki írásaiban még az idegen szó használatát is kerülte; sőt a hajduságnak a rendi sorompók közé tömeges felvételével egyszersmind az ujjabbkori demokrácia uttörőjének is bizonyult. Háromszáz éves küzdelmünknek ő az utmutatója, vallásszabadságunknak és alkotmányos életünknek atyamestere. Mind ezt pedig az Istenbe és az ő Megváltójába vetett hit által cselekedé.

Porait a gyulafehérvári sirbóltból elhordta a szél: de századokon át is hallszik buzdítása, melyel minket végrendeletileg „a szép egyességre és atyafiúi szeretetre”, magyar és magyar közt összetartásra, törvényeink és szokásaink megtartására, Magyarország egységére s a király iránti hűség szent jelszavaira int: hallszik a szerencsi országgyűlésről az alatta kiadott első magyar vezényszó: „Ha Isten velünk, ki ellenünk!” S az orgona zugása mellett felhangzó első magyar riadó: „Erős várunk nekünk az Isten!” Istenbe bizakodva, töle remélve, állhatunk meg nemzetünk minden küzdelme között s e tanulság alatt javaslom, hogy a méltóságos és főtiszteletű zsinat jegyzőkönyvileg örökítse meg a nagy Bocskay István fejedelem emlékeztet s utasítsa a konventet, hogy nemzetünk utmutatójául hozzá méltó emlék állításáról gondoskodják.

A zsinat a világi elnök ünnepi emlékeztetést lelkesült örömmel fogadja, s midőn a nemzeti és vallási szabadság nagy hősenek emlékeztetét hálás tisztelettel s a késő századoknak szóló figyelemzetéssel iktatja jegyzőkönyvbe, ugyanakkor felhívja a konventet a Bocskay István emlékeztetének hozzá méltó emlék által való megörökítésére.”

A folyó hó 20-án megtartandó Bocskay-ünnepély alkalmával rendezendő gyűjtésér edményessége érdekében gondos utánjárásra hívjuk fel lelkészeinket, mert óhajtható, hogy az összegyűjtendő alap egyfelől a Bocskay István emlékéhez méltó, másfelől pedig a később meghatározandó fontos közérdek hathatós szolgálatára képes legyen.

A befolyandó összegek az egyházközségekből azonnal beküldendők az espereshez, az esperes urak pedig, kimutatás kapcsán, terjesszék azt fel hozzánk egy összegben, legkésőbbben május hó 30-ig.

Kolozsvárt, 1906. május hó 1-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 1933—1906.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák tanítóihoz.

A közoktatásügyi miniszterium 33805. sz. alatt a nyári szünetidőre tanítói tovább képző tanfolyamok tartását rendelte el, a melyeken 30—30 jelentkező ellátásban és utiköltség segélyben is részesül. Jelentkezni lehet az illetékes tanfelügyelőségénél folyó hó 25-ig, ugyanott tájékoztatót lehet nyerni a részletes feltételekről.

E tanfolyamokra való jelentkezést melegen ajánljuk a ref. tanító aai figyelmébe.

Kolozsvárt, 1906. május 1.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 1542—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű Esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Igazgatótanácsunk folyó évi február hó 15-én tartott ülésében kelt határozatával az *ismétlő iskolai tankötelesek vallástanítási és egyházi énektanítási oktatásának nyilvántartására* 1904. évi 1860. számú körlevéllel életbeléptetett haladási napló vezetésének s betérjesztésének kötelezettségét kiterjesztette a népiskolai rendes tanulókkal vallás és egyházi énektanítására is s tervbe vette, hogy az összes egyházközségek részére egyöntetű haladási napló mintákat nyomtat. A haladási napló alakját s rovatait illetőleg javaslatot kért be igazgatótanácsunk az összes egyházmegyéek tanügyi előadótól. A beérkezett véleményekből megállapítható volt, hogy a legtöbb egyházmegye már gondoskodott olyan haladási napló-minta nyomtatásáról, a mely alkalmas ugy a rendes, mint az ismétlő tankötelesek vallás és énektanításának nyilvántartására s nehány egyházmegye több évre ellátta magát ilyen nyomtatványokkal. Ez idő szerint tehát nem volna czélszerű a központból gondoskodni az egyes egyházakban netalán még hiányzó nyomtatványról hanem mindenik egyház-

megyei hatóság saját hatáskörében megteheti a szükséges intézkedéseket. Felhívjuk a nagytiszteletű esperes és a tiszteletes lelkész aait, hogy az 1904. évi 1860. szám alatt kiadott körlevelünkben kívánt jelentést az összes református tankötelesekre kiterjesztve, sziveskedjenek a megállapított módon úgy betérjeszteni, hogy az egyházmegyei tanács augusztus hó 15-ig igazgatótanácsunk elé terjeszthesse. A haladási naplók azonban csak egy példányban vezetendők s ez az eredeti példány lesz az egyházmegyei tanács és igazgatótanács elé terjesztendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tan. előadó.

Sz. 1697—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aaihoz.

Az 1905. évről szóló körlelkészi jelentéseknek az egyetemes konvent elé terjesztett missziói jelentésbe való földolgozása rendjén több helyen jöttünk rá arra a tapasztalatra, hogy t. Körlelkész aai nem elég részletességgel és pontossággal állítják össze eme jelentéseket, sőt igen gyakran mellőznek főlemlíteni oly fontos eseményeket is, melyekből a missziói egyház előhaladása, vagy hanyatlása tekintetében tanulságos következtetések lennének meríthetők.

Az ily nemű hiányosságoknak jövőre való megszüntetése céljából ezennel felhívjuk az összes Esperes urakat arra, hogy a körlelkészek missziói jelentéseit mindenkor alapos vizsgálat alá vegyék s az azokban találandó hiányok kiegészítését föltétlenül eszközöltessék, az esperesi felülvizsgálat megtörténtének igazolásául pedig magát a jelentést és a rovatos kimutatást saját hitelesítő aláírásukkal is lássák el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 1744—1906.

Tankönyv engedélyezés.

Szabályszerű elismerő bírálat és egyházkerületi tanügyi bizottsági szakvélemények alapján gimnáziumi tankönyvül való használatra engedélyezzük a jövő iskolai évtől kezdve a következő munkát:

„Az ó- és újszövetségi kijelentés története. A középiskolák I. és II. osztálya számára. Pályanyertes mű. Irta Farkas Kálmán. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Debreczen. Ára 1 kor. 60 f.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 1671—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. egyházmegyénk méltóságos t. Közgyűléséhez.

Nagyenyedi egyházmegyénk méltóságos t. Tanácsa a következő javaslatot terjesztette Igazgatótanácsunk elé:

„Az egyházközségek szeretetházi járulékanak és a lelkészek szeretetházi adójának megállapítása alkalmából egyházmegyei tanácsunk azzal az indítvánnyal járul a méltóságos igazgatótanácsunk elé, hogy a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésen minden lelkész szeretetházi járulékát, illetőleg adóját évi 10 koronában állapítsa meg. Ezen indítvány megtevésére nem csak a birt rá, hogy a szeretetház minden pap leányát egyforma kedvezményben részesíti, a mi egyforma teherviselést is feltételez, hanem az is, hogy most, miután a lelkészi fizetések 1600 koronára kiegészítették: a lelkészi javadalmak közötti különbségek jó részben elenyésztek, s ha még tekintetbe vesszük, hogy a kongruás lelkészek állandó jellegű terheit a fizetési kiegészítésnél tekintetbe vesszük, azokat pótolják: indítványunk ellen számba vehető érv nem hozható fel. Lelkésztársaink évi 2 kor. újabb terhe elenyésző csekélység, de a Szeretetház háztartásában évi 6—800 K több jövedelmet biztosít.“

Ezt az indítványt magunk részéről is helyeslően, ezennel letesszük az összes egyházmegyék méltóságos t. Közgyűléséhez, tárgyalás és véleményezés végett.

Az egyházmegyei esperes urakat pedig fölkérjük, hogy az indítvány közgyűlési tárgyalását akként készítsék elő, hogy a megállapítandó véleményes javaslatok folyó évi október hó 1-ig hozzánk beérkezessenek, a november hóban megtartandó egyházkerületi közgyűlésen leendő tárgyalhatás céljából.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 464—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebeleztetett *sászcsávási* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalm díjlevél szerint: kényelmes lakás, 1059 ööl kerttel és gazdasági épületekkel, melyek nem értékeltek; ezeken kívül van: 1. 8 h. 15 ööl szántó 120 k., 1 h. 1071 ööl kaszáló 20 kor., 221 ööl szőlő 10 kor. 2 h. 500 ööl legelő 10 kor. 2. Dézmkárpótlás 461 kor. 04 fill. 3. Termény (kepe) értéke 418 kor. 34 f. 4. Munkabeli szolgáltatás 22 kor. 5. Stóla 16 kor. Állami fizetés kiegészítés 573 kor. 45 f. Összes javadalom értéke 1600 kor. Engedélyezett kiadás 50 kor. 83 f.

Ez egyházközség a küküllővölgyi vasút mikesfalvi állomásától 2 kilométerre fekszik.

Szabályszerűen felszerelt folyamodványok f. év május 25-ig nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 282—1906.

MEGHIVÓ.

A rikánbelői ref. egyházmegyék özvegy-árva gyámintézetének t. tagjait van szerencsém f. évi május 14-én délelőtt 10 órakor Kézdivásárhelyt, a városi vígadó termében tartandó közgyűlésre meghívni.

A közgyűlés tárgyai: a múlt évi számadás megvizsgálása, az özvegyek és árvák számbavétele, az évi segély megállapítása, kiutalása; jelentés a gróf Mikó Imre emlékére, születésének 100-ik évfordulója alkalmából létesítendő alapítványról; intézkedés gyámintézetünknek az albsi tagosításon képviseltetéséről s ezzel kapcsolatban a sepsiszentgyörgyi kollegium átiratának tárgyalása; előterjesztések, indítványok tárgyalása.

Illető tiszteletes atyafiakat fölkérem, hogy a községükben lakó, osztalokra jogosult özvegyeket és árvákat utasítsák, hogy özvegyi állapotukat és életben létüket igazoló nyugtáikat a jövő május hó 20-ig gyámintézeti pénztárnok, tiszteletes Földes György zabolai lelkész aához, osztalékuk fölvehetése érdekében terjesszék be.

Alsócsernátonban, 1906. április 26.

Bodor Géza,
gyámintézeti elnök.

FELHIVÁS

a kolozsvári ref. egyházmegye alább nevezett egyházközségek tiszteletes lelkészeihez.

Tisztelettel hívom fel alább nevezett egyházak tiszt. lelkészeit, hogy a vezetésök alatt álló egyházak részéről a már lejárt s az egyházmegyei pénztár által kiváltott tüzkár-biztosítási díjkötelezőjüket egyházaik után jegyzett összegben a Közhasznú Szövetkezethez azonnal fizetessék ki, s a kifizetést igazoló postai feladó levény beküldésével a kezmenközt levő díjkötelezőket vegyék át, mert a meny nyiban a közhasznú szövetkezetnek e czimen kamat követelése támad, azt nevezett egyházak terhére leszek kénytelen irni, s félelvi központi járandóságaiából levonásba venni. Díjkötelezőjüket nem váltották még ki:

Pata 25.58, Válaszút 21.40, Kolozsvár 5 darab 139.30, Kara 7.42, Kajántó 17.68, Kajántó 2.10, Boos 7.60, Kolozs-Borsa 41.38, Fráta 12.74, Kide 13.72, Gyula 2.96, Csomafája 7.08, Bádok 17.02, Légen 10.82, Keszű 30 kor. 78 fillér.

M.-Kályán, 1906. április 19-én.

Lőrinczy Gábor,
pénztári ellenőr.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖK ÖN.

„Ha Isten velünk — ki ellenünk!?”

...Róm. VIII. 31.

Bocskay-ünnepünkön csak az igét hallgassuk, csak a zászlót nézzük. Benne van az elmúlt viharos három század minden nyomorúsága, minden küzdelme, a sok balszerencse s a sok viszály: benne van sokkal inkább, mint bármelyik időszakban — egészen a magyar. Én nem egyszer mondom hasonló jeles alkalmakkor, hogy a kálvinista papnak két szentkönyve van: az „*Irás*” és „*Hazánk története*”. Most is, míg egyiket olvasom, a másik lelki szemeim előtt áll 896-tól maig; sőt ott áll a Turul madár útja, a mint „száll a madár ágról-ágra”, én hirdetem vezéregéimet s mint ama sebesen zugó szélnek zendülését — hallom, hogy „száll az ének szájról-szájra”. S ti, én kálvinista népem, vagy e magyar földnek minden magyar népe, mindenféle nemzetsége, mondjátok meg, nem az „Evangéliummal” egyenlő-é lelketekben minden szó, mely regél nektek „*daliás időről*”. Azokról az időről, melyeknek emlékezte nem mulik el soha. Ha ma a „Magyarok Mózéséről” esik szó a háromszázados évfordulón, mondjam-e el mind a bizonyágtételeket alapigénk mellett! István, dicsőséges emlékezetű első királyunkról írva áll, hogy a mint felbérelt orgyilkosai fegyvereket ágya előtt elejték, a kőszívű emberek, kegyetlen büntetése helyett a szelid-lelkű király szájából csak ez az alapige volt az „*ítélet*”: „Ha Isten velünk, ki ellenünk!?” ...Vegyem-e elő Bocskay Istvánon túl a bibliás Bethlen Gábornak s annak az európai 30 esztendőnek, I. Rákóczy Györgynek s az örökké élő fejedelmi hitvesnek, Lorántffy Zsuzsánnának stb. bizonyágtételét, hogy „velünk volt az Isten”. Hiszen jól tudjátok, hogy az Úr sohasem hagyta el övéit. Ez az ige lesz hát a multak alapköve, benne mindazzal, amiről apáink nagy busan szólának. De az ünnep mellett is tudjátok-e azt a köznap evangéliumot, hogy a ki kezét az ekeszarvára veti, nem szabad azokra nézzen, a melyek háta mögött vannak, hanem csak azokra, a melyek előtte állanak.

És ha megszivlelitek ezeket az igéket, a számvetésben nem találtok Bocskay népében felette sokat, akinek semmije sincs egyéb apái emlékezeténél. Nem is látja a mindennap fölkelő napot, nem is akar a holnap napnak elébe nézni, csak mereng az elmúlt időkben, mondjuk igazán: nem is él, csak álmodik. De ha hajdan szebb élet volt itt, vajjon unokáink nem kapják-e meg majd az üres lapokat Anyaszentegyházunk és Hazánk történetében a „*törpe utódokról!*?”

Míg Isten velünk, ne feledjük el addig a mult időknek emlékezetét: sőt merítsünk erőt, bátorságot, kitartást a jelen és jövőendő időkre, mikor elleneink lesznek, azok ellen, akik „*ellenünk*” lesznek. Ha Bocskay népéhez szölok, az nem ismer „*ellent*”, annak kara, annak kardja, annak szive, annak lelke a pokol kapuiig meggyőzi e világot. Kebelében örökké él az az Isten, akinek parancsára, trombita zavára porba hulltak Jerikó falai. Csak tulajdon magát nem tudja meggyőzni. Tétovázás, kétség vagy hirtelen ellobbanó láng a mi útunk, nem egyszer Láng-lelkű vezérekben nincs hiány, lelkes követők serege sokszor útnak indul, én esztendőnkön át hallottam a sokatmondó jelszót: „szántsunk mélyebben”; de még maig se

láttam az ekéket a mélyebb barázdákra igazítva. „Ki ellenünk?” ... Tulajdon magunk, magunknak.

Gyönyörűséges eszmék, gondolatok, irányelvek a nemzeti és vallásszabadság. Az erdélyi fejedelmek dicső zászlaja „Istenért, Hazáért!” Mennyi küzdelem, mennyi vér; mennyi élet, mennyi halál; mennyi máglya, mennyi börtön... Hol az eredmény?... Ha én kérdelem tőletek, ti visszakérditek tőlem; és nem lesz egy „*magyar*” se, a ki igazán felelhessen: „Kicsoda ellenünk?” Csak a régi, csak mindig egy és változatlan — magunk magunknak!

Mint a sötét éjszakára a biztató reggel, úgy jött a nehéz idők után a reformáció reményteljes hajnala. Ki számlálja meg pedig ma a hamis prófétákat, túlkegyesség színe alatt hány felekezetünk van, a szabadabbnál szabadabban gondolkozók legióit ki követhetné?... Lehet-e, hogy annyi szív és oly szent akarat, hiába sorvadozott a „*magyar átok*” alatt? Bocskay lelkétől kérjük: „Kicsoda ellenünk?” Csak aki régen volt és mindörökké létszen

Tudjátok a dicső Róma fénykorából, hogy szent tűznek elválasztott templomában, miként voltak ébren az őrizők még éjszaka is, hogy az a „*Szent tűz*” ki ne aludjék? Tudjátok, hogy a régi magyar tűzhelyeken még ma is gondosan betakarják az utolsó parázst, hogy melege másnapra is kitarson. Nem gondoljátok, hogy a *nemzeti- és vallásszabadság* oltára ma is megkívánja a mindennapi áldozatot: azon a tűzhelyen örökké kell lobogjon a láng és melegítsen a parázs. Vigye arra a tűzhelyre mindenki a maga áldozatát: a kicsinyek apró forgácsokat, a nagyok nagyobb hasábfákat; a szegények filléereket, a gazdagok aranyokat; mindenek szivet és lelket: akkor látnók, mit jelent az ige: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?!”. Vagy mit gondoltok Atyafiak! a Reformáció csak egy világtörténelmi terminus. Nektek, magyaroknak, a nemzeti szabadság egy hangzatos „*jelszó*”. Bocskay István az erdélyi fejedelmek sorában „egy a mi népünk ből!” Ha így lenne, akkor mi megtettük mind, „mivel csak tartozánk!” Bocskay Istvánnak az ország szívében, székes Fővárosunkban — a 10 között — megvan a szobra. Torda város városházának falán pedig van egy szép millenáris képünk a „*vallásszabadságról*”. Akkor nincs is miért megállani e nap emlékénel...

De ha kell nektek élet és üdvösség; de ha megismertek, hogy ha csak egyszer jönne föl a nap, örök éjszakában maradnánk; de ha tudjátok, hogy ha nem ápoljátok a tűzhely tűzét, rombadól a hajlék; de ha érzitek, hogy ha meg nem harcolja minden kor „*ama nemes harcot*”, elvész a nép. Álljatok meg akkor a Bocskay emlékénel és ne csak a százados évfordulókon, hanem mindennap előttetek legyen az ige: „Ha Isten velünk, ki ellenünk.” És most teljes szívvel énekeljétek a hivek seregében: „Erős várunk nekünk az Isten!”

Láttam egy színjátékban egyszer, hogy egy édesapa 25 esztendőt aludt tündéri álomban, mikor ősz hajszálakkal fölébredve látta, hogy fia hozzá s leánya anyjához méltó; nyugodtan hajtá le fejét további siri álmára.

Bocskay népe! Magyarok!! Vigyázzatok, ha apáink fölkelnének, meg ne szégyenüljenek. És emlékezzetek meg, hogy ha unokáink mi reánk néznek, -- ne pironkodjanak.

Ámen.

Kolozsvár, 1906. május 10.

Irsay.

Bocskay-ünnepélyek.

Május 20-án, tehát vasárnaphoz egy hét lesznek a protestáns egyházak templomaiban és iskoláiban a Bocskay-ünnepélyek. Lesznek emlékeztetőre és hálaadó szívvvel való emlegetésére a jó Isten azon csodálatos segédelmének, mellyel vallásunkat, egyházunkat s benne és vele magyar államiságunkat és szabadságunkat megvédeni kegyelmesen segített ez előtt 300 esztendővel s azóta annyiszor újra.

Hazánk egy szentegyház, népünk egy templomi gyülekezet kellene, hogy legyen e napon. Magyar protestáns népünk bizonyára az is leend. Buzgó imádsága szárnyain oda fog emelkedni, hol a mán tul belátni a multat és jövődőt s tapasztalni lehet, hogy Isten kezében van az időnek forgása, a történelem folyamának kormányrudja s az emberi szivek indulatja is. Isten ígéje pedig fog beszélni neki arról a gondviselésről, mellyel Isten vezetí ugy a népek életét, mint az ő egyházát és lelki országát; fog szólani azokról a feltételekről, melyekhez Isten köti az életet, a haladást, boldogulást, üdvöt. Es a mi népünk ezzel tovább építtetik.

Azonban ugy vallásunk és egyházunk, valamint magyar hazánk és nemzetünk jövődője iránti kötelességünk ennél még tovább menni: *általánossá, a magyar nemzeti társadalom ünnepévé kell tennünk a Bocskay-ünnepet s valami maradandó alkotással állítni élő emléket neki.*

Bocskay ünnepét a magyar nemzeti társadalom ünnepévé kell tennünk. Mert Bocskay nemcsak a protestánsoknak biztosította a vallásszabadságot, hanem a magyar nemzetnek alkotmányát is. Már a vallásszabadság sem felekezeti érdek, hanem állami követelmény, ki ezt biztosítja: legfőképen az államnak tesz vele szolgálatot. Bocskay nemcsak egyik-másik s főleg a maga vallása hanem *minden* vallás számára követelte és biztosította a lelkiismereti szabadságot. De ezen kívül egész hosszú sorozatát szerezte meg az alkotmány-biztosítékoknak. Ez a korszak, ez a mostani politikai levegő, a melyben csak ugy röpkednek az „alkotmány-biztosítékok“ szükségességét hangoztató jelszavak, csak megfogja érteni és méltányolni tudja Bocskayt! De nekünk rajta kell lennünk, hogy oly oldaláról is értékelje, melyre manapság a legnagyobb szükség kezd lenni. Valósággal megdőbentő formában és gyorsasággal halad minálunk az az irányzat, mely egyfelől az állam legfontosabb érdekeit vallási szervezetek prédájául szolgáltatja ki, másfelől pedig a felekezeti vonatkozásokat és érdekeket oly módon engedi érvényesülni az állami élet vezetésében, a mi az uralkodó államegyház ismérveit kezdi mind jobban ki-domborítani. Ezzel az irányzattal szemben a Bocskay-ünnepélynek feladatuk reá mutatni arra

s a más felekezeti társadalmi rétegekbe is ápolandó nagy igazságra, hogy a protestántizmus mint a multban, a jövőben is a *népszabadság* védője gyanánt szerepel s ennek elnyomása egyben a nemzeti- és népszabadságok vesztének is utját készíti elő.

Soha sem volt több okunk ezt fennen hirdetni, mint épen napjainkban. Épen azért mindenütt fogjanak össze a társadalom prot. vezetői a szabad gondolkozásu nem protestánsokkal és igyekezzenek oly társadalmi ünnepélyeket is rendezni Bocskay és a bécsi béke emlékére, a melyen ily irányu méltatásai legyenek e mozgalomnak. Városaink: Maros- és Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Brassó, Enyed, Zilah stb. alkalmasok arra, hogy egymaguk megcsinálják; Kolozsvár, Budapest már meg is tették erre nézve a lépéseket. A vidéken pedig ott vannak *egyházi értekezleteink* s oldják meg ők e rájuk váró feladatokat, miként arra az enyedi egyházmegye igen jó példát mutat. Nem lehet eléggé hangoztatnunk, hogy a protestántizmusnak s egyházunknak minden alkalmat fel kell használnia arra, hogy mult szolgálata, jelen ereje s jövő hivatása tudatának nyilvánítása által dokumentálja óriási jelentőségét az állami életre. Ne csak az egyház képviselői legyenek szívesen politikusok, hanem egyházunk államalkotó, fentartó és fejlesztő hatalmait is érvényesítsük!

Ha az idő rövid arra, hogy már május 20-ára rendezhető legyen a városok ünnepe, hát akkor rendezzék később, bármikor az év folyamán; hiszen e szempontból az egész esztendő jubileumi évnek tekinthető.

A mi pedig a maradandó élő-émlék ügyét illeti, erre nézve most csak a gyűjtésre nézve történt intézkedés. Mindenesetre baj, hogy a cél már most nincsen határozottan kitűzve, mert az emberek nagyrésze a célhoz szabja adakozását. Erre nézve azonban bizonyos tájékozással már most szolgálhatunk. Mi nagyon valószínűnek tartjuk, hogy erre nézve a *Mezer* Albert kuriai bíró eszméje fog győzni, mely szerint oly tőke gyűjtendő, melynek kamataiból minden évben az öt egyházkerületből egy egy jeles theologus ifju küldessék külföldi akadémiákra. Erre legalább évi 5 ezer forint, illetőleg 100—120 ezer forint tőke kellene. Nem tesz annyit, mint az országos közalap egy évi járuléka. S nem tudnánk most ennyit gyűjteni újmódi Bocskay-hajduk toborzására, a kikből komolyan Bocskay „angyalai“ legyenek?! Szeretem hinni, hogy — igen.

Ha a perselypénzeken tul, a mire a figyelmet már a megelőző vasárnap fel kell hívni, s városokon esetleg a budapesti „Nagypénteki társaság“ mintájára rendezni gyűjtését (felkért hölgyekkel) a nagy czélok jelzésével személyenkint megtaláltatnak az emberek, lehetetlen, hogy be ne tudjuk hozni. Ha lélekszám után 10 fillért tudnánk gyűjteni, ez Er-

délyben 50.000 koronát tenne ki. És nem tudna pl. Kisborosnyó 53 koronát, Marosvásárhely 600, Kolozsvár 900 frtot gyűjteni ily czélra? S az elesett szegények hiányait nem tudnók pótolni egy-egy multság jövedelmével, itt is, ott is egyházmegyénként vagy azal, hogy a gazdagabb hordozná a szegénynek terhét?! Csak akarni kell. Minden társadalmi adózások daczára, nekünk annyi áldozatkész emberünk, papi és gondnoki, tanári, tanítói karunk van, hogy én még csak nehéznek sem tartom a dolgot. Hozzávéve még ezekhez a Bocskay-képek és füzetek jövedelmét, (mely utóbbiakból elemi iskolai jutalomkönyvekül való alkalmazás folytán is igen szép összeg kerül össze) valóban nem kell ábrándnak tekintenünk 100—120 ezer forint összegűjtését.

Tehát rajta. A vallásos lélek ihlete munkás cselekvésekben is nyilvánulni kíván: adjuk meg neki a cselekvés mezejét a társadalom gondolkodásának termékenyítése s egy élő emlékre való adakozás jócselekedeteinek eszközlésében. Hadd teremje meg most is a hit a maga jócselekedeteit! Egyesekben tudjuk, hatalmason fog megnyilatkozni, ha a lelkészek kellő gondot fordítanak a dolog előkészítésére; de hadd nyilatkozzék egyetemlegesen is!

Legyünk egy tábor Bocskay zászlója alatt, megfogadván tanácsát, mellyel a lelkére köti a magyarnak „az szép egyességet“!

N. K.

Vallás és Élet.

II.

4. Egyház és állam.

(Folytatás.)

A családi életen alapszik és épül fel a társadalom és az állam. A nemzet egy megnőtt, számban megsokasodott család. Férj és nő alkotják a családot; a család megnő és lesz belőle a nemzetség. A nemzetségből keletkezik a törzs; a törzsből lesz a nemzet.

A nemzet egy nagy család, melyben a szülők helyét a *hatóságok* foglalják el, kiknek hatalma, ép úgy, mint a szülőké, Istentől vagyon. „Mert nincs hatalmasság, hanem csak Istentől és a mely hatalmasságok vannak, az Istentől erednek“, azt mondja az apostol. (Róm. 13:1.) A khinaiak azt tartják, hogy a Császár az *Ég fia*, a nemzet története pedig az *Ég akaratának* megnyilatkozása.

A szülők hatalma a családban, a fejedelmek hatalma a népeken egyformán Istentől származik. Mindnyájan: a szülők is, a fejedelmek is arra vannak elhiva, hogy a kik hatalmuk alatt állanak, a gyermekeket, házuk népét, a polgárokat, a nemzetet, a hitben és az erkölcsben magasabbra emeljék, neveljék és erősítsék. Ha elhanyagolják: Istentől nyert hivatásukhoz lettek hűtelenek. Az egyháznak és az államnak egymástól való szétválasztását ezért kell *elvileg* helyteleníteniünk.

Franciaországot azonban ezen elv megtagadására maga a róm. katolikus egyház kényszerítette.

Bár mekkorák legyenek a róm. katolikus egyház hittani tévedései, a római katolicizmus még sok

és valóban becses vallásos elemet tartott meg magában, mondja Menegoz, a francia protestánsok egyik kiváló theologusa; és ezt készséggel elismerjük magunk is. Elismerjük azokat a szolgálatokat is, melyeket a katolicizmus a haladó emberiség szellemi fejlődése érdekében kifejtett. A mi szemeink előtt azonban ezzel az alkalommal nem a róm. katolikusok *vallása*, mint benső életerő, hanem az a *szociális politikai organismus* lebeg, a melyet *római katolikus egyház* névvel neveznek.

Ez az organismus és ennek képviselői, a *római hierarkhia*, merőben félre ismerik a viszonyt, a mely egyház és állam között létezik, az egyháznak az állammal szemben megengedhető és megengedendő *jogait* és mindkettőnek kölcsönös *kötelelességeit*.

Jézus tanításaiban a vallás merőben a saját területén marad; az állam jogaiba egyetlen ponton sem avatkozik. „*Adjatok meg a Császárnak, a mi a császáré, Istennek, a mi az Istené*“ Jézus e figyelmeztése minden időben örök érvényű. Adjatok meg mindent a Császárnak, a mi a *külső*, polgári, társadalmi és politikai életre vonatkozik, a vagyon- és véradót sem véve ki. És adjatok meg mindent az *Istennek*, a mi a *lelki életre* tartozik: hitet, szeretetet, a szív odaadását, a lelkiismeret szabadságát, a lélek egész benső életét. *Az állam tartsa tiszteletben a polgárok hitét és vallásos meggyőződését. Az egyház ismerje el az egyházi intézmények külső szociális szervezésével szemben az állam jogait.*

Az egyház *autonom* hatalom. De e hatalom köre csak a tanra, a kultus formáira és a belső fegyelemre terjed ki. Mint ilyen, saját szellemi, benső életére nem engedhet az államnak *beavatkozást*. De mint nyilvános intézmény, mint társadalmi organismus, az egyház is a polgári dolgok sorában foglal helyet; az állam védelmére van szüksége; közigazgatásába beavatkozni az állam jogosult, mert az államnak, mint organizált társadalomnak alája rendeltetett. *Az állam souveren hatalom.*

A hívő embereknek, mint polgároknak joguk van az *egyesülésre*. E tekintetben ugyanazokat a jogokat gyakorolják, mint az írók, a művészek, a szabad gondolkodók, a kereskedők, iparosok stb. Igénybe vehetik a polgári hatóság védelmét és segélyét. *A vallás autonom*, de az egyház csak annyiban és ott, a hol az állami érdekekbe nem ütközik. Mihelyt a vallás, illetőleg annak hivei társasággá, községgé szervekednek: az államnak azonnal megnyílik a joga, hogy megítélje: vajjon a *szervezet az állam érdekébe nem ütközik-e*. Az állam csak a saját jogát gyakorolja, ha az *egyházról* megköveteli, hogy magát az állam ellenőrzésének alája vesse. Viszont az egyház is csak saját hivatásának tesz cleget, ha az államtól megkivánja, hogy a lelkiismeret szabadságát ne bántsa.

Az állam és egyház egysége egy magasztos ideál, a mely csak ilyen uton és módon megvalósítható, de meg is valósítandó, mind a kettő érdekében.

A megvalósítás útjában legnagyobb *akadály* maga az egyház, főleg épen a *római katolikus egyház*.

A róm. kath. egyház a Krisztus tanítását merőben félre ismerte és hamisan fogta fel. A mi tisztán vallásos egyesülés és a mi „*nem ebből a világból való*“, az elé a róm. kath. egyház *világi czélokat* tűzött és *önző politikai uvalom eszközevé* tette; a *polgári hatalom* jogkörébe eső összes területeket bámulatos erővel és kitarással magához ragadta és uralmát azokban biztosította. A föld összes souverain hatalmaitól, a kormányoktól és az államoktól, a fejedelmektől és a császároktól a saját tekintélye előtt való feltétlen meghódolást követelt azon a jogczímen, mert az egyház feje, a *római pápa*: Péter apostolnak *utóda*, *Krisztusnak e földön a helytartója*, az *isteni hatalomnak földi képviselője*.

E törekvéseiben legerősebb támasza a hivek mil-

lióinak tudatlansága, vakhite és babonája. Midőn hatalma aztán nagyra nőtt: államot alkotott az államban, a mi annál türhetetlenebbé vált, mert ennek az egyházállamnak a feje egy idegenben élő, önző és idegen czélok szolgálatában álló idegen uralkodó vala, aki mint Isten földi helytartója, minden jogot és minden hatalmat magának követelt és a szolgaság bilincseibe vert minden szabadságot, minden életet.

Ha a róm. katolikus egyház szempontjából fogjuk fel az egyház és állam viszonyát: okvetetlenül és önkénytelenül a tűzre és a vizre kell gondolnunk, a mely két elem együtt és egymás mellett meg nem maradhat. Semmi sem mutatja a kettő közötti tartahatatlans viszonyt élesebb világításban, mint egyes pápák nyilatkozatai. VII-ik Gergely (1073—1085.) pápa szerint: „a királyok és a fejedelmek azoktól veszik eredetiüket, a kik Istent nem ismervén, kevélységgel, ragadozásokkal, hitszegéssel, gyilkossággal és mindenféle bűnökkel a világ fejedelmeinek, a Sátánnak igazgálásából az emberek fölött vak vágygyal és türheletlen mérészséggel uralkodni kívántak.“ III-ik Incze (1198—1216) szerint, a ki magát egyenesen Isten helytartójának nevezte: „az áldozó papság isteni rendelet, a királyság emberi erőszak eredménye.“ VIII-ik Bonifác (1294—1303) pedig azt tanítja, hogy „a pápai hatalom magában foglalja mind a világi, mind a lelki fegyvert. A világi hatalmat — ha téved — a pápa ítéli meg, de a pápát egyedül csak az Isten. A világi fegyver ugyan a királyok és a hadakozók kezében van, de úgy, hogy azt csak a pápa intésére és engedelmeivel használják.“ Sőt a pápaság egyes hívei nem tartózkodtak egyenesen is kimondani, hogy a pápától nem lehet Istenhez felebbezni; mert a pápa maga az Isten.

E felfogással szemben legelső sorban a protestantizmus: Zwingli, Luther és Kálvin vívta meg a harcot. Zwingli az egyházat és államot egymástól nem szakítja szét, sőt arra törekszik, hogy a vallási reform az állami élet reformját vonja maga után; a vallásos élet sulypontját a zárdákból és a templomokból a polgárok hazafias működésébe helyezi át. Luther a németországi parasztlázadást elítéli, tiltakozik azon felfogás ellen, mintha a zavarok a reformációnak volnának természetes szüleményei s nem helyesli, ha akár az egyház, akár az állam a másik dolgába avatkozik. Kálvin nemcsak az egyházi, de a polgári hatalmat is Istentől eredőnek vallja s szemben a római katolikus egyházzal ezt mondja: „nem emberi gonoszságból lett az, hogy királyoknál s más fejedelmeknél legyen a földön a főhatalom, hanem isteni gondoskodás és szent rendelet által.

A mit a reformátorok hirdettek, maga a protestantizmus szinte egy félezer éven át mindig ugyanazt vallotta. A nemzeti és állami élet érdekei ellen nemcsak nem vétett, hanem — a mint a magyar protestantizmus története is tanítja, — mindig ezek érdekeinek szolgálatába szegődött s azokért áldozott. Mert protestáns felfogás szerint: a vallás olyan, mint a kovász, melynek áthatni és megnevesíteni kell az egész életet, a családot, az államot, az irodalmat, a politikát, a művészetet. Szóval az élet összes nyilvánulásait.

(Folyt. köv.)

Nők a cura pastoralis terén.

„Cura pastoralis.“ Sokat gondolkozom ennek a szónak jelentőségén. Ha ez a szó az egyházi életben azt jelenti, hogy a papok örködjének híveik lelki világa felett, keressék fel őket otthonukban, vigasztalják a betegeket, segítsenek a szegényeken, gyámolítsák az árvákat stb. stb., ez csakugyan nemes hivatás, magasztos feladat. De hát milderre valjon elég-e egy, — esetleg nagy gyülekezetben egy ember, ki anélkül is elvan foglalva a papi hivatalával

járó administracioval és tanulmányokkal, vagy itt-ott a kényszerü gazdálkodással.

Hát még a kik egyh megyei hivatalt is viselnek, mint pld. esperes, főjegyző, számvevő, pénztáros? Ezek ugy elvannak foglalva, ugy levannak lánczolva az íróasztalhoz, hogy még a családjuk dolgairól is csak ebéd és vacsora közben vehetnek tudomást.

Az ilyen papok bizony nem gyakorolhatják kelőképpen a Cura pastoralist; az ilyen papok mellé segítség kell. És ezt a segítséget meg is találhatja minden pap. Nem ugyan segédlelkésben, hanem közvetlen közelében: feleségében, vagy felnőtt leányában.

Sok papi családnál megfordultam, sokkal voltam szoros összeköttetésben, sokat ismerek hirből, de megbízhatóan és sajnos, legtöbb helyen azt a szomorú tapasztalatot szereztem, hogy papnéink és papleányaink egy jó része csak a földi hiúságnak, hiába-valóságnak él. Bármennyi tudományt összegyűjtöttek is az intézetek falai között: azt mégsem tanulták meg, hogy mi az emberszeretet, részvét és könyörület. Hallottam saját füleimmel papnét így nyilatkozni: „Nem tudok elmenni a falunkban lakó tanítónőhöz, mert valahányszor benyitok abba a szűk egyszobás, szerény butorzatú lakásba, mindig elszorul a szívem, hogy valaki még így is élhet. Magamhoz vettem volna lakásba, de nem tehetem, mert ő állásánál fogva mindenkivel kell, hogy érintkezzék: mig mi, csak uri embereket fogadunk!“ — Végighallgattam a sivár lélek e fennhéjázó beszédét s felsóhajtottam magamban: Uram Isten! bocsásd ki a te világosságodat, hogy világítsa be ennek az asszonynak sivár lelkét.

Máshol pedig elment egy szegény asszony a papnéjához valami segedelemért, de éppen vendégek voltak a papnénál s azt üzente ki a cselédeánytól a konyhában várakozó szegénynek Jöjjön máskor, most nem érek rá kimenni, hogy meghallgassam a baját.“ De hát a baj, a nyomoruság, a hirtelen betegség és társaik várnak-e? Lehet-e szegere akasztani ezeket, mint a tiszteletes asszony divatból kiment ruháit, hogy aztán akkor vegyük elő, amikor nincsen egyéb dolgunk?!

Sok papné a község asszonyai közt az első helyet az öltözködésével akarja magának biztosítani, ugy, hogy nem egy faluban a czifra, drága és divatos dolgokkal való kérkedést e közmondásszerű formába öltöztetik:

„No, ilyen tudom még a papnénak sem lesz.“

Hát a mely papné a vidék „hirharangja,“ pletykaterjesztője?! Pedig — fájdalom — ilyen is akad. Ez nemhogy férje segitőtársa lenne a lelkigondozás néhez munkájában, sőt egyenesen lerontja azt, mit férje épít.

Pedig, mily szép, ha egy papné méltó munkatársa férjének! Saját családjában is mennyi gyönyörű, de nehéz feladat! Neki mintaházának és családjának kell lenni. Testi és lelki tisztaságban, jószágban, szeretetben, könyörületben, egyszerűségben jelentkező nemességben neki és az ő gyermekeinek kell előjárniok. S a mint a férje a férfiaknak, ugy ő az asszonyoknak bizalmuk letéteményese kell, hogy legyen. Hozzá bátran kell, hogy folyamodhassék a szegény, a sebzett szívü, a csalódott, a bántott, a tudatlan, a segélyt igénylő. S ezeken segíteni nemcsak szóval, de tettel: mindennél sürgősebb teendője kell, hogy legyen. Hiszen vannak s ép' a női életkörben olyan dolgok, a melyeket a papnak nem s csak a papnénak mondhat el az asszony.

Készen kell lenni ily segedelemre mindig, mert az elszalasztott pillanat, sokszor soha vissza nem kerül. Készen arra is, hogy magunk vigyük a segélyt híveinkhez. Főleg a betegekhez. Oh, ne res-

telljétek az alacsony, büzhödt levegőjű kunyhóba bemenni s ott a rongyaiba burkolt nehéz beteget meglátogatni. Itt kell az igazi segítség: anyagi támogatás is, lelki vigasz is. A meleg leveshez, meleg szívből jövő, élő hitből fakadó lelki vigasz a betegnek, friss levegő a szobának, tiszta ruha a gyermekeknek. A ki valaha haldokiót vigasztalt, árvát felruházott, beteget ápolt: az tudja, mily gyönyörűség, lelket emelő munka ez. S hátha olyant vigasztalhattott meg, kinek lelkét nehéz teher nyomta?! Ha ezt a mennyei Atyával kibékülve látta boldogan, a bűnbocsánat bizonyosságával hunyni le szemeit?!

A ki ily munkában forgolódik, az bizony szívesen vesz kevésbé cifra ruhát és szívesen mulat kevesebbet. Az ilyennek férje is nyugodtabban foglalkozhatik íróasztalánál, tudván, hogy a nyáj akkor sem őrizetlen, ha tán ő könyveibe merül el.

Ti is papleány-társnőim legyetek hű segítőtársai az ilyen anyáknak! Ne ássátok el a drága kincset, mit Isten ingyen kegyelméből adott tinektek: szívetek jószágát. Merném mondani, hogy töletek függ, hogy milyen legyen falutok ifjúsága. A ti munkás, szorgalmas, szerény voltotok ilyené teszi őket is, még pusztá példaadástok által is: hátha még az érintkezés által lelkületeketek tudjátok beléjük átönteni!

Tanítsátok meg társaitokat munkaszeretetre, háziasságra, az otthon becsülésére, pletyka kerülésére, egymás becsülésére és támogatására, minden közügy lelkes felkarolására: s meglátjátok, hogy körültekertek meglevenednek, megújul minden. Az életnek az érvényesülésért s kenyérért folytatott nehéz harcjai a szeretet fegyvereivel víva, sokkal kevesebb sebet ejtenek és sokkal több áldást terjesztenek.

Az idők nehezek. Komor felhők borongnak a magyar társadalom, de főleg egyházunk felett. Az ellenségeinkkel való küzdelemben mindenkinek támogatására szüksége van egyházunknak. S kinek kell nagyobb lelkesedéssel állani e munkában, mint éppen nekünk, kik egyházunk javát munkálva, férjünk, atyánk, családunk és otthonunk javát munkáljuk egyszerre.

A jövő harcjai nem fegyverrel, de munkával és építéssel fognak megvívni s e munkából nekünk is ki kell venni részünket. Hát vegyük ki!

Egy papleány.

Egyházi énekeink.

Új egyházi énekeskönyvünk összeállítása ügyében figyelemreméltó cikk jelent meg e lap hasábjain Veres Gábor szakértő tollából. Az ügy fontossága engem is arra készítet, hogy szerény véleményemet én is elmondjam az énekeskönyv zenei részére vonatkozólag.

Veres Gábornak nézetében én is osztozkodom. A régi énekes könyvben levő énekek többnyire hibásan vannak kottába szedve. Az ütembeosztás teljesen hibás alapon mozog. Nem felel meg az az eredeti énekek szellemének. De gyakorlati értékük se volt, mert ebben az alakban nem mentek át a népéletbe.

Eddigi egyházi működésem alatt azt tapasztaltam, hogy magyar népünk inkább hajlandó a korálszerű éneklésre, mint az ütemezett templomi dal betanulására.

Ennek meg van a maga néplélektani alapja. Az egyházi ének köztevékenység szemben a lelkész és tanító egyéni működésével az istentiszteletben. Itt fejlődik ki az egyetemes közmunkásság, a melyben részt vehet mindenki, kicsiny és nagy, ifjú és öreg egyaránt. Valóban csak az a protestáns istentisztelet kapja meg az embert, a melyben a gyülekezetnek teljes éneke is hallható.

Hogy a gyülekezetnek ez a közbe éneklési joga, illetve kötelessége minél szélesebb körben érvényesülhessen, szükséges, hogy az egyházi ének dallama minél egyszerűbb legyen. Az utánéneklést pedig leginkább megkönnyíti a korálszerű félkottákban való kitartó éneklés. Itt alkalma van a népnek az együtténeklésre. A gyülekezet nem találja el olyan gyorsan a hangot egymásután, mint a hogy a régi énekeskönyv gyors ütembe szedett dallamai kívánják.

Ezért nem mentek át ezek a dallamok a nép vérebe úgy, a hogy azok a régi énekeskönyvbe le voltak kottázva.

De kántoraink se vezették a népet az énekeskönyv nyomán, hanem vezették úgy, a hogy ők a tanintézetben megtanulták a használatos korálkönyv szerint.

E korálkönyvek közt legbecsesebbnek mondható a Borsai-féle egyházi énekgyűjtemény. Borsai nagyon helyesen a korálszerű csendes éneklésnek adott helyet. Ez könnyebb a gyülekezetre nézve, de egyuttal ünnepélyesebb is. E mellett pedig inkább emeli a közéneknek méltóságát, mint az a gyors tempójú egyházi éneklési mód, a mely már a jó izlés ellenére — sajnos — több gyülekezetben lábra kapott.

A Borsai-féle korálkönyv használata már azért is ajánlatos, mert benne a helyes összhang, a nem tulságosan egyhangú és nem tulságosan mesterkéltné harmonizálás érvényesült. Meg van benne az arányos középút az összhang terén is, a mely olyan nagyon szükséges az egyszerűbb dallamok zenei feldolgozásánál.

A leendő új énekeskönyv zenei részének megállapításánál tehát feltétlen szükséges lesz Borsai korálkönyvét is felhasználni.

Egész énekeskönyvünkben egyetlen egy egyházi dal van, a melyben az ütemezés kellő sikerrel járt. „Nagy Isten téged imád“ című ének tér el korálszerű énekektől. Ennek ritmusa mesterileg van kidomborítva. De ez az egy is azért olyan szép gyorsított ütemben is, mert már eredetileg így volt az megszerkesztve. De a többi dallamoknál nincs ilyen hatással kidomborítva az ének üteme.

A 90-ik zsoltár, a melynek szövege és dallama egyaránt fenségesen kidolgozott mű, a régi énekeskönyvben teljesen elrontva szerepel. A zenemű eredetileg korálszerűen négy negyedes taktusban íródott. Az átdolgozó ezt háromnegyed taktusra változtatta.

Ez az eljárás hasonlít ahhoz, a mikor valaki polka zenére keringőt akar táncolni. Az ütemet meglehet lassítani vagy meglehet gyorsítani, de a háromnegyedes ütemet négynegyedesre lehetetlen átváltoztatni. Mert az ilyen eljárás teljesen kiforgatja a dallamot eredetiségéből.

A korálszerű zenének legszebb mintája az énekeskönyvben a 34-ik dicséret: Mindenható leborulva. Ennek dallama megmaradt a maga egyszerűségében és így a maga teljes szépségében is. Az egész ének fél kottából áll. Csak a két véghangzat megy át egész kottára. Összes énekeinket a 34-ik dicséret mintájára kellene újra ütemezni, ha azt akarjuk, hogy a gyülekezeti ének általános legyen és mindenki részt vehessen benne.

Ha pedig azt akarjuk, hogy csak az énekvezér egyedül énekeljen s mutogassa gyönyörűségűs bariton vagy tenor hangját, akkor tartsa meg, a kinek kedve, azt a gyors ütemezést. De ebben az esetben a mi éneklésünk katolikus vagy zsidó jellegű lesz. Semmi esetre se mondható az olyan templomi ének protestánsnak, a melyből a gyülekezet a dallam nehézsége miatt ki van rekesztve.

Király Béla.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A bukaresti ref. fiuiskola új épületének alapkövetéti ünnepélye 1906. április 29-én.

A román fővárosban lakó protestáns magyarság legújabb közművelődési intézményének, az újonnan épülő fiuiskola alapkövetéti ünnepélye volt április 16—29-én. Daczára a szakadó esőnek, nagyszámú közönség jelent meg az eseményszámba menő ünnepségen, hogy méltóképpen kifejezze érdeklődését — valláskülönbség nélkül — minden magyar, ki tudatában van az épülő iskola kulturális céljának. Ott láttuk a minden magyar ügy iránt lelkesen érdeklődő főkonzulunkat, maglódi Wodianer Rezső úr ömértóságát, C. Gheorgescu újonnan kinevezett tanfelügyelőt, több helyi román lap tudósítóját — kik igen rokonszenvesen emlékeztek meg bő tudósításaikban ünnepélyünkről — a magyar róm. kath. iskola képviselőit stb. stb.

Féltizenkét órákor kezdődött az ünnepély, a közönség által énekelt „Te benned biztunk eleitől fogva“ (XC. zsoltár) bevezetésével, mely után a Bukaresti Magyar Dalárda énekelt Oláh K. „Fohász“-át, melyet a közönség áhitattal hallgatott végig. Erre Ujváry István esperes imája következett, melynek végeztével Soós Adolf segédlelkész felolvasta az alapkövetéti okiratot, melynek tartalma következő:

Emlékezetül az utókornak.

Motto: Ha az Ur nem építi házáat, hiába fáradoznak az építők, ha az Ur nem őrzi a várát, hiába vigyáznak az őrizők. CXXVII. zsolt. 1. v.

Minden bölcsességnek kezdete az Urnak félelme. Példabesz. I. 7.

Hazádnak rendületlenül légy hive oh magyar! Vörösmarty Mihály: Szózat.

Ezen épület Isten dicsőségére és a Magyarországból Romániába kivándorolt evangelium szerint reformált, ágostai evangélikus és unitárius vallású, Bukarest fővárosban letelepült magyar lakosok fiugyermekeinek elemi népiskolai nevelésére, Isten kegyelméből és segédelmével épült az Urnak 1906-ik, I. Ferencz József Ő csász. és magyar apostoli királyi Felsője uralkodásának 56-ik, I. Károly Románia királyi Ő felsége uralkodásának 40-dik, dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök hivataloskodásának 8-ik esztendejében, amikor is Magyarország miniszterelnöke dr. Wekerle Sándor, vallás- és közoktatásügyi minisztere gróf Apponyi Albert, Románia miniszterelnöke G. Gr. Cautamrino, vallás- és közoktatásügyi minisztere M. Vladescu, Ő csász. és királyi Felsőjének romániai követe és megbízott minisztere örgróf Pallavicini János, főkonzula maglódi Wodianer Rezső, a romániai ev. ref. egyházmegye esperese és a bukaresti ev. ref. egyházközség administrator lelkésze Ujváry István, segédlelkésze Soós Adolf; a tanítótestület tagjai, a fiuiskolánál Kertész József, Ferenczi Sándor, Vincze István, a leányiskolánál Kovács Róza, Vadas Anna, Holczer Irén, román óraadó dr. Constantinescu voltak. Az egyházközség előljáróságának tagjai voltak: főgondnok Hajdu András, algondnok Köpe F. István, pénztárnok Szócs Bálint, ellenőr Erdő Sándor, presbiterek: Antal Szász Szilárd, Borbély János, Főnagy József, Giró Sándor, Hajdu Sándor, Incze Béla, Kiss József, Kovács Mihály, László Albert, Molnár Károly, Nagy Károly, Serester Boldizsár, Tatár József, Tóth István, Zalányi György rendes, Simon Márton és Kosztapál András póttagok. Egyházfi, harangozó és fiuiskolai szolga Demeter Sándor. Az épületet tervezte és építette Hartmann Frigyes építészmérnök. Kelt Romániában,

Bukarest fővárosban, az alapkövetéti ünnepély napján, az Urnak 1906-ik esztendejében, Szentgyörgy (április) hava 16—29-ik napján, Ujváry István esperes, Kertész József jegyző, Hajdu András főgondnok, Szócs Bálint pénztárnok, Erdő Sándor ellenőr. (P. H.)

Ezután az okirat egy üveg burába tétetett s kezdődtek az ugynevezett kalapácsütések. Az első téglát Ujváry István esperes tette le Isten nevének segítségül hívása s Magyarország és Románia királyainak éltetése mellett. A másodikat Soós Adolf segédlelkész tette le e szavakkal: Legyen ezen épület az Istenfélelem, hazafiság és emberszeretet hajléka. C. Gheorgescu a fővárosi elemi iskolák tanfelügyelője a következő beszéd kíséretében tette le a téglát: „Románia egy vendégszerető és a kultur törekvések iránt meleg érdeklődéssel bíró állam, mely tiszteletben tartja és támogatja az idegenből ideszármazott lakások kultur törekvéseit is, melyek a fennálló szabályok keretében az ország közművelődésének elővitelére szolgálnak. Örömmel jöttem el azon tudatban, hogy az épülő új ref. iskola is ezen célú van hivatva szolgálni s miután ennek építése éppen ő felsége Románia királyi uralkodásának 40-ik jubileumi esztendejére esik, a kinek uralkodása alatt az ország a közművelődés terén rohamosan fejlődött s a kinek uralma alatt a külföldiek iskolái is szép fejlődésre jutottak, az alapot azon óhajással helyezem el, hogy I. Károly Románia királyi Ő felsége, a felséges királyné, a fenséges trónörökös pár és a legmagasabb királyi ház Istentől megáldva, sokáig éljen! Az alapkövetéti elhelyezése után a fiuiskolai énekkar énekelt el a „Háromszinü zászló lobog“ című hazafias dalt, mellyel az ünnepség műsora véget ért. Jóleső érzést keltett a jelenvoltak lelkében Deák Lajos kir. tanácsos, Marostordamegyei kir. tanfelügyelő és a Székelytársaságok szövetsége elnökének megleghangú távirata: „A szép kulturális ünnepélyre Istennek áldását kérve küldöm legmelegebb üdvözlömetet.

Műsor végeztével áldomás következett, melyen Ujváry esperes Magyarország és Románia uralkodóinak életére üritette az első poharat.

Kertész József.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítettünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldték, de hosszabb, bírálatos ismertetésre névze a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Nagyari József táborigyűlési beszédei 1681—1683.“ czímen dr. Szádeczky Béla kolozsvári egyet. könyvtártsizt az „Erdélyi Múzeum“ 1906. márcz. 15-iki számában egy kisebb tanulmányt irt, mely azóta különnyomat alakjában is megjelent. Egy kedves és alapos ismertetés foglaltatik ebben, Apaffy Mihály fejedelem híres udvari papjának a nagy Teleki Mihály uram kívánságára már sajtó alá is előkészített predikációiról, a melyeket részben az 1681—3. alatti táborozásokban tartott, részben más alkalmakkor. A kiadásra kész kézirat gyűjtemény az Erdélyi Múzeum könyvtárában két részre oszlik: az elsőben vannak a táborigyűlések a három táborozásból 9, 7, 15, összesen 31; a másodikban 19; tehát összesen 50 beszéd.

Dr. Szádeczky Béla most azon fáradozik, hogy ha valahogy e gyűjteményt ki tudná adni. Mutatványul közölte a „Prot. Szemle“ 1900. évfolyamában egyik beszédét, a mellyel „dehortálta“ a statusokat, hogy a portának adott hiteket meg ne szegjék“. E predikációk bizony nem elmondani valók; de tanulmányra felettébb alkalmasok.

Mi biztosíthatjuk Szádeczky Bélát, hogy a mi papságunk Királyhágón innen és túl kiveszi részét a kiadvány támogatásából. Csak mihamarább lássuk a kiadás feltételeit és módosításait!

A Művészet Kis Tükre. Teljes műtörténet 600 képpel. Irta Reinach Salamon. Fordította és magyar művészet adataival bővítette dr. Lázár Béla. Vásznonkő-

tésben 5 kor. Diszes egészbrőkötésben 7 kor. — Kapható a kiadó Athenaeum R. T.-nál és minden könyvkereskedésben.

A hires francia műtörténész e műve, bármily vázlatos is, hézagpótló a magyar irodalomban, 25 előadásban vonultatja el előttünk a művészet fejlődését a legrégebb kortól napjainkig és pedig nagyszámu illusztrációkkal világosítván és támogatván az előadást, a legrégebb emlékektől a kolozsvári Mátyáskirály-szoborig. Az illusztrációk ugyan igen miniatúr dolgok, a minthogy ily műben alig is várhatunk egyebet, de elég tiszták s alkalmasok arra, hogy az olvasó róluk megfelelő fogalmat alkosson, főleg mert elég tiszta és szép nyomásuak. A művészetekkel ma már minden művelt embernek ismerősnek kell lennie. Lelkészeink figyelmébe készséggel ajánljuk a kis, de igen hézagpótló munkácskát. Művészet és vallás mindenha karöltve jártak egymással. A keresztyén vallás nagy tényei és igazságai ihlették a leghiresebb művészeket. Most nem egyszer nekünk kell e művekből vennünk ihletést. Papra a művészet tanulmányozása csak felemelőleg és nemesítőleg hathat. Szívesen és melegen ajánljuk szives figyelmükbe a jeles művet, mellyel az Athenaeum ujra jó szolgálatot tett a magyar irodalomnak és műveltségnek.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bocskay-ünnep Kolozsvárt. A kolozsvári ref. egyházközség e hó 8-án rendkívüli presbiteri ülésben foglalkozott a Bocskay-ünnep rendezésével. Kimondatott, hogy az összes iskolák ref. vallásu növendékei bevonásával ünnepélyes istentisztelet lesz mindenik templomban, melynek közelebbi részleteire nézve a köri-tanácsok intézkednek. 3000 Bocskay-füzetet hozat az egyház, melyet minden templom bejáratánál és lelkészi hivatalnál vásárolni lehet. 100 frt.-ra az egyházközség saját pénztára terhére hozat ily füzeteket, melyeket szegénysorsu iskolás tanulók révén juttat a szegényebb családok kezébe. A Bocskay-alapra való templomi gyűjtés mikéntjének megszabása is a köri tanácsokra bízott, figyelmükbe ajánltatván a felkért hölgyek általi gyűjtés. A társadalmi ünnepély rendezésének előkészítésére egy bizottság küldetett Incze Gerő főgondnok elnöklete alatt, azzal az utasítással, hogy a luth. és unit. testvéregyházak képviselőit is keressék meg, hogy május 20-án, ünnepélyes istentisztelet keretében, maguk is emlékezzenek meg Bocskayról és művéről, aztán pedig küldjenek ki maguk is egy-egy bizottságot, hogy ezek egyesülve s a városi hatósággal és más társadalmi tényezőkkel karöltve, templomozás után a főtérn egy fényes társadalmi ünnepélyt rendezzenek, melynek végeztével az egész közönség elvonulna a nagy fejedelem ez alkalomra díszbe vonandó születési háza előtt. A rendezés előmunkálatai most folynak és igen szép sikert ígérnek.

Kollegium-látogatás. Az egyházkerületi tanügyi bizottságnak a kollegiumokat látogató egyik albizottsága, Dr. *Bartók György* püspök elnöklete alatt e hó 9-én szállott ki *Szászvárosra*, ottani kollegiumunk anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálására. Hisszük, hogy a hivatalos vizsgálatokon túl a személyes érintkezések tanárok és tanulókkal csak hasznára válnak azon magas érdekeknek, melyeket e nagyra hivatott intézetünknek e fontos ponton szolgálnia kell.

Negyven éves tanári jubileum. Balogh Ferencz debreczeni ref. theol. akad. tanár, az ismert egyháztörténetirő, ebben az évben töltötte el tanári működésének negyvenedik évét. Ebből az alkalomból a tiszántúli ref. egyházkerület, a kollegium és volt tanítványai szép ünnepet rendeznek tiszteletére május 15-én d. u. 5 órakor a kollegium disztermében. Az egyházkerületi elnökség, volt tanítványai közül egy esperes, egy tanártársra és egy jelenlegi tanítványa fogják üdvözölni az ünnepeltet, kinek díszes emléktárgyakat adnak át volt és mostani tanítványai ajándékképpen és nevének megörökítésére ugyancsak tanítványai gyűjtéséből alapítványt tesznek. Az ünnepélyre a rendező bizottság külön meghívókat nem bocsát ki, de mindazokat, kik a sokérdemű tanár ünnepelésében részt kívánnak venni, szívesen látja.

Egyházkerületi bizottság száll ki — mint halljuk — *Tordosra* is, hol valami bonyolult birtok-ügy teszi szükségessé a vizsgálatot. A lelkiekben régen mostoha sorsban vergődő egyházközség anyagiakban még mindig igen jól állott a legutóbbi időkig. Most azonban e téren

is gyors pusztulásnak indult. Az emiatt az egyházközség és egyházmegye vezetősége ellen tett panaszok előleges vizsgálata oly részleteket hozott napfényre, melyek a helyi vizsgálatra való kiszállást tették szükségessé. Ez ügyben valóban közérdek a dolgok gyors és alapos tisztázása, hogy a megvádoltak tisztázhassák magukat, az egyház vagyonaiból pedig megmentessék, a mi még megmenthető.

Az egyetemes konvent üléseiről az aktualitás érdekében készülő többnyire hevenyészett tudósítás helyett, a Konvent által tárgyalt ügyekkel nem sokára megjelenő jegyzőkönyve alapján fogunk foglalkozni; több dologhoz ugyanis alaposabb hozzászólást tartunk szükségesnek. Az érdeklődés kiegészítésére most közöljük, hogy erdélyi kerületünkben mely egyházak és minő összegű segélyeket kaptak. *Tőkesegélyt* az idén nem kaphatott egy gyülekezet sem, miután a közalap költségvetése évi 5030 kor. deficitel záródott. *Egyszersmindenkori segélyt* kaptak: Sárpatak 1200, Felsőtőök 1000, Ormány 600, Oláhdellő 500, Csóra 200, Istvánháza 80, Magyarbecze 50, Marosgombás 80, Magyardellő 100, Leccsmér 100, Vármező 40, Koltó-Katalin 40, Szentistván 200, Küsmöd 80, Magyarnagyzsombor 50, Szászludvég 200 koronát.

A Dunántúli ref. egyházkerület m. hó 20-án tartotta meg tavaszi közgyűlését Székesfehérváron. Hegedüs Sándor főgondnok hosszabb beszédet mondott megnyitól, a melyben örömet fejezte ki a politikai életben létrejött béke felett, annyival inkább, mivel a magyar alkotmány és a magyar prot. egyház élete és jóléte a legszorosabban össze vannak forrva. Ez a szoros viszony azonban épen nem jelenti az autonomia feladását; sőt egyeresen kötelességünké teszi, hogy ahhoz még erősebben ragaszkodjunk. Megemlékezett még a Kálvineum ügyéről is. A püspöki jelentést Segesdy Ferencz ismertette; majd pedig a volt kultuszminiszternek az alapítványokra vonatkozó törvénytervezete került szónyegre, szintén Segesdy Ferencz előadásában. Javaslatla értelmében a gyűlés a tervezetet, mint az autonomiára nézve sérelmet, még általánosságban sem fogadta el. A Kálvineum ügye tárgyalásánál Patay Károly esperes azt indítványozta, hogy az emelendő épületben hely adassék egy diakonssza-képző intézetnek és a belmissziói egyesületnek is. Hegedüs Sándor megnyugtató nyilatkozata után azonban a gyűlés mellőzte az indítványt. Antal Lajos az építési költség fedezése tekintetében a Fejes István által felvetett megoldást pártolta. A közgyűlés az eredeti tervet fogadta el s kész magára vállalni 65 éven át a kerületre eső 1440 korona amortizációs összeget; de nem zárkózik el attól sem, hogy az évi 9600 kor. amortizációs összeg az évi államszegélyből szakittassék ki. A gyűlés többi tárgyait belkörü adminisztratív ügyek képezték, a melyekkel déli egy órára már végeztek is. A gyűlés végeztével közebed volt, a melyen Hegedüs Sándor legelsőbben a királyt köszöntötte fel.

A reakció vizein evez közéletünk s állami életünk hajója s elég gyors tempóban halad előre. Ime: Pár évvel előbb még csak kísérlet volt, hogy egyik-másik főispán b-iktatásának hivatalos programjába bevétellett az „ünnepélyes misén“ való részvétel. Némely helyt sikerült, más helyt — mint Déván is — visszaveretett a klerikális fészkelődés. *Baranya* vármegyéjé a dicsőség, hogy most még tovább igyekszik a klerikalizmus. A most kiadott főispáni beiktatás „hivatalos“ programjában, a mint „Az Ujság“ közli, az egyik pont: „A főpap beveszi a főispántól a hivatalos esküt.“ Mi ez? Micsoda új „közjogi állás“ a vármegye szerkezetében a „főpap“? Hogy a pécsi róm. katolikus püspökről van szó — nem kétséges. Tehát: „a főpap veszi be (vagy ki?!?) az esküt a főispántól.“ Tehát a világi, állami funkcionárius, megbízását a királytól és kormánytól kapja ugyan. de a funkciói gyakorlására szükségesnek ítélte esküt „a főpap“ veszi be tőle? S ha a „főpap“ nem venné be valami okért? . . . No, no, ez igen-igen veszedelmes irányzat. Kíváncsiak vagyunk, hogy mit szólnak ehhez a baranyai protestánsok a vármegyén s lesz-e a diadalmas nemzeti irány képviselőházában egyetlenegy szál képviselő, a ki ez iránt a kormányt meginterepellálja? Mert kíváncsiak vagyunk a kormány válaszára is! Figyelemmel kísérjük tehát!

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete évi rendes közgyűlését, illetve „Bocskay ünnepélyét“ Marosujváron f. év május 13-án tartja a következő tárgysorozattal: I. Istentisztelet délelőtt 10 órakor. 1. Gyülekezet éneke. 2. „Szózat“, éneki a marosujvári férfi dalkar. 3. Imát mond Ferencz Samu m.-décsei

lelkész. 4. „Hymnus“, éneklé a marosujvári férfi dalkar. 5. Egyházi beszédet mond Jancsó Sándor nagyenyedi lelk. 6. Gyülekezet éneke: „Erős várunk nekünk az Isten.“ — II. Közgyűlés. 1. Közgyűlési megnyitót mond Veress Károly egyh. elnök. 2. Mult közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása, hitelesítése. 3. Szaval Roska Sándor. 4. Énekel a marosujvári férfi dalkar. 5. Felolvas Lovassy Andor Tordaaranyosvármegye főjegyzője. 6. Szaval Sallak Lila k. a. 7. Indítványok. 8. Koszoru füzetek kiosztása. 9. Énekel a marosujvári férfi dalkar.

GYÁSZROVAT.

Péchuiffalusi id. Péchy László gyalui birtokos. tb. főszolgabíró életének 70-ik évében, f. hó 2-án elhunyt. „Egy nemes élet végződik, mely hivatását kiváló értelemmel és hiv kötelességteljesítéssel töltötte be. melynek tovatűntén övéi gyászba borulnak és a közélet szelleme föléje sirva hajol,“ — mondja gyászjelentője. Egyházunknak is buzgó tagja és munkása volt. A kiterjedt rokonság közt nagybátyját gyászolja a boldogultban Péchy Árpád brassói paptársunk. Az Ur adjon vigasztalást a szomorkodóknak, csendes pihenést az elköltözöttnek.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1420—1906.

KÖRLEVÉL

összes egyházaink és tanintézeteink előljáróságaihoz.

A folyó 1906. évre összeállított egyházkerületi *névtár* kiadásával kapcsolatosan főtiszteletű és méltóságos Püspök aa. azt a javaslatot terjesztette igazgatótanácsunk elé, hogy jövőre e névkönyv csak öt évenként egyszer adassék ki.

Igazgatótanácsunk e javaslatot el is fogadta, mert a névkönyvi adatokban évről-évre előforduló változások tényleg oly csekélyek, hogy ezek a terjedelmes és költséges munkálatnak minden évben való kinyomatását föltétlenül nem igénylik, minélfogva a névtár legközelebbi összeállítása és kiadása csakis az 1911. évben fog megtörténni.

Az évenkénti személyi változások nyilvántarthatása céljából azonban hivatalos lapunk minden évi első számában közölni fogjuk a megelőző évben előfordult változásokat és ennek pontos eszközölhetés céljából fölhívjuk összes espereseinket, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatóit, hogy minden évi december hó 31-ig kimaradhatatlanul terjesszék föl főtiszteletű Püspök aához az évközi változások részletes és pontos jegyzékét.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. ápril hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 2064—1906.

KÖRLEVÉL

a nagyfőtiszteletű Esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

„Bocskay István és a bécsi béke“ című népszerű füzet megrendelési ivét folyó évi január hónapban szétküldöttük. Felhívjuk a tiszteles lelkész aait, hogy az esperesi hivatalok utján e hó 20-ig jelentést tegyenek igazgatótanácsunkhoz, hogy egyházuk tagjai részére hány példányban rendelték meg a füzetet. Ha netalán nem történt volna meg a rendelés, sürgősen intézkedjenek, a megrendelési ivet az aláírásokkal haladéktalanul a „Dunántuli ref. egyházkerület püspöki hivatalához“ Komáromba küldve. Kolozsvárt, 1906. május hó 8-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

515—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a dési egyházmegyébe kebelezett *kaczkói* körlelkészi állásra pályázat nyitattik.

Díjlevélileg megállapított javadalom: 1. Tisztességes lakás 3 szoba, konyha, kamarával és gyümölcsös kerttel.

2. Földhaszonélvezet 8 h. 828 □-öl szántó, melynek bérértéke 126 kor. 44 fillér. 3. Házbér 12 kor., tűzifa értéke 50 kor. 4. Kézpénz az egyház pénztárából félévi utólagos részletekben 894 kor. 56 fillér. 5. Stóla 14 korona. Állami kiegészítés, tekintettel az adóra és fuvar költségre, mely 473 kor. 28 f.-ben állapított meg 1600 kor.-ig 562 kor. 78 fillér lett megállapítva.

Megjegyzés. Az állami iskola pénztárából, hetenként 2 órán vallástanításért, Kaczkón 40 kor. Nagyilondán 1 óra vallástanításért 80 korona.

Kötelességei: A kaczkói anya-, szelecskei, galgói, nagyilondai leány- és blenkemezői fiók-egyházközségekben a lelkészi teendőknél beosztás szerinti végzése, a körlelkészség részére megállapított részletes utasítás szerint.

Pályázati határidő 1906. június hó 10.

Kellően felszerelt, minősítvényvel ellátott kérvények fönti határnapon belül alólírotthoz küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 8.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdetik egy helyettes tanári állásra, mellyel a *mathematikai és kisebb óraszámúban a rajzoló geometria* tanítása van egybekötve.

Javadalom: 1600 K fizetés havi eiőleges részletekben, külön szobából álló lakás fűtéssel és világítással a bennlakásban s teljes koszt az intézeti konviktusban.

Kötelessége: a megszabott óraszámúban való tanításon kívül felügyelet a bennlakásban.

Pályázhatnak matematikai és ábrázoló geometriából vagy matematika és természettanból legalább szakvizsgát tett jelöltek.

Csak ev. ref. vallásuk folyamodványai vétetnek figyelembe.

Pályázók minősítvényeiket, eshetőleges eddigi szolgálataikat, katonakötelezettségi viszonyukat stb. feltüntető okmányokkal fölszerelt és az ev. ref. Kun-kollégium előljáróságához címzett kérvényeiket küldjék május hó 31-ig alant irt igazgatóságához.

Szászvároson, 1906. május 7-én.

A kollégiumi előljáróság megbízásából

Simon Ferencz s. k.,
igazgató.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumnál az 1906—1907-ik iskolai esztendőre a következő két helyettes tanári állás lesz betöltve: 1. egy *latin-görög vagy latin-magyar*, 2. egy *mértani és szabadkézi rajzi*. Mindkét h. tanár tartozik az internátusban lakni s a felügyeletet ugy ott, mint a konviktusban a szabályok értelmében gyakorolni.

Evi javadalom 1200 kor. havi részletekben, az internátusban lakás, fűtés, világítás és a konviktusban a tanulókkal közös ellátás. Csak ev. ref. vallásuk pályázhatnak.

A kellően fölszerelt folyamodványokat f. évi június 10-ikéig be kell nyújtani az intézet igazgatóságához s az állást már augusztus végén elfoglalni.

Székelyudvarhely, 1906. május 5.

Előljárósági megbízásból:

Gönczi Lajos,
igazgató-tanár.

Sz. 387—1906.

FELHÍVÁS

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelképásztoraiahoz.

A Kovács Endre-féle alapítványtőke 1905. július 1-től 1906. jun. hó 30-ig járó esedékessé válandó 4% kamatait igényelhető lelkészársaimat felhívom, hogy folyó évi máj. hó 31-ig folyamodvényaikat hivatalomhoz terjesszék be.

A nagyobb családú, gyermekeiket iskoláztató, vagy valamelyes elemi csapással, betegséggel sújtott négy lelkészársam folyamodvénya fog figyelembe vétetni.

S.-m.-berkeszen, 1906. május 1-én.

Pap István,
ev. ref. esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

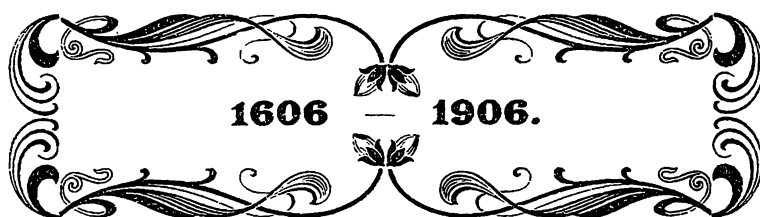
Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A magyar protestáns egyházak ünnepet ülnek május 20-án. Nemcsak; a merre a magyar géniusz uralkodik, a hol magyar szív dobog: mindenütt ünneplő lélekkel lesznek e napon. 300 esztendő évfordulóját ünnepeljük ugyanis annak, hogy a Bocskay István vezette szabadságharcz diadalmos véget ért a bécsi békekötéssel.

Csodás történet ez! Nem csoda, hogy a kortársak az ó-szövetség népe történetének legkiválóbb jeleneteihez hasonlítják. Szegény hazánkra ránehezedett a végtelen nyomor és szenvedés, melyet egy beteg lelkü uralkodó és sötét lelkü jézsuita tanácsosai idéztek reá. Nem volt elég, hogy teste politikailag szétszaggatva, vére gazdaságilag kiszipolyozva volt, hanem rátörtek alkotmányára és polgárai lelkiismereti szabadságára is. Ám az Ur nem hagyta el az ő népét. Feltámasztotta „magyarok Mózesét“, Góliát ellen küldte Dávidot s szemeink előtt ma 300 esztendő távolában ott lobognak Bocskaynak diadalmos zászlói s hirdetik a hit- és polgári szabadság győzedelmét. Szívünk feldobog, lelkünket nemzeti büszkeség tölti el diadalmos nemzeti zászlóink láttára; de im, a győztes hadak ajkáról hangzik a csatadal: „Erős várunk nekünk az Isten...!“ s mi is magunkat megalázzván, az Ur kegyelmes Gondviselését magasztaljuk a segedelemért!

Ám a háiaadásban egyszersmind feleletet kell keresnünk egy, jövőnket is közlőről érdeklő nagy kérdésre: mit akart és mit akar az Ur a protestántizmussal a magyarra nézve? Avagy hiába omlott volna érte annyi köny és annyi vér?! Soha, soha! Azt akarta általa, hogy hazánk Lengyelország sorsára ne jusson! Azt akarta, hogy a protestántizmus tiszta keresztyénsége által megtartassék hazánk és nemzetünk. Általa tartatott meg a multban és általa kell megtartatnia a jövőben is. Mert folyton tökélyesbülő ideál s az eszerint alakuló folytonos bátor reform nélkül nincsen élet csak tespedés s halál; holt tenger a nemzeti élet, melyből épen az élet hiányzik. Ez a megelevenítő élet pedig a protestáns keresztyénség. Mohács után új életideállal nemzetünket ez regenerálta; 300 esztendőn keresztül saját vérével alkotmányunkat és verejtékével műveltségünket ez tartotta fenn; előharczosa volt a mult század nemzetifjító reformjának s csak a társadalmi átalakulás küszöbön álló munkájában ne lenne része? További hivatása ne volna?

S mind e nagy munkához honnan veszi az erőt? Honnan?! Ah, nem véletlen dolog, hogy Bocskay, Bethlen, Rákóczy újra meg újra ezt ismétlik: „Ha Isten velünk: kicsoda ellenünk?!“ Istenben gyökeredzett, megszentelődött személyiségek nélkül, kik magukat „az Ő végzése szerint hivatalosoknak“ éreznék, kik magukat „isteni küldötteknek“ tudnák a reájuk bizottak elvégzésére: ilyen emberek nélkül nincsen sikeres munka, diadalmos harc.

Azért a protestántizmusnak ilyen „isteni megbizásból és Isten előtt való felelősség alatt“ dolgozó személyeket kell képeznie, ha feladatát nemzetünk iránt oly sikerrel akarja betölteni, mint tette azt a multban s a milyent Isten szánt neki.

Cselekedd — Gondviselő Istenünk! — hogy ez ünnepünk is legyen a „megelevenítő Lélek“-nek kitöltetése a te népedre, a te egyházadra!!!

Szemlélődés a „Pap-képviselők“ cikk felett.

Az Erdélyi Prot. Lap 17-ik számában a vezető helyen irt nagy tárgyilagosságu és mély gondolkozásra valló „pap-képviselők“ című cikket olvasva, elmerengtem kissé a cikk olvasásának hatása alatt s önkéntelenül is szemlélődni kezdettem a papnak, mint egyházi tisztviselőnek és mint social társadalmi factornak állása és hivatása felett.

Az elv, amelynek alapján a „pap képviselők“ cikk írója áll, fenséges és igaz, ki magát a vallás-erkölcsi élet mezejének ápolására, az örök igazság keresésére és annak a hívők lelkébeeni realizálására vállalkozott, nem is állhat más princípiumon s a specialis esetre felhozott argumentumai is mind igazak és ámenek s bárha a lényegben mindenben egyetértek az íróval s szeretem látni, mikor az emberiség vallás-erkölcsi életének hivatott mivelődi, a papok világi ténykedései első sorban e magasztos princípium alapján bíráltnak el, de mert ebben a felfogásban a protestáns szellem némi megkötöttségét látom, mely már egészen hivatalos jellegben is nyilvánul a gyakorlati élet jelenségeiben, legyen szabad megragadnom az alkalmat az „altera pers“ elvénél fogva, hogy szerényen némileg szemlélődhessem.

Az megdönthetetlen phisikai törvény, hogy egy test ugyanazon időben egyszerre két irt nem tölthet be, de hiszen a vallás-erkölcsi élet mezejének munkálásánál nem is a testre, hanem a szellemre van szükség, ezt pedig idő és tér nem korlátozhatja. A protestáns szellem nem ismer béklyót, mindeneket vizsgál, még az Istennek titkait is, vizsgálódásait ki kell hogy terjessze a gyakorlati életre is, fel kell hogy kutassa azokat az eszközöket, meg kell, hogy keresse azokat az alkalmakat, a hol és a mi által önmagát érvényesítheti, erejét izmosíthatja akár a szellem nyílt szárnyalásában, akár az individualis élet terén könnyebb megélhetésében. A protestáns szellemnek pedig kik lehetnének hivatottabb letéteményesei, mint maguk a prot. papok ugy az egyházi, mint a polgári közélet terén.

Ez utóbbi téren sokkal nehezebb a prot. pap helyzete, viszonyítva a többi felekezetek lelkészeinek társadalmi helyzetéhez. A nem protestáns paptól nem veszi rossz néven a társadalom, hogy egyháza dogmájának hódolva, abba bele burkolózzik; de a protestántizmusnak nem lévén megkötött dogmája, papjaitól is a társadalom nyíltságot, mozgékonytságot, tevékenységet, minden iránti érdeklődést vár, mert hiszen ezek a váradalmak feltalálhatók és önként következnek magából a prot. szellemből.

Am de ez a magában a prot. szellemben rejlő tevékenység magára a letéteményesre igen sokszor, sőt a legtöbbször nehéz terheket ró, a melyeknek elviselhetése céljából kénytelen a letéteményes néha az önfentartás természeti törvényének engedve, ugynevezett „mellékfoglalkozások“ után is nézni, de ezek a mellékfoglalkozások az arra vállalkozó prot. pap valódi élethivatásával és annak a prot. szellemből folyó eszményi tartalmával sohasem ütközhetnek össze, mert nincsen olyan munkatér, legyen az akár bank, akár posta, akár hirlapirodalom, vagy akár képviselőség, a hol a keresztyén humanismust, a vallás-erkölcsi élet tisztaságát, a papi és felekezeti öntudat ébrentartását és ápolását munkálni és erősíteni ne lehetne.

Nincsen olyan cél, a mit eszközök nélkül lehetne elérni, nemtelen eszközökkel nemes célét soha el nem ért senki, a papság céljának nemességében pedig nem kételkedhetik senki, tehát az eszközök sem lehetnek nemtelenek kezében, ha azok által közvetlen vagy közvetve szolgálja a nemes célét: a hazát, az Istent és az egyházat.

Minden munkatér meg kell, hogy találja a maga munkását. Igaz, hogy ma a mai szakrendszer csak szakembereket mivel, de a protestántizmus elvének és egyetemességének az soha sem lehet kárára, ha letéteményesei universalitás képességgel is birnak, sőt magából a protestántizmus szelleméből foly az universalis akár az egyház, akár a köztársadalom terén.

Ebből kifolyólag az én egyéni felfogásom a protestáns szabad szellemnek tulmegszoritását, magával a protestáns szellem jellegével össze nem férő természetellenes intézkedést lát az oly törekvésekben, a melyek a prot. papot csak kizárólag a vallás-erkölcsi életnek egyháztársadalmi terére szoritják. Az arravalóban hadd érvényesüljön a tehetség és munka, a gyertya azért gyertya, hogy világoljon is ha meggyújtják, hogy ne rejtsek véka alá s aztán hadd lehessen méltó a munkás az ő bérére.

Az emberiség vallás-erkölcsi élete a szellemi közösség alapjain épült fel, ez vezetí és irányítja a társadalmat is. A protestántizmus már természeténél fogva egészséges; miért ne lehetne hát abból bele vinni a letéteményesek által a társadalom olyan forumaira is, a hol létfeltétel az egészséges szellem. Nekünk, protestánsoknak a világosságtól nem félni, hanem annak terjedésén örülnünk kell.

Egyháztársadalmunk közszellemét még localis helyen is nem a pap állandó jelenléte teremti meg, hanem megteremti az az egyetemesség, az a protestántizmus szellemében rejlő erő, mely utat ter és eget kér magának, ezt a szellemet további helyes irányban vezetni csak szellemmel lehet, a test mind lehet állandó és helyhez kötött, ha nincs lélek, mert csak az elevenít meg mindeneket.

Summa-summárum az én szemlélődésem eredménye az, hogy én a protestántizmus szellemének természetével elvi ellentétet látok a protestáns papok és tanároknak a köztársadalmi tevékenység terérőlí leszorításával, a képviselőséget akár egyhangu, akár többségi bizalom által nyerje el a pap, nem tartom összeférhetetlennek és káros hatásúnak az egyház vallás-erkölcsi társadalmára nézve, mert ily bizalmi állásra csak arra hivatott egyén vállalkozhatik, ki előtt utat zárni akár a köz, akár az egyéni érvényesülésre, bárhonnan is jönne az, nem felelne meg a protestántizmus szellemének.

Péter Antal,
m.-n.-csáni ev. ref. pap.

Vallás és Élet.

A református egyház és az állam.

(Folytatás.)

Egyre nő azok száma, a kik látván a klerikalismusnak az állami élet szabad fejlődését gátoló káros befolyásait: az államnak és egyháznak egymástól való *szétválasztását* követelik.

Ez a felfogás, az egyháznak az államtól való elválása, a kálvinismusból, annak elveiből *fejlődött* ki, de a kálvinismusnak lényegéhez nem tartozik.

A kálvinismus eredeti felfogását sehol sem találjuk határozottabban és világosabban kifejezve, mint az *egervölgyi* hitvallás ezen szavaiban: „az igaz (t. i. kálvinista) egyház *harcol* az Antikrisztussal, *hadat* folytat a bűnnel, a világgal, gonoszszággal és sátnal. A kálvinismus lényege a harcz, de a harcz nem a kath. egyház harcza a világoralomért. Harczol, de nem azért, hogy hatalmat szerezzen, magának a világ fölött uralmat biztosítson. A kálvinismus harczol *Isten országának* hatalmáért, harczol azért, hogy a *Krisztus törvénye* legyen az uralkodó. Krisztusnak törvénye a *szeretet*. A hol van a Krisztus, ott van a *szabadság*: és a szabadságnak egyedül a szeretet,

mint törvény vethet korlátokat. E felfogás nem újabb elméletek eredménye; ellenkezőleg oly régi, mint maga a kálvinizmus és Kálvin óta több vagy kevesebb tudatossággal szüntelenül ott élt mind azok lelkében, a kik Kálvinnak és a Kálvin egyházának voltak a hivei.

A kálvinizmus nem akar az államtól szétválni, sőt abban is a Krisztus törvényét, a szabadságot és a szeretetet akarja uralkodóvá tenni. Mert szerinte a Krisztus szellemének kell áthatni, a Krisztus törvényének kell alárendelni mindeneket, nemcsak az egyházban, de rajta kívül az államban, az egész társadalomban, az irodalomban, a művészetben, a politikában és a földi élet minden viszonyában. A keresztyénség egy magasabb élet. Egy eszményi világ. Ennek az eszménynek kell áthatni és megneemesíteni, felemelni és megszentelni az egész életet.

Az állam a reformátorok tanítása szerint sem lehet közönyös a vallás iránt; sőt -- a mint a *Confessio Helvetica posterior* tanítja: „*religiones curam imprimis pertinere ad magistratum sanctum*“, a gondoskodás kötelessége első sorban épen az államot illeti, mert a *Confessio Galicana* szerint, az állami felelősségnek a kard hatalmát a végre adta az Isten, hogy ne csak a 2-ik tábla, hanem az 1-ső tábla törvényei — tehát ne csak az emberek, de az isten ellen elkövetett bűnököt is — sújtsa.

Ez azonban nem azt jelenti, mintha egyház és állam egybeolvadna. Ellenkezőleg az egyház merőben különálló és az államtól független életkör; önálló organismus, a melynek feje egyedül a Krisztus; a melynek nem a világ és annak hatalmassága; hanem maga a Krisztus szab törvényeket, a melyek szerint működnek saját autonom hatóságai, a *presbyteriumok*, *szinatok* és *tisztviselői*, a *papok*, *presbyterek* és *diakonikusok*: törvénykezése is olyan, a melyet az állami törvénykezés fölöslegessé soha sem tehet és a melybe ennek semmiféle befolyása nem lehet, a mint emellett a Kálvin tiltakozása, küzdelme és győzelme a genfi tanácssal szemben tanuskodik. A genfi konzistoriumtan igaz ott ültek a tanács tagjai és pedig a kistanácsból 2, a hatvanok tanácsából 4 és kétszázak tanácsából 6, a kik valamint az egész tanács is, az egyházközség ügyeinek intézésében jelentékeny részt vettek. Mindazáltal mindenben a Krisztus törvénye a fő, annyira, hogy a genfi egyházszervezet jellege egészen *theoritikus*.

A mi Kálvin előtt lebeg a református egyház szervezetében, az nem kevesebb, mint a mit e szóval fejezhetünk ki: „*Civitas Dei*.“ Kálvin nem akar *hierarkhiát*, papi uralmat; maga sem törekszik így papi uralmat gyakorolni, de akarja a Krisztus uralmát és küzd érte komolyan és szívós kitartással. A közélet minden viszonyában a szentírás az irányadó. Nemcsak a *lekipásztorok* és a *tanítók*, hanem a világi *hatóságok* és *tisztviselők* is a respublikai alapon nyugvó theokrácia szolgáinak tekintik magukat. Ha Luther a maga reformátori működésében a *hitre* helyezte a súlyt, Kálvin a *hűséget* és *engedelmességet* állítja előtérbe, mert a szent könyv Isten törvényeinek az összesége s épen ezért az őszövétségi törvények is kötelezők, és Kálvin szemeiben Izrael kegyes királyai, Dávid és Józsué, mint uralkodói eszményképek jelennek meg, kiket mint mintaképet állít azon uralkodók szemei elé, a kikkel levelezik.

A *civitas dei*, mint eszménykép nemcsak a Kálvin lelkében élt, hanem ez eszményt hevitette követői lelkében is és a *civitas dei* e gondolatai nagy tettekre hevitette a skót Knox Jánost is, sőt áthatotta mindazokat az egyházakat, a melyeket Schweizban, Német- és Franciaországban, Németalföldön, Skóciában és Magyarországon a Kálvin szelleme hozott életre. A Kálvin hivei mindenütt nehéz harcokat vívtak, de e harcok mindenütt a legeszmé-

nyibb szabadságnak voltak a harczai. Mert a hol a Krisztus szelleme él és működik, ott erőszak nem uralkodhatik, ott szolgaság nem lakozhatik, hanem még a politikai életnek is a Krisztus törvénye szerint kell alakulnia.

Kálvin és Zwingli nemcsak vallási, de *politikai* reformátorok is. A reformáció szelleme a hol feltűnt: az állami élet terén is nevezetes mozgalmakat idézett elő. A kálvinizmus harca egyszersmind a nemzeti élet szabadságának küzdelme vala. Az észak-amerikaiak szabadsága is kálvini elveken épült fel. Az olyan környezet, az olyan életviszonyok, a hol ezek az elvek érvényt nem szerezhetnek, a kálvinizmus hiveire elviselhetetlenek s ha a szolgaság lánczait másként összetörni nem lehet, a kálvinizmus mindig készen áll, vérrel pecsételt harcot is vívni érte. Ezért akarják a kálvinistát akárhányszor a *forradalmár* jelzővel megbélyegezni. A kálvinizmus a zsarnokságot nemcsak nem tűri, sőt annak végét vetni szent kötelességének ismeri, mert az *isten iránti hűség nagyobb kötelesség, mint a világi hatóságok iránt való engedelmesség*. Luther megelégszik, ha az *ige szabadon* hirdethető és a *sakramentumok* zavartalanul kioszthatók. Kálvin és társai ennél sokkal többet követelnek: *szabadságot az élet minden vonalán*, mert a közéletnek egyetlen része sem lehet a Krisztus törvényének uralma nélkül: *egyház és állam egyformán a Krisztusnak vannak alávetve*. A hol a cél eléretik, ott egyház és állam egymással testvéri jobbot fogva haladnak; a hol nem: ott mint ellenfelek egymás ellen harcot vívnak s ha másként nem lehet, *egyház és állam egymástól elválnak*.

Ha a *Khristokratia* vagy Krisztus uralma meg nem valósítható; ha elébe az állam gátakat vet: az egyháznak minden kapcsot szét kell törni, mely az államhoz fűzi, mert ellenkező esetben az állam gyakorolna a Krisztus országára meg nem engedhető befolyást, holott amaz e felett nem uralkodhatik. Ilyen esetben sokkal jobb az egyháznak magát az államtól egészen függetlenül berendezni, saját erejéből és saját törvényei szerint, nem követelvén az államtól egyebet, mint a mit minden polgár és minden *corporacio* megkövetelnek — *jogvédelmet*.

Most már egyház és állam nem karöltve haladnak, nem *egymásért* és *egymásban* vannak, hanem *egymás mellett*, mint egymás dolgai iránt *közömbös* hatalmak állanak. Mindenik halad a maga külön útján, s a másik dolgával nem törődik, vagy a mint *moderani* szoktuk, az állam csak azt nézi, a mi a „*jus circa sacra*“-t illeti, de a mi a „*jus in sacra*“-ra tartozik, annak intézését merőben az egyházi hatalomra bizza.

A „*szabad egyház*“ gondolata tehát csak a külső kényszer szüleménye, de a protestantizmus, helyesebben a *Calvinismus* lényegét alkotó törekvése az egyháznak nem a *szétválás*, hanem a szenteknek közössége a *civitas dei*, a melyben az állam összes tagjai és rendei, a felsőségek és az alattvalók ennek törvényei szerint élni és ennek dicsőségeért küzdeni elsőrendű kötelességüknek tartják.

A *szabad egyház* gondolata tehát csak kisegítő eszköz, midőn az egyház lemond arról, hogy az állami élet *egész* körét áthassa s megelégszik azzal, ha ennél jóval kisebb területen, a szabad egyház körében valósíthatja meg a Krisztus országát. Miután a mai viszonyok és uralkodó eszmék teljességgel nem nyújtanak kedvező talajt a Calvinismus ama nézete számára, hogy a földi élet minden viszonyában a Krisztus uralmának kell helyet engedni: nem lehet rajta megütközni, ha az állam és egyház szétválásztásának gondolata, mint a modern kálvinizmus egyházpolitikai programja jelenik meg a történeti fejlődésben. A magyar protestáns egyházaktól azonban távol áll a szétválás gondolata; mert mind az

államnak, mind az egyháznak életszüksége a kölcsönös kapcsolat.

6. *Az egyház és állam jogi fogalma.*

a) *Az egyház* fogalmát a különböző felekezetek saját teológiájuk szempontjából határozzák meg. Katolikus felfogás szerint az egyház dogmatikai szempontból is külsőleg alakult, *látható* közösség. Protestáns szempontból az egyház az összes igaz hívők *láthatatlan* közössége, megkülönböztetve a *látható* egyháztól, mint a melynél már jogokról is beszélni lehet. De a protestánsoknál is akár a láthatatlan, akár a látható egyház fogalma nem a jog, hanem a hitvallások mezején mozog. Már pedig az egyház fogalmát *jogi szempontból* a különböző hitvallásoktól függetlenül kell megszabni.

Jogi szempontból az egyháznak csak egyetlen fogalma lehet, akár a római katolikusokra, akár a protestánsokra, akár bármiféle más felekezetre nézve. Az egyház jogi szempontból *testület*, *corporatio*. Az egyház *külsőleg* *organisált testület*, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel *üdvösségre* nevelje és vezesse a gyülekezet tagjait.

A testületek kétfélék lehetnek: *nyilvános* és *magán corporatiók*.

Az egyház *nyilvános* korporáció, olyan, a mely az elébe tűzött *erkölcsi* célát tekintve, az állammal *egyenértékű* organismusnak tekintetik és a melyből az állam, mely maga is *ethikai* célok szolgálatában áll, a maga *érdeklődését* és *támogatását* el nem vonhatja, befolyását fel nem adhatja.

Az állam a *privát corporatiók* belső életével nem törődik. Ellenben a nyilvános *korporáció* nemcsak külső szervezete, de *belső élete* is kell hogy érdekelje az államot, mert az egyház az állammal állandó kapcsolatban álló korporáció: nyilvános testület. A mely egyháznak nincs meg a nyilvános testületi jellege, az nem egyház, hanem *szekele*: magán jellegű vallásos testület, melynek célját az állam nem ismeri egyenértékűnek a maga elé tűzött célokkal.

b) Bármiféle egyesület és társulat lényegét a maga elé tűzött cél és feladat szabja meg. Ha megjelöltük a feladatot: meghatároztuk a fogalmát is. *Az állam* fogalmát is csak úgy vagyunk képesek meghatározni, ha megjelöltük *a feladatot*, melynek megoldása az állam célja. A modern állam elé a feladatoknak egész sokasága van tűzve. Itt azonban nem *a lehető* feladatokról beszélünk, hanem arról a sehol sem mellőzhető feladatról szólunk, a mellyel, a hol állam van, mindenütt találkozunk, tehát az állam lényeges feladatáról. Ez a feladat *a jogvédelem*.

Az állam a jogvédelem érdekében alkot törvényeket. A jogvédelem érdekében hozott állami törvények *ethikai* alapokon nyugsznak. Az *ethikai* törvények az *akarati* törvényei, melyek az *akarati*, az *ember* *erkölcsi* tökélyét *czélozzák*, megtörvén a *bűn* hatalmát.

Az *erkölcsi* törvény az *emberi* akarati Isten által kijelentett törvénye; *ethikai* törvény, mely önként foly abból a viszonyból, a mellyel a véges szellem a végtelennel viszonyban érzi magát.

A jogvédelem érdekében hozott állami törvényt az emberek alkotják; de *ethikai* törvények ezek is, a melyek szintén önként folynak abból a viszonyból, a melyben az ember az emberrel él.

Ez *erkölcsi* törvény az *akaratra* irányul és az ember egész lelki világát átöleli; az állami törvény a cselekedeteket szabályozza és az *emberi* élettevékenység egész körére kiterjed; megtorolja a törvény ellen vétőket, de az *erkölcsi* élet benső világára nem terjed ki büntető hatalma.

Az állam az a hatalom, mely a jogvédelem érdekében törvényt *alkot* és a törvényt *végrehajtja*.

Az állam *souverain* hatalom, a mely az összes

hatalmi viszonyokat és azok jogkörét meghatározza és kiszabja. Az állam jogi intézmény; célja a legfőbb hatalom kifejtése, hogy a saját területén a törvény előtt való meghódolásra kényszerítse az egyeket és ezek összeségét s *kényszerítés* által lehetővé tegye az *erkölcsi* törvény előtt való szabad és önkéntes meghódolást. *Az állam* *erkölcsi* hatalom.

A középkori állam kiválólág jogállam vala. A modern állam ellenben egész rakás feladatot ismer, a melyeket a középkori állam nem vallott *magáénak*. A középkori állam a nép kulturérdekeivel nem sokat törődött, a közoktatás és köznevelés ügyét egészen az egyházra és annak papjaira bízta. Főleg a városok egész rakás olyan feladatot végeztek, a melyeknek teljesítését most az állam vette kezébe. A modern állam nem csupán jogállam, hanem egyszersmind *kultur-állam*. Nemcsak a jogot védi és a kihágásokat megtorolja, hanem egyszersmind a szellemi és *erkölcsi* fejlődés, ipari és kereskedelmi haladás föl-tételeiről is gondoskodik. Az állam legfőbb hatalom s mihelyt akár a kultúra, akár a kereskedelem és ipar a legfőbb hatalom közbelépését szükségessé teszik: *az állam a közbelépést meg nem tagadhatja* az övé nemcsak a jog, de a kötelesség is. Ezért legfőbb *ethikai* hatalom.

(Folyt. köv.)

A tanítók és kántorok presbyteri tagsága.

Egy felmerült vitás eset alkalmából az igazgatótanács 1953—1905. sz. a. kiadott rendeletében a zsinati törvények 21. §. és az utasításunk 2. §-ának magyarázatát adja és ahhoz alkalmazkodás végett közli az összes egyházközségekkel, hogy a presbyteriumnak hivatalból tagjai: „csakis a felekezeti iskolai tanítók, illetőleg kántortanítók lehetnek, de semmi esetre sem az olyan állami iskolai tanítók, kik külön szerződés alapján végzik az egyházközségben a kántori teendőket.“ Ez világos, könnyen érthető és azt teszi csakis azon kántor lehet hivatalánál fogva tagja a presbyteriumnak, a ki egyuttal az egyházközség *felekezeti* iskolájánál *tanító* is. A nem felekezeti iskolai tanító — tehát akár állami, akár községi vagy társulati — lehet bátran kántor, de ezen hivatala után presbyteri tag nem. Én legalább így értem. Ezek szerint azok a volt felekezeti iskolai kántortanítók, akiket az iskola államosítása alkalmával az egyházközségek átadtak, illetve az állam átvett, noha velök új vagy külön szerződést nem kötött az egyház, hanem mintegy hallgatagul az addig élvezett összes fizetésben meghagyott, a felekezeti iskola megszűnésével, *elvesztették* presbyteri tagsági jogukat, így ők sem tagjai hivataluk után a presbyteriumnak. Szinte szeretném tudni, hányan értelmezik így a tisztelt kántor urak, sőt a lelkész urak is az igazgatótanács hivatkozott rendeletét? Nem hiszem, hogy a felmerült egy vitás eseten kívül akadjon egyetlen egy volt felekezeti kántortanító, aki az iskola jellege megváltozása után is ne tekintené magát olyan presbyteri tagnak, mint azelőtt.

A lelkészek is mint egy kész szivvel hunynak szemet olyan jogok bitorlása felett, melyek felett nekik a legszigorúbban kellene őrködniök. A törvény törvény, azt tiszteletben kell tartani és rendelkezéseinek érvényt kell szerezni.

Azonban ezen elnéző törvénytelen eljárás abban leli magyarázatát, hogy a legtöbb egyházközségben a kántor mintegy hivatásos egyházi jegyző vezeti a jegyzőkönyveket, faluhelyen legalább ez az általános gyakorlat. Ezt a gyakorlat utján szokássá vált rendszert kellene törvény utján vagy rendelet által állandósítani.

A törvény 31. §. szerint a presbyterium vagy

saját kebeléből vagy az egyházközségnek más tagjai közül szabadon választja jegyzőjét. Ezt a rendelkezést találok módosítandónak. Legyen a jegyzői tiszt végzése a kántori állással összekötve. (A filiákban alkalmazott olyan kántorokat, kik ezen tiszt betöltésére nem alkalmasok, ide nem értve.) És a miként az állami iskola tanítójának kötelességévé van téve, hogy a gondnoksági gyűléseknek előadója és jegyzője legyen, legyen egyházi jegyző a kántor is.

A presbyteri és egyházközségi gyűlés jegyzői választás igen nehéz feladat. Még pedig azért, hogy ezzel vagy semmi vagy csak igen kevés díjazás jár együtt. Tapasztalatból állíthatom, hogy sem falun, sem városban senki nem akar egyházi jegyző lenni. A városi presbyteri tagoknak — ha hivatalnokok — mintha derogálna, hogy ők ott, hol inkább rendelkezni szeretnének, irnokoskodjanak; egy más, kereskedő vagy iparos meg fél, szegyenkezik, hogy majd hibát ejtve, ki fogják nevetni. Faluhelyen szintén ez utóbbi ok miatt nem lehet arra való egyént még kötéllal sem fogni. Megengedem, hogy kivételek fordulnak elő, de az átlagot véve ez a helyzet. Ha a kántor vagy kántortanító minden ok nélkül, csupán csak azért, mert nincs kedve rá, leteszi a pennát, magának az elnöknek kell a jegyzői tisztet is végznie.

Az igazgatótanács mondja ki határozatilag és rendelje el, hogy az egyházközségek kántorai, kántortanítói kötelesek az egyházi jegyzői tisztet végezni. A díjazásul az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg az egyházközségenként megállapított összeg fog szolgálni. Ha valamely egyházközségben semmi díjazással nincs ez egybekötve, ott kevés díj lenne megállapítva. Azonban ha semmi díjazás nélkül, az eddigi kántori fizetés élvezése mellett, emez újabb kötelesség teljesítéssel meglennének terhelve — nézetem szerint — úgy sem történnék semmi igazságtalanság, mivel (csakis a kántorokról szöveg) a kántorok az iskola jellegének megváltozásával, a tanítói állással újabb fizetéshez jutottak, az egyházközségtől pedig csupán a kántori teendőik végzéséért az azelőtti teljes fizetés (lakás, kanonika, kepe stb.) élvezetében meghagyattak. Igen sok helyen a nyugalmazott tanító az egyházközségtől élvezett teljes fizetéssel (lakás, kepe stb.) mint tényleges kántor szerepel. Az ily kántorokon, ha kötelességük lesz téve a jegyzői tiszt elvégzése — nézetem szerint — semmi igazságtalanság sem lesz elkövetve, mivel ők, már mint említettem, a tanítói terhétől megszabadultak az előbbi fizetésök élvezete mellett. Az új kántorok pedig az elődeik fizetésére lesznek megválasztva, így az ők kötelességeik teljesítésére is kötelezhetők; azoknak a kántoroknak pedig, kik mint állami, községi stb. tanítók külön szerződés által lettek alkalmazva, ezen kötelességük teljesítéséért mérsékelt díjazás lenne megállapítva és mindannyi díjlevél szerint lenne kötelezve a jegyzőségre.

Ezen cikk megírására is egy felmerült eset szolgáltatott okot, mikor is a kántor úr minden indokolás nélkül a gyűlés folyama alatt letette a pennát és kijelentette, hogy ő többé nem jegyzősködik, de mint presbyteri tag megköveteli, hogy rendesen gyűlésbe hívják.

Egy falusi pap.

ISKOLA.

Értesítés.

A nagyenyedi ev. ref. tanítóképző intézet I. osztályába az 1906—7. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges szervezetű

tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári-iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok július hó 20-ig nyújtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyítvánnyal, 2. újraltatási bizonyítvánnyal, 3. iskolai bizonyítvánnyal, 4. tiszti orvosi bizonyítvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetről, tanítói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyítvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és a család fő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan címzett (utolsó pósta, lakóhely, utca és házszám) levélboríték vagy levelezőlap, hogy az értesítés a felvételtől akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus 1-ig feltétlenül megtörténik.

Kelt Nagyenyeden, 1906. május 11.

Nagy Lajos,
igazgató-tanár.

Nyílt kérdés

az „Erdélyi Protestáns Lap“ nagytiszteletű szerkesztőségéhez.

Nagytiszteletű szerkesztő Ur!

Becses lapja egyházkerületünknek hivatalos lapja lévén, legyen szabad ezen nyílt kérdést vetnem fel b. lapja hasábjain:

Miután az egyházi törvények 209. §-át igen különbözőképen hallottam értelmezni, teljes tisztelettel kérdem Nagytiszteletedet: megengedhetők-e tartja-e az idézett §. határozott ellenére azt, hogy ürességben levő s így a pályázat előkészítésének stádiumában álló egyházközségben oda pályázni óhajtok, a pályázat kiírása előtt, de már ürességben lételem alatt megjelenjenek s ott látogatásokat tegyenek?

Az egyházmegye területén lakó, onnan pályázni óhajtok megjelenhetnek-e esperesi rendeletre az ürességben lételem alatt az egyházközségben predikálni? Avagy kötelesek volna pályázási szándékuk bejelentésével a nagytiszteletű esperesi hivataltól felmentetést kérni?

Igen lekötelezi Nagytiszteleted becses nyílt válaszával

egy világi tisztelőjét.

*

Hivatalos választ a fölvetett kérdésre nem adhatunk, mert hiszen autentikus törvényt magyarázatra csakis maga a törvényhozó zsinat illetékes. Felkértük azonban egyik kiváló adminisztrátor munkatársunkat, kinek egyéni véleményét — melytől a miénk (jövő számunkban közöljük) részben eltér — szívesen közöljük. Munkatársunk véleménye az, hogy a 209. §. megszorító intézkedése nem kiterjesztett értelemben szokott magyarázatni s az — nézetünk szerint — helyes is, hanem korlátozott értelemben akként, hogy tényleg csak a pályázók vannak kizárva a választó egyházban való megjelenésből. Minthogy pedig a pályázat kiírása előtt tulajdonképeni pályázó nincs és nem is lehet: éppen nem tartjuk megengedhetetlennek, hogy az üres egyházban olyan papok is látogatásokat tehessenek, kiknek pályázási szándéka van, vagy, hogy az illetékes esperes kirendelhesse oda olyan megyebeli papokat is szolgálattételre, kik szintén tervbe vették az illető üres papi állásra való pályázást.

Annál is inkább állunk e véleményünk mellett, mert a törvény szándéka nem az, hogy a gyülekezet és pap közötti érintkezést és megismerkedést teljesen kizárja, hanem csak az, hogy a pártoskodás lehetőségét kisebbitse, ha pedig az ilyen látogatás avagy kirendeltség alkalmával a törvényben tiltott korteskedés, vagy pláne vesztegetés előfordulna: a jogorvoslatok útja teljes biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az ilyen térre tévedt lelkesz működését siker ne kiséreje.

K. J.

TÁRCZA.

Ima

a bukaresti ev. ref. fiiskola alapkövetéti ünnepélyén, 1906. április 29-én, mondotta E. Újváry István esperes.

Végzetlen Isten! Örökkévaló mennyei Felség! neked nem vethet korlátokat a mérhetetlen ég, mert te uralkodol annak minden seregein; a te örök lényedet nem korlátozza és nem osztja részekre az idő, mert „te voltál és te vagy erős Isten és te megmaradsz minden időben“! Ez a föld pedig, melyen nekünk ideigvaló lakozást engedél, a nagy mindenségben csak olyan, mint egy parányi porszem, mely végezvén bölcsességed és hatalmad által kimutatott pályafutását, mivelünk, véges valóságokkal együtt enyészetre siet. Innen e parányi földről emelkedik hozzád oh Végetlen Valóság! a mi lelkeinknek igaz ismerettedet tudakozó valóságos ahitata és értelmünknek a tökéletesség után epedő sovárgása, mert szív és ész, érzelem és értelem egyaránt azt tanítják nekünk, hogy bár „az ég és föld elmulhat, de a te beszéded megmarad örökké“!

Mindenütt jelenvaló örök Isten! kinek jelenlétedet az egóknek egei be nem foghatják, ki nem lakozol emberek által csinált hajlékokban, mégis mindenütt, mindig mindenekben megjelentet magadat, a ki jelenlétedet láttatod az égnek csillagsugáraiban szintugy, mint a földnek porszemében, a ki végetlen valóságod ismereteit kereső földi gyermekeidet megtanítottad, hogy örök kijelentésed tudakozására, bölcsességed megismerésére és mindenek felett való nagy neved imadására kezeiknek munkájával csinált hajlékokat építsenek: téged keres és talál meg a mi lelkünk ime ezen ujonnan emelendő hajléknak ma még szétszórt köveiben, melyekből a buzgó áldozatkészség, az égő honszerelem és az élő vallásosság szegletkövet kíván formálni, hogy azon a te dicsőségednek hajlékot építsen, melyben az egymást felváltó embernyomok ifju nemzedéke tudakozhassa utaidat, megtanulja ismerettedet, nevedekdjék igaz vallásosságban, mely nem lélek nélkül való, szemképrázató czeremoniákban, hanem nagy nevednek lélek és igazság szerint való imáadásban áll, és nevedekdjék itt a hazai földtől távol, idegen ég alatt is, lángoló hazaszeretben!

Tudjuk mi oh nagy Isten! jó Atyánk! hogy emberé az akarat, de az előmenetel egyedül tőled vagy, tudjuk, hogy emberé a munka, tied az áldás! Hozzád fohászunk azért a mi munkánknak kezdetén, hogy szenteld meg az emberi akaratot kegyelmeddel, midőn munkára vetjük kezünket, áld meg a munkát segedelmeddel és előmenetellel, hogy a népnevelésnek, az ismeretszerzésnek, a te nagy neved tudakozásának eme hajléka, melynek ma szegletkövet vetünk, emelkedjék fel gyönyörűséges hajlékává amaz igaz ismeretnek, melynek kezdete a te nevednek félelme! Áld meg az élettelen köveket, áld meg a munkás kezeket, hogy valamit elkezdettünk a te nevedben, el is végezhessük azt a te nevednek dicsőségére! Te légy oltalma és őrizője minden vészek ellen, a szegletkövön majdan felépült hajléknak! „Te benned bízunk eleitől fogva, Uram téged tartottunk hajlékunknak“: hadd legyen ez a ház is hajléka a te igaz ismerettednek, a hitnek, a tudásnak és a hazaszeretnek, az egymás nyomát felváltó megszámlálhatatlan nemzedékek között.

Te végezd el, oh Istenünk! Atyánk! hogy az élettelen kövekből formálendő hajlékban, élő kövekké formálódjanak, idegenben vándoruton járó népednek mindama sarkadécai, valakik átlépik e háznak kegyelmed által megszentelt küszöbét; te végezd el, hogy nevedekdjék előtted és az emberek előtt való kedvességben, igaz vallásosságban, lelkes hazaszeretben élőkövekké, hogy mind egyetemben illő renddel egyberakattatván, épüljenek lelki házzá azon a fundamentomon, a melyen kívül más fundamentomot senki sem vethet és a mely a Jézus Krisztus!

Aldott Ur Jézus Krisztus! jövel te is, evangéliumodnak megelevenítő erejével e szegletkövhöz, térj be ide e hajlékba és lakozál mindenkor a te kicsinyeid között és tedd reájuk nézve ezt a hajlékot a mennyeek pitvarává, őket pedig szent országodnak örököséivé!

Jövel te is Istennek lelke, áldott Szentlélek! „jövel Szentlélek Uristen“! és szenteld meg, áld meg a csodálatos erőd által fundált Anyaszentegyháznak mindenkoron való csemetéit „mennyei szent ajándékkal, szívbéli szent buzgósággal“, hogy annak szentséges ereje tartsa meg őket

abban az igaz hitben, melyet vettünk az Ur Jézus Krisztus által és a mely minden emberi tudománynak és bölcseségnek felette vagy!

Atya, Fiu, Szentlélek! teljes Szentháromság egy örök Isten! jövel és áld meg a szeretetnek és értelemnek lelkével mindenkörön azokat is, kiket tanítómestereknek, sáfároknak küldesz e hajlékba a kicsinyek közé, hogy valamit szólnak a gondjaikra bizott seregben, szólják a te nevedben és legyen az kedves és áldott előtted, hasznos és áldásos a te kicsinyeid előtt!

Jövel és áldd meg e gyülekezetnek népét, most, a midőn ünnepet szentelni jöttünk el a szegeletkövhöz és akkor is, midőn a szülői szeretet kézen fogva majdan ide hozza szeretett gyermekét, hogy a gyermekek nyerjenek kegyelmet előmenetelt a szegeletkövön épülő falak között, a szülői szívek pedig nyerjék meg magzataikhoz fűzött reményeik boldogító valóságát!

Jövel és áldd meg a te nyájadnak Főpásztorát, kit magadnak választottál, kit Atyáinknak földén és itt az idegenben a testvérgyülekezetek gondviselőjévé tettél, hogy a reá bízott gazdag talentumok bőséggel gyümölcsözzenek a gondjaiba vett nyájnak üdvére, szentországod dicsőségére!

Jövel és áldd meg ezt a földet, a melyen állunk, a melyre Atyáinknak földéről útainkat vezéreltet és a melynek vendéglátó népe közt számunkra békességes lakozást szerzettél, áldd meg ezt a földet, ennek népeit, koronás királyát, királyi házat és tanácsának választott férfait, mindazon áldásaiddal, melyek ő nekik hasznosak és üdvösségesek!

Jövel és áldd meg a mi Atyáinknak földét, drága magyar hazánkat is, mely felé az idegenben is magyar szívünknek minden dobbanása van, áldd meg! oh áldd meg halmait és völgyeit, áldd meg minden göröngyeit bőséggel, népeit boldogulással, az ősi földhöz igaz hűséggel, egymás iránt testvéri szeretettel, áldd meg felkent királyát, felséges uralkodó házat, hogy ezer éves koronájának fénye mellett, népeihez való szerelme és népeinek a királyi házhoz való hűsége ragyogja be a második ezredévet is! Jövel és áldd meg azokat is, kiket tanácsadással királyi széke mellé állítottál, hogy a bölcs értelemnek lelkével elvezéreljék a szent koronának népeit amaz ígértföldére, melyen a királyi hűség és népszabadság, a jólét és dicsőség egymással ölelkezik.

Áldj meg Atyánk! Istenünk! mindnyájunkat, hogy legyünk és maradjunk a te néped, a te választottad, örökséged most és mindörökké Ámerl!

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Magyar Remekírók új sorozata.

A Franklin-Társulat nagyszabású remekírógyűjteménye, az öt esztendővel ezelőtt megindított Magyar Remekírók, immár nemsokára teljes lesz. Most jelent meg a gyűjtemény kilencedik ötkötetes sorozata s így egy év múlva befejeződik az 55 kötetre tervezett hatalmas gyűjtemény, a mely a maga nemében páratlan kincsesháza irodalmunk remek alkotásainak.

Az új sorozat Deák Ferencz válogatott munkáinak első kötetét, Petőfi Sándor összes munkáinak első és második kötetét, Mikes Kelemen törökországi leveleit és a Magyar Népdalok egykötetes gyűjteményét foglalja magában.

A Deák Ferencz-kötet a haza bölcsének beszédeit tartalmazza időrendben 1829-től 1861-ig. Az első beszéd a kötetben egy védőbeszéde a 26 éves tiszti ügyésznek 1829. szeptember 10-én egy rablógyilkos mellett, a halálbüntetés ellen, az utolsó beszéd a haza vezérének első felirati javaslata és indokolása 1861. május 13-án. Ez a kötet magában foglalja tehát a nagy államférfi pályája első nagyobb részének minden jelentősebb mozzanatát, a melyeknek egy-egy beszéde felel meg. Pályafutása második felének, a kiegyezés előkészítésének és a kiegyezési korszak-

nak egy későbbi, második kötet lesz a hű tükre. Ez a két kötetes Deák, a melyet *Wlassics* Gyula rendezett sajtó alá és látott el csaknem ötíves gyönyörű élet- és jellemrajzi bevezetéssel, mintaszerű népies kiadás. Minden egyes beszéd előtt megvan a beszéd rövid előzménye úgy, hogy az olvasó teljes tájékozottsággal élvezheti a beszédeket s teljesen beleéli magát a multba, a mely a beszédek fonalán mintegy megelevenedik előtte.

Az új sorozat két kötete *Petőfi* munkáinak javarészt, a kisebb költeményeket foglalja magában betürendes tárgymutatóval, az eredeti kiadások alapján javított pontos hű szöveggel, *Badics* Ferencz tartalmas bevezető tanulmányával együtt. A nagy költő egyéb munkáit további két kötet fogja beleilleszteni a gyűjteménybe.

A magyar próza egyik úttörő nagy mesterének legremekebb alkotását, *Mikes* Kelemen *Törökországi leveleit* kapjuk az új sorozat negyedik kötetében *Erődi* Béla magas bevezető élet- és jellemrajzi tanulmányával és gondos jegyzeteivel. A bujdosó fejedelem leghivebb szolgája és íródeákja, irodalmunknak egyik legrokonszenvesebb alakjává lett, a kinek bámulatos írissege túlélte immár közel két századot, bájával, zengzetességével, törői metszett magyarságával állandóan megtermékenyítve irodalmunk legjelesebb új mestereit. A rodostói száműzetés hosszú éveinek krónikáját ez a kiadás, a mely az egri lyceum könyvtárában őrzött eredeti kézirat nyomán készült, bizonyára még népszerűbbé fogja tenni.

Az új sorozat utolsó kötete a *magyar népdal-költészet* jeles gyűjteménye. *Endrődi* Sándor, a kiváló lyrikus, rendezte sajtó alá és látta el bevezető tanulmányával, a melyben rövid áttekintését adja népdalgyűjteményeink keletkezésének is, a melyek színejavát foglalja magában ez a nagy szakértelemmel és szeretettel összeválogatott értékes kötet. A gyűjtemény tárgykörök szerint van beosztva. (Szerellem rózsái; katonai élet; pásztoralok; betyár nóták; bor mellett; vidám órák; vegyes dalok; ágról-ágra; ismert szerzőktől.) A kötet végén betürendes névjegyzéke van az összes népdaloknak.

Az új sorozatban lévő arczképek (Deák Ferencz, *Petőfi* Sándor, *Mikes* Kelemen), *R. Hirsch* *Nelli* művészi rajzóját dicsérik.

Az új öt kötet a gyűjtemény eredeti programjához hiven az 55 kötetből a magyar irodalom különböző kora kincseit ragadta ki és sorozta egymás mellé a kilenczedik sorozat keretén belül. Az új kötetek beleillenek a maguk helyére a teljes gyűjteménybe, a mely időrendben foglalja majd egybe remekíróinkat.

Az új sorozat kiállítása a kiadó intézet hagyományához illő. Csupa diszszel ékesített kötet, úgy, mint a gyűjtemény eddig megjelent többi kötete. Az 55 kötetes teljes gyűjtemény ára 220 korona, s az egész gyűjtemény, melyből immár 45 kötet megjelent, havi részletfizetésre is megrendelhető.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Bocskay-ünnepély előkészületei Kolozsvárt. A f. hó 20-án megtartandó Bocskay-ünnepélynek előkészítésére Kolozsvárt, a ref. egyház presbiteriumának kezdeményezésére, a három protestáns egyház küldötteiből vegyes-bizottság alakult *Incze* Gerő ref. egyházközségi főgondnok elnöke alatt. E bizottság — azon kívül, a mit mult számunkban jeleztünk — elhatározta, hogy mindenik prot. egyház a testvériség külső kifejezésére is — egy-egy küldöttséggel képviselteti magát, a másikkal templomi ünnepélyén. A társadalmi ünnepre nézve az a változás történt, hogy miután mozgalom indult meg arra, hogy az év folytán maga Kolozsvár, mint a nagy fejedelem szülővárosa, csináljon országos Bocskay-

ünnepet: ez a most vasárnapi, egyháztársadalmi ünnepély lesz, melyre polgári hivatalok hivatalos meghívása nem lesz. Lefolyására nézve határozatott: 1. A d. e. 11 órakor végződő templomozások után az összes prot. tanulóifjuság és templomi közönség — a tanuló ifjuság zászlói alatt — felvonul a *Mátyás-térre*. Itt: 2. Az összes dalkarok, ifjuság és közönség énekli a Hymnuszt. 3. Alkalmi beszédet mond *Szádeczky* Lajos egyet. tanár, egyházm. gondnok. 4. Alkalmi szavalatot mond *Kelemen* János unit. theologus. 5. Zárszót mond *Herepei* Gergely esperes. Innen az egész közönség a *Mátyás király-utczán* át elvonul *Bocskay* szülőháza előtt, melyet ez alkalomra mostani tulajdonosa „*Reményik* Lajos és fiai“ czég új emléktáblával is ellát és dekorál. Az emléktáblát beszéd kíséretében a helybeli luth. egyház főgondnoka báró *Mansberg* Sándor fogja megkoszorozni; mire az ünnepély a közönségnek a ház előtt való elvonulásával véget ér. A rendezés és rendfentartás munkáját az egyetemi Bethlen Gábor-kör tagjai teljesítik.

Theologiai Fakultásunkon a félévi kollokviumok e hó 21-től június 16-ig bezárólag fognak megtartatni. A félévi zárókollokviumok június 18. 19. napjain, az ének-és zenevezérgátat május 19-én, az évszáró ünnepély június hó 9-én d. u. 5 órakor az intézet disztermében.

Vincze Ödön diósadi lelkészársunkat a *békési* gyülekezet lelképásztoraúl választotta. Az ur kegyelme kísérje új állomáshelyére.

400,000 korona a debreczeni kollegiumnak. A debreczeni kollegium új főgimnáziumi épülete költségei fedezésére Debreczen város pénzügyi bizottsága 400,000 korona segélyt javasol a város részéről. Méltó áldozat a nemes czélhoz.

Hibaigazítás. Ezen lap 18. számában megjelent közleményben jeleztem a mi gyülekezeteink szokottabb templomi énekeit s kimutattam, hogy a dicséretes és zsoltárok közül mely énekek lennének felveendőek az újból kiadandó énekeskönyvben. A zsoltárok közül sajtóhiba miatt kimaradt a 77. számú: „Az Istenhez az én szómat“ kezdetű ének, mely egyike a gyülekezetek legkedvesebb templomi énekeinek, tehát ezt is a felveendő énekek közé számítom. Radnótfája, 1906. május 6. Gergely Lajos ref. lelkész.

Tájékoztató. Hozzánk intézett kérdésre tudatjuk, 1. hogy a *Bocskay-füzetek* *Antal* Gábor ref. püspök úrnál *Komárom* rendelendők meg; 2. hogy a presbiteri gyűlés, melyen Bocskay érdeme az ünnepély lefolyásával együtt megörökítették (lapunk mult számában közölte az ig.-tanács a jegyzőkönyvre veendő szöveget) tartható ünnepélyes formában templomozás után a templom a gyülekezet jelenlétében is; 3. a Bocskai-alapra való gyűjtés lehet perselyes gyűjtés is, de kívánatos, hogy az egyházközség minden egyes tagja személyesen megkerestessék a hozzájárulásra.

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári református Szeretetház részére adományoztak: *Lészay* Ferencz Magyar-Gorbó 100 koronát, a Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete 30 kor., a Kolozsvári Takarékpénztár r.-t. 50 kor., Deák Lajos kir. tan. tanfelügyelő 10 kor., a Kolozsvári Kereskedelmi bank r.-t. 20 kor., a Szászvárosi Takarékpénztár r.-t. 30 kor., a disznajói ref. konfirmált ifjak 2 k. 08 fillért, beküldte *Csiki* Károly ref. lelkész, Tölgyes Mózesné ó-piski lakos, fia konfirmálása alkalmából 5 koronát, beküldte *Botha* Sándor bácsi ref. lelkész; a miriszlói konfirmált ifjak adománya 4 kor. 78 f., befizette és gyűjtötte *Sándor* János ref. esperes. Fogadják a nemesszívű adományozók kegyes adományaikért a Szeretetház kebléi tanácsa hálás köszönetét.

Ügyünk nemesszívű emberbarátaihoz. Meleg szeretettel, hazafias magyar szívvvel kérjük föl olvasóinkat, vegyék pártfogásukba a Nagypénteki Református Társaságnak, e buzgó testvérünknek ügyét. A Társaság valóban igaz keresztényi szeretettel vett ügyébe egy nemes emberbarátí ügyet: az elzüllesnek induló gyermekek megmentését. Ezért a magasztos szép czélért fárads s ezért rendezi jótékonyczélú sorsjátékát. Elsősorban a református hitsorsosokra apellál. És lehetetlen, hogy reformált hitű felebarátaink és testvéreink a társaság szózatát ne teljesítsék. A Társaság jótékonyczélú sorsjátékának huzása június hó 9-én lesz. Kérjük olvasóinkat vegyék a szép czélt oltalmukba. Szép ügyet segítenek és maguknak hasznos dolgot

tesznek. A Társaság 28.000 korona összegű igen értékes nyereségtárgyakat sorsol ki, köztük a magyar gazdáknak érdekes nyereségyeket: egy egész gazdasági felszerelést, fájálatokat és gépeket. A ki megnyeri, az háromezer koronára értékelt igen ügyesen felszerelt nyereségyhez jut, de van tizezer koronás főnyereségy is, mely Löw Sándor fővárosi ékszerész kirakatában van kiállítva és állandóan nagy népséget csódit össze megcsodálására. A játéktervvel és a sorsjegyekkel szívesen szolgál az egyesület, Budapest, Ferencz-körút 36. Kérjük olvasóinkat, segítsék testvéreinket céljuk elérésében, vegyék és terjesszék a sorsjegyeket. Hegedüs Sándor, Hajpál Benő.

HIVATALOS RÉSZ.

531—1906. sz.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebeleztetett *szászmátéi* egyházközség lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom: 1. Jó lakás, 820 □ öl kerttel. 2. 11 hold 703 □ öl föld, értéke 100 kor. 3. Kézpénz az egyháztól 27 kor. 78 f., dézma 304 kor. 66 f. 4. Terményjövedelem 178 kor. 34 f. 5. Munkabéli szolgáltatások értéke 68 kor. 09 f. 6. Stóla 15 kor. 7. Állami fizetésekiegészítés 936 kor. 59 f. Engedélyezett kiadás 30 kor. 46 f.

Kötelességek: az anyaegyházban és a szórványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok f. évi június hó 10-ig Sófalyv Károly espereshez Retteg (Szolnokdobokam.) küldendők.

Megválasztott lelkész állomását f. év okt. 1-én köteles elfoglalni.

Kolozsvárt, 1906. május 12.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 531—1906.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebeleztetett *szászújós-fűzkúti* társegyházközség, lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom díjével szerint: 1. Lakás, 1 h. 300 □ öl kerttel. 2. 40 hold föld, értéke 351 kor. 02 f. (ebből mintegy 20 hold a szomszédos fűzkúti határon). 3. Kézpénz: a) szászújósi egyháztól 693 kor. 33 f., b) fűzkúti dézma 296 kor. 84 f., együtt 990 kor. 17 f. 4. Stóla 20 kor. 5. Állami fizetésekiegészítés 435 kor. 81 f. Engedélyezett kiadás 197 kor. Hitoktatási díjak mintegy 200 kor.

Kötelességek: az anyaegyházban a lelkészi teendők ellátásán kívül, a fűzkúti társegyházban minden 3-ik vasárnapon templomi szolgálat s a szórványok gondozása. Az állomás azonnal elfoglalandó.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok f. év június hó 10-ig Sófalyv Károly espereshez Retteg (Szolnokdobokamegye) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 12-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 531—1906.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebeleztetett *veresegháza*i egyházközség lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom: 1. Most épülő kényelmes és szép új lakás, 996 □ öl kerttel. 2. 7 h. 282 □ öl föld, értéke 96 kor. 3. Kézpénz dézma 774 kor. 34 f. 4. Terményjövedelem 310 kor. 84 f. 5. Munkabéli szolgáltatások értéke 33 kor. 34 f. 6. Stóla 6 kor. 7. Állami fizetésekiegészítés 421 kor. Engedélyezett kiadás 41 kor. 52 f.

Kötelességek: az anyaegyházban s a szórványban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Az állomás f. évi október 1-én foglalandó el.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázatok f. évi június hó 10-ig Sófalyv Károly espereshez Retteg (Szolnokdobokam.) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 12.

Dr. Bartók, püspök.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stórával, a gyülekezet által biztosított 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztosított évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkívüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenítiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltéség. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkívánatlik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stórából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkívüli segélyből, összesen 900 dollár kézpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulírt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. június 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyúttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismertük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró,
főgondnok,
világi elnök.

Kun Bertalan,
püspök,
egyházi elnök.

Sz. 106—1906.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál az 1906—7-ik isk. évre rendes tanárok nyugalmába vonulása miatt következő két helyettes tanári állás kerül betöltés alá:

1. *egy mennyiségtan-termesztani,*
2. *egy magyar-latin vagy magyar-németnyelv és irodalmi.*

Évi javadalom 1600—1600 korona. Ha a megválasztott helyettes tanárok közül valamelyiket az előjáróság az internátusi és konviktusi felügyelőséggel is megbízná, azért az intézet külön szobájában lakást, fűtést, világítást és a konviktusban teljes ételmezést nyer.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium Előjáróságához f. évi június 10-ig nyujtsák be.

Az alkalmazottak állásukat 1906. aug. hó 30-án kötelesek elfoglalni.

Az ev. ref. Székely Mikó-kollégium előjáróságának Sepsiszentgyörgyön, 1906. május 12-én tartott üléséből.

Dr. Bodor Tivadar,
koll. főgondnok, elnök.

Glass Ferencz,
koll. tanár, jegyző.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A menny.

(Áldozócsütörtökre.)

Luk. XXIV 50—52.

Husvét reggele óta negyven nap telt el. Ez idő alatt többször megjelent a Feltámadott tanítványainak s azok, térdre hullván előtte, égő bizonyossággal csókolták ruhája szegélyére benne vetett hitük hó vallomásait.

Látták Jézust. E látásban benső tapasztalássá vált a Krisztus örök dicsősége, az Atya kegyelme. Hiába verték keresztre áldó két kezét, hiába zárták be kőkoporsóját: ime ott jár közöttük mégis a szivek királya s szomorú, árva, összetört lelküknek diadalmas bizonyosságot ad: „Én élek és ti is éltek!”

Kőszikla volt ez a széttépett lelkeknek, a kijelentések koronája. Tehát a Mester több volt, mint csupán egy bölcs és szelíd rabbi, ki letörölt egy pár könyvet, hogy azután nagyobb áradatban omoljon patakja, kinek vigasztaló szavai elaltatták a szív háborgásait, hogy annál erősebb viharban ébredjen, ha elröppent a csitító beszéd, élete nem volt tovatűnő ábránd, csalóka remény, a történelmen átsuhanó titokzatos sugár: nem, ő az Isten fia volt, ki meggyőzte a bűnt, lebirta a halált, mert ime *él*. s egy összeroskadó régi világnak romjain diadalmas sugárözönben áll az ő alakja, hogy a Tamások ajkán is fölriad a szó: Én Uram és én Istenem!

Valóban. Galilea forró homokjából eltűnt lábanyoma, de igéje ott ég a szivekben; ruhája suhogását elhordta a szél; de zeng azoknak hálaadása, kik meggyógyultak, mert hittel érintették; Jeruzsálem esendő volta felett siratott könnyei immár felszáradtak, de egy fénylő távlatban ragyogni látszanak az új Jeruzsálem ormai; kezéből kihullott az ostor, melyet a kufárok feje fölött suhogtatott, de új emberek szive tiszta templommá vált; a farizeusokra zuhanó hétszeres jaj vihara elzugott, de egy új világnak üde levegőjét szívják be a lelkek; a Golgotán fénytől sugárzik a gyalázat fája, a diadalmas keresztt; a hideg kő-sírban angysereg zengett győzedelmi szoltárt: az *élő Jézus* itt jár közöttük, alakja fény, útja diadal, látása üdv és újjászületés, szava áldás, megszentelés...

„Kivivé pedig őket Bethániáig és felemelvén az ő kezeit, megáldá őket. És lón mikor áldaná őket, ő tőlük elszakadván, oda felvitették a mennybe.”

Néznek utána a szálló, átdicsőült alaknak, mig eltűnik szemük elől a fenséges látomás s még sokáig állanak ott, igézete alatt, mozdulatlanul. Visszatért tehát az Atyához, a kítől küldeték s elfoglalta királyi székét nem e világból való országa fölött. Mikor született: *mennyei világosság* támadt s csillag sugárzott; mig a földön élt, örökké a *mennyre* mutatott: „Keressétek az odafönn valókat!”; a *mennyei* Atyával élt benső közösségben s most fölment a *mennybe*, hogy az Atya jobbára üljön. Tehát Jézus egész lelkünket a *mennyhez* köti.

De hol van a menny?!

Önkénytelenül is az égre nézünk s szemünk ott csüng a kiterjesztett erősségen, melyre millió fényes pontot szegzett az Alkotó keze. Gyermekeink édes emlékei mosolyganak felénk a titokzatos világból, melyet a kéklő boltzat fölött képzelünk.

De jön a természettudós s távcsövét vágyaink kéklő hazája felé szegezve szól: Egy végtelen űr az egész mindenség, melyben lenyűgözött bolygók futják örök pályájukat. Hideg, sötét világ ez a miénk, az égi testek mennyi kietlen tömege, mely örök bolygásának átka alatt benső lázongástól kigyúl és fényt szór társaira. Mások előtt csalóka fényben égni, hogy ne látszodjék nyomorú voltuk: ez a csillagok és emberek törvénye. Hol van a menny és minden ő titka?!

Ah, a menny nem a térben van. Jézus nem szállt be előttünk egy fényes hajlék záros kapuján, melyet hiába ostromolnak a *földi élet* gyermekei lázadó ököllel, vagy sáppadt reménnyel. A menny egy szellemi világ, istenor-szága, mely nem mértföldekből, hanem lélekből áll. Távcsövekkel soha meg nem kapod, de ha egy meleg könyccseppen át az emberi szívbe nézel, minden titkát feltárja előtted.

Mert ez a világ, hegyeivel és völgyeivel, virágaival és csillagseregével még nem meríti ki Isten kijelentését. A fűszál nemcsak egy növény, de egy életigazság. A csillagsugár nemcsak egy tünemény, de egy kijelentés. Bércz és völgy változása nem természeti szeszély, hanem egy magasabb rend. A nagy mindenség több, mint látható világ: örök harmonia. Mindaz, a mi feltáru előtted, nemcsak adat, hanem — törvény.

Es a lélek világa. Ah, mi *látjuk*, hogy világít az igazság fénye, *halljuk* az erkölcsi parancsot, mely kötelez; *érezzük*, hogy elbűvöl a szép s *tapasztaljuk*, hogy egy felsőbb világ polgárai vagyunk, ahol békesség, megújulás a részünk.

Ez egy más világ s annak, aki abban lakozik, más életet kell élnie. Amott a testi világban, sötét felhők között zúg a káromkodás, ideát csattogatja fénylő szárnyait a hit fehér galambja. Amott zuhan a gyilkos testvér botja, itt gyöngéd kezekkel kötöz fájó sebet az örök szeretet. Amott lenyűgöz a rabság vasbilincse, itt szárnyakat ad a mennyei szabadság. Amott tövistől vérzik homlokod s keserű könyvet sajtól szemedből a kín; ittmennyei örömtől gyul ki az arcunk s szemünkből imádságok sugárzanak.

A menny a szívben van, ha a szív Istenben van.

Ennek a mennynek a fejedelme Jézus.

Nem látod?! Hisz' előtted áll! Ha szeretet és hit szemével nézed: számodra élet, erő, igazság és tisztaság. Nem hallod felséges igéit, hogy cseng, hogy terjed szét szava a hegyről? Imádkozzál az ő nevében s melléd áll jószágosan, pártolón! Nehéz, magányos órákon, midőn a a multnak minden fájdalma, minden bűne lelkedre nehezül, midőn sötét végzés lebeg árva fejed fölött s a te elhanyagolt lelked sóvárog a kiengesztelődés, a szabadulás után: egyszer csak érzed, hogy áldó keze ott pihen lecsüggedt fejedben...

Felemelé kezeit és megáldá tanítványait.

De légy a tanítványa, hogy megáldhasson. Tanítványai pedig akkor vagyunk, ha végig jártuk és végig szenvedtük Kálváriáját. Ha ott hagyjuk, mint Máté, a publikánus székét, melyhez ragadozás tapad, ha Zakeusként mindenünket a szegényeknek adjuk, nemcsak anyagi javainkat, de lelkünk minden kincsét embertársaink szolgálatára szenteljük; ha föl vesszük az ő keresztyét, ha egymást szeretjük. Ha úgy tudjuk követni egy szavára, mint a Zebe-

deusok, ha úgy tudjuk szeretni, mint János, úgy hiszünk benne, mint Péter, ha készek vagyunk meghalni érte, mint Tamás, ha ott imádkozunk vele Gecsemánéjában, ott vonaglnak keresztfája alatt s ott zokogunk a feltámadott lábainál.

Ők pedig imádván őtet, megtérének Jeruzsálemben nagy örömmel.

Ime ott kigyózik az út csöndes Bethániától a küzdő Jeruzsálemig. Az újjászületés kos világából indulunk az élet nagy forgatagába, nehéz harcsterére. *Örömmel és imádván Őt: vércseppjeinkből fény sugárzik, viaskodásunk diadalmenet, kezünkben munka, ajkunkon imádság, szívünkben — menny.*

(Charlottenburg.)

Ravasz László.

Bocskay Istvánról.

(Ünnepi beszéd a kolozsvári három protestáns egyháznak a bécsi béke 300-ados emlékünnepe 1906. május 20.)

Tisztelt ünneplő közönség!

Hozsánna zengéstől hangos az ország, templomainkban hálaimák szállnak a magyarok istenéhez, lelkesedésünk tulárad a templomok falain s összesereglettünk isten szabad ege alatt, hogy ünnepeljünk együttesen testvériesen.

Ünnepeljük nemzetünk egyik legdicsebb hősét, egyik legbölcsebb fejedelmét, kinek szabadságharcza a nemzet megváltása, békeszerzése az ország jogainak s a lelkiismeret szabadságának biztosítása volt.

Mi, kolozsváriak még ennél is többet ünneplünk: a nemzeti hősbe városunk szülöttét, büszkeségét. Mi nem csak a diadalmas zászlókra tekintünk honfi büszkeséggel, nem a fejedelmi trón köré seregünk hódoló tisztelettel, hanem a bölcsőt melengettjük testvéri szeretettel.

Mert az első magyar szabadsághősnek is ott rengett bölcsője, hol az utolsó nagy nemzeti király (kinek ércszobra alatt állunk) a világra jött. A fejedelmeket szülő két ódon óvári ház egymás mellett daczolva az idők mulandóságával; a belőlük kipattant két isteni szikra mint ragyogó csillag egymás mellett tündököl a magyar dicsőség égboltozatán.

A mi a betlehemi jászol volt az emberiség üdvözítésére: az volt e két kolozsvári polgári ház a magyar nemzet dicsőségének és szabadságának megváltására.

Bocskay Istvánt mint megváltót tekintette kora és dicsőíti az utókor.

A vele egykoru kolozsvárvidéki költő zászlóbontásakor úgy üdvözli, mint a ki

Az szép szabadságra,
Magyarság javára
Törekedő jó urunk;
Uri dicsőségéből,
Mint Krisztus menyekből
Alászállott gyámolunk...

Mint, a ki
Az ecclesiáért,
Igaz tudományért
Ő maga áll fel talpra:
— Mikor zászlótkkal,
Dobbal, trombitával
Mentek a kemény harcra...

Bocskay valóban megváltója volt nemzetének. Megváltotta azt a német zsarnokságtól, elnyomatástól; visszavivta az ország jogait, hit és lelkiismeret szabadságát.

*

Keserves időket élt 300 évvel ezelőtt a magyar nemzet. Két ádáz ellenség malomköve között őrlődött a három felé oszlott Magyarország.

Az ország Kanaánját, a Duna, Tisza vidékét a török bitorolta. Felső-Magyarország német iga alatt

nyögött. Királya csak névleg volt, az országon kívül: a török találóan nevezte úgy, hogy „bécsi Király.”

Erdély külön fejedelemséggé alakult s a két ellenség tengere közt, mint hullámverte sziget küzdött az elmerülés veszélyével

Az 1600-as évek elején a német áradat Erdélyt is elözönlötte. Császári zsoldos hadak sáskaserege árasztotta el a bérczes kis hazát. A „tündér” Erdély-országból koldus ország, leigázott tartomány lett.

A német zsarnokság épen a hazafias érzelmeiért gyűlölt Kolozsvárra nehezedett a legsúlyosabban. A várost megszállották, százezerekig megsarcolták, a polgárok házait, éléskamaráját, pinczejét kifosztották, az előljárókat fogságra vetették, megkínózták, „patkoszegeket vertek fejekben s iszonyu halállal rekkengették el” mondja az egykoru tudósítás.

A politikai üldözést betetőzte a vallásüldözés.

A császári politikának nyíltan bevallott célja volt a protestáns vallás kiirtása. A tulnyomóan protestáns országban, mely Európában legelőször mondotta ki a vallásszabadságot, a templomokat erőszakkal elvették a protestánsoktól. Így történt Kolozsvárt is, hol (1604. febr.) a piaci nagytemplomot elvették az unitáriusoktól s átadták az idegenből behozott jezsuitáknak, a zsarnokság uszályhordozóinak.

Igy volt ez az anyaországban is, a királyi területen.

A testi és lelki szabadságnak elnyomatása csordultig tölté a keserűség poharát.

A végveszélyben vonagló nemzetnek ekkor állott élére Bocskay István.

Ha volt valaha jogosult forradalom, úgy a Bocskayé az volt. A nemzet önvédelmi harcza volt az, természetes, ősi jogaiért.

S az igaz ügyet megsegítette, a mi erős várunk, az Isten.

Bocskay hajdui kitakarították a zsarnokság zsoldosait az országból s a magyar ismét feltalálta honját a hazában.

És ekkor kezdődött Bocskaynak, a diadalmas szabadsághősnek, nehezebb szerepe; a bölcs államférfi feladata: olyan békét kötni, a mely biztosítsa az országnak a kivívott jogok megtartását a jövőre is.

Ennek a feladatnak okos megoldása: Bocskaynak a harci dicsőségnél még nagyobb, örök dicsősége.

Nagyobb vitéz a ki önmagát legyőzi, mint a ki erős várakat foglal el — mondja a példabeszéd. — Bocskay önmérsékletével valóban legyőzte önmagát, lefegyverezte tulzó párthiveit s csak annyit követelt, a mihez a nemzetnek törvényes joga volt. A magyar fejedelemséghez, a mivé megválasztották, nem ragaszkodott, a királyi koronát, a mit a töröktől kapott, nem tette fejére, mert — ugymond — van az országnak koronás királya. Megelégedett az erdélyi fejedelemséggel, a minek fentartását szükségesnek tartotta, a magyar nemzet védelmére. Megadta a királynak a mi a királyé, de megkövetelte a nemzetnek is, a mi a nemzeté.

A bécsi békében biztosította a vallás szabad gyakorlatát, helyreállította az ország régi alkotmányát, törvényes kormányzását. Biztosította a nádori szék betöltését, hogy legyen az országnak a királyi távollétében kormányzója. Kivánta a hadseregben a magyarság érvényesülését, a végvárak kapitányságaira magyarok kinevezését, a közhivataloknak magyarokkal betöltését valláskülönbség nélkül; magyar kincstartóságot, törvényes igazságszolgáltatást stb.

Szóval, hogy Magyarország legyen a magyaroké. És mindezek biztosítására kivánta az erdélyi fejedelemség fentartását.

—
Bocskay bécsi békéje a magyar alkotmánynak erős fundamentumává vált: ez lett alaptörvénye a nemzet és uralkodó jogviszonyának.

Bocskay politikájának követése tartotta fenn Magyarországot az azóta lefolyt 300 év alatt s az ő politikai eszméi lebegnek előttünk mintaképiül korunkban is — az ujabbkor szelleméhez idomítva.

Lelkünk annál inkább fogékony ez eszmék iránt, mert csak másfél hónappal ezelőtt köttetett egy újabb bécsi béke, mely felett szintén a Bocskay szelleme lebegett: a méltányos kiegyezés, a jogok és kötelességek összhangzásba hozásának szelleme.

Az első bécsi béke pontjait az azt követő 1608-iki pozsonyi országgyűlés valósította meg, a legújabb bécsi békét a holnap megnyitandó országgyűlés lesz hivatalosan végrehajtani.

Ihlesse meg a nemzet vezéreit a Bocskay szelleme: Isten áldása legyen munkájukon a haza üdvösségére.

Bucsuszavunk Kolozsvár szülöttének szól.

Kolozsvár nemcsak dajkálta a magyar szabadság megváltóját, nemcsak rajongó szeretettel vette körül az itt tartott országgyűlést 1605. aug. havában a fejedelmet, hanem szívből meg is siratta hű fiát, midőn holtteste 1607. február 17-én Kassáról ide hozatott.

Harmad napig pihentek a drága hamvak ravatalon ódon nagy templomunkban, melyet ő jogos tulajdonosainak visszaadott. Gyász istenitiszteletet tartottak a református papok felette s a szószékről felolvasták végrendeletét, melyben testvéri szeretetre inti honfitársait.

S midőn utolsó útjára Gyulafehérvárra (az erdélyi fejedelmek temetkezési helyére) elindították: a város közönségének apraja-nagyja elkísérte a város határáig s ott sirva, zokogva, szép áldásokkal bucsuztak el a szeretett fejedelemtől.

A gyulafehérvári nagy templom sirboltjában a Hunyadiak, majd utódai és tanítványai Bethlen és I. Rákóczi György mellett pihentek hamvai.

De a kegyetlenség és vak fanatizmus nem becsülte meg eme hőseinket — mint a pogány török — Thököly, II. Rákóczi Ferencz és a bujdosók hamvait. Mi hiába zarándokolnánk Gyulafehérvárra, még a márvány emléktáblát sem találunk meg az egykori fejedelmi templomban. A helyett elzarándokolhatunk közeli óvárban álló szülőházába, a hol születését és nagytetteit dicsőítő 300-ados emléktáblával szemben új emléktábla hirdeti mai kegyeletes ünnepélyünket s a múlt időkkel soha el nem múlt hálás kegyeletünket.

Bocskaynak, a magyar politikai és vallásszabadság hősének a nemzetet és államot fenntartó békeszerződés bölcs megalkotójának emléke legyen áldott közöttünk mindörökké!

Vallás és Élet.

7. Egyház és állam viszonyának jogi fogalma.

(Folytatás.)

A vallás az összes szellemi nyilvánulások közt a legfigyelemreméltóbb és a legáltalánosabb jelenség, mely mint szociális vezető hatalom jelenik meg az emberiség szellemi fejlődésében. „Az emberi történelem sarkalatos kérdése, melynek értelmét eddig sem a tudomány, sem a bölcsélet föl nem derítette, nyilván az a harc, melyet az emberi társadalom fejlődése egész szakán végig saját eszének alárendelése végett folytatott. *E harcban a mozgató erőt — azt mondja Kidd Benjamin — kétségen kívül valóságos hite szolgáltatta.*“

*

Miként alakul a jövő? Vajon fog-e sikerülni ama törekvés, hogy a jövő vallásából az ember a természet fölötti elemet kiküszöbölje? Vajon az embernek minden időben szüksége lesz-e a vallásra? Ilyen

és ezekhez hasonló kérdéseket immár nem egyszer vetettek föl. Mi lesz az egyházzal: erre a kérdésre feleletet adni nem akarok, nem is tudok; de egy dolog egészen bizonyos. *Mindazon eszmék között, amelyek a szellem világa fölött uralkodnak, leghatalmasabb a vallás; az emberiség lassu, de folyton haladó fejlődése tarit reá, hogy a vallás örökkévaló szellemi hatalom. Az ige, az eszme örökre él és folyton testté lesz; a mi pedig vele ellentétbe jó, a mi a tökéletesnek, a jónak, az igaznak, a szépnek szolgálatába nem áll, azt a szellem hatalma kiveti magából, a fölött átgázol az idő nagy kereke és haladó útjában megsemmisíti kéréletlenül.*

Voltaire a róm. kath. egyházra mutatva, a keserű gúny és harag megvetésével kiáltotta: „*sziszatok szét a gyalázatos!*“; és ime ma, a 20-ik század kezdetén Franciaországban, honnan az életet újjá szülő eszmék világhódító útjokra kiindulni szoktak, Voltaire kívánsága beteljesült: Franciaország törvényhozó testülete a római egyház bilincseiből kiszabadította az államot, *szétválasztotta egymástól az egyházat és az államot, szétzúzta a láncokat, a melyekkel az egyház az államot kötve tartotta vala. Franciaország szakított a katolikus egyházzal; egyetlen csapással megtörte Róma türhetetlen hatalmát, de a vallást nem bántotta.*

A műveltek körében, a tudományosan képzett emberek sorában, a politikai vezérek között igen nagy azoknak a száma, a kik Franciaországgal az állam és egyház viszonyának kérdésében egy elvet vallanak, egy cél felé igyekeznek: az államot és az egyházat egymással szemben kölcsönösen *szabaddá* tenni, a kettő között minden kapcsolatot megszüntetni, hogy legyen „*szabad egyház szabad államban.*“

Értem és nem tudom helyteleníteni, a mi Franciaországban a róm. katolikus egyházzal történt. De nem tudom helyeselni magát az *elvet* is, a melynek hódolva, nemcsak a róm. katolikus, hanem minden néven nevezendő *felekezetre* nézve meg kell szüntetni az állammal szemben mindenféle kapcsolatot, hogy felekezetek és állam között ne legyen semmi más viszony, mint a milyen viszony fennáll az *állam* és az állam területén működő bármiféle más *korporációk*: pénzintézetek, gazdasági egyletek vagy jótékonyági egyesületek s más hasonló testületek között.

Állam és egyház milyen viszonyban állanak egymással? Melyik van a másiknak alárendelve? Hol van a határ, a hol találkoznak és a melyet állépni egyiknek sem szabad? Olyan kérdések, a melyekre megadni a feleletet objektíve, mind az államnak, mind az egyháznak kiváló érdeke.

Az egyház organizált testület, tehát *testületi hatalommal* bíró organizmus. Az egyház, célját tekintve, *üdvintézmény*, tehát feladata e tekintetben az államtól különböző.

Az egyház nem az államért, hanem önmagáért létezik. Minden korporációnak megvan a maga testületi hatalma, az egyháznak is. E hatalmat nem az állam, hanem maga a testület gyakorolja. Az egyházi hatalomnak tehát nem lehet az állam a birtokosa. Az egyház *autonom* hatalom. Az egyházi kormányzat *testületi* és nem *állami* kormányzat.

De az egyház nyilvános korporáció, *üdvintézmény*, a melynek feladata öröködni az üdvélet isteni rendje fölött. Az egyház Isten beszédét: az *erkölcsi törvényt* hirdeti, a büntől való megváltást predikálja. Feladata: az embernek *tökéletessége*: tehát e szempontból a feladat ugyanaz, a mi az államé; mert mind a kettő az emberi tökélyre törekszik; az állam a polgári, az egyház az erkölcsi törvények szolgálatában igyekszik ugyanazt a célt elérni. Éthikai szem-

pontból tehát mind a kettőre, mind az egyházra, mind az államra egyformán szükség van; mind a kettő *egyenjogosult*. Ez az egyenjogosultság egyfelől az állami *felügyeletben*, másfelől az állami *támogatásban* (privilegium) jut kifejezésre; az állam, az egyház *tisztviselőit* a nyilvános tisztviselőkkel egyenlő elbánásban részesíti, az általuk kiállított *bizonyítványokat* hiteleseknek tekinti, az egyházi *tartozásokat* felhajtja, az egyház által hozott *ítéletek érvényét* elismeri, *felügyel* a vallásoktatásra és arról gondoskodik, az egyetemeken *theologiai fakultásokat* *al*it s az egyházat, a hol rá szükség van, *anyagilag is segíteni*.

Az egyház autonóm hatalom, de e hatalom gyakorlatában az államnak is része van, mert a szoros viszonynál fogva, a melyben *ethikai szempontból* egymással állanak, az államra nézve nem lehet közönyös, hogy az egyház minő irányban halad. Az egyház hatalmi köre ez által *szűkebbre szorul*, de viszont az állam által nyújtott privilegiumok által *ki-szélesedik*.

Ez a viszony ad jogot az államnak arra is, hogy az összes felekezetek *lelkészképzésébe* beleavatkozzék. A *lelképásztoroknak* a kultúra *zászlósa*i sorában kell állani; az államra nézve pedig nem lehet közömbös a kérdés, hogy a *nemzeti élet kulturális feladatai* milyen irányban nyernek megoldást.

Az állam befolyása az egyházra határok közé van szorítva és csak arra való, hogy az egyház a maga tevékenységi körében ellenmondásba ne jöjjön azokkal az *ethikai érdekekkel*, a melyeknek *legfőbb* öre.

Ott, a hol az állam befolyása és támogatása megszűnik, az egyház a *magán korporációk* színvonalára süllyed alá. Az egyháznak az államtól való szétválasztása éppen azt jelenti, hogy az egyház az állam szemében többé nem „*egyház*“, nem nyilvános korporáció, hanem magán egyesület, a hol megszűnik az állam részéről annak elismerése, hogy az egyház az állammal közös erkölcsi feladatoknak a szolgálatában áll.

A szétválás, akár az egyház részéről történik, mint Skóciában, akár az állam részéről, mint Franciaországban, sem egyiknek, sem másiknak nem lehet javára, sőt olyan viszonyok közt, mint nálunk, Magyarországon, a legnagyobb veszedelmeknek lehetne forrása; mert állam és egyház közt más viszony nem képzelhető, mint vagy az *állammal való szoros kapcsolat*, midőn az egyházi automiát az állami élet érdekei *sánczolják* körül, vagy „*szabad egyház*“, midőn az egyház mint magán egyesület állami befolyás és állami támogatás nélkül szabadon intézi ügyeit.

A róm. katolikus egyház szabad egyház akar lenni. Az egyházi hatalmat az állami hatalomnak alárendelni nem csak nem akarja, ellenkezőleg törekvése arra irányul, hogy az *egyház hatalma fölébe kerekedjék* az állami hatalomnak. Miként VII. Gergely és VIII. Bonifacius idején, úgy a lelkiekben, mint a világiakban ő akar a *legfőbb hatalom birtokosa* lenni. Nemcsak *egyetemes egyház*, de *egyetemes állam* is akar lenni, elfeledvén, hogy az egyház *üdvintézmény*, nem pedig *hatalmi intézmény*.

Az egyházi hatalom nem cél, hanem csak eszköz a cél elérésére. Ellenben az államhatalom *ön-magáért* létezik; arra való, hogy a *socialis élet* összes hatalmi körei fölötte, mint *legfőbb hatalom*, öröködjék. Az állami hatalomnak alája van rendelve minden *más hatalom*, tehát az egyház is. Az államhatalom nem lehet egyházi hatalom. Az egyházhatalom autonóm, de nem lehet államhatalom is. Az egyház nem lehet status a statusban. Az egyház *testületi hatalom*. Az egyház is „*alattvaló*“ mondja Sohm, s a fölötte, hogy az egyházat nyilvános, avagy magán korporációnak tekintse-e, magának az államnak van joga dönteni, valamint öröködni afelett, hogy

az egyház a részébe eső hatalmat miként gyakorolja. Ha pedig az egyház az államnak ellenszegül, ez az ellenszegülés az *alattvalók lázadásával* egy jelentésű: Mert az egyház és az állam, mint *ethikai hatalmak* egymással ugyan egymértékűek, de jogi tekintetben az egyház az államnak *alárendeltje*. És ha egyház és állam egymással harcra keverednek: a küzdelem éppen azért oly *elkeseredett és kimerítő*, mert két *erkölcsi hatalom küzd egymás ellen és a küzdő felek az összes eszményi hatalmak közt a legmagasabban álló hatalomból, saját erkölcsi meggyőződésükből nyernek új meg új erőt áldozatok árán is megvívni a harcot*.

(Folyt. köv.)

Világnézetek harca.

I.

Világnézet alatt értem az embereknek azt az állandó gondolkodásmódját, a mellyel az élet összes jelenségeit bizonyos elvek alapján *megmagyarázni és értékelni* akarják. Tehát minden világnézetnek *iker-ága* van: a magyarázat és az értékelés; amaz megértő, emezt érvényesítő iránynak nevezhetjük. A világnézet tárgya is két fő csoportra oszlik: egyik a *való világ*, másik a *kellő világ*. A világnézet megalkotása tehát értelmi munka, az intelligencia, a szellem életműködése. Azonban az intelligencia munkáját érzelmi mozzanatok kísérik, amelyek annak színezetét, fényét, vagy árnyait adják, sőt nem egyszer tárgyilag is befolyásolják.

A való és kellő világról egységes képet ad nekünk a *philosophia*, még pedig úgy a statikai, mint a dinamikai *positiv tudományok* eredményeinek felhasználásával. Azonban minden tényét egy érzelmi mozzanat kíséri, mely igyekszik saját fényével *besugározni* a *philosophiai igazságok gyémánt köveit*, hogy előragyogjanak csodás színei.

Mik ezek az érzelmi mozzanatok? Az öntétnek *abszolút hiányérzete*, a melyet tapasztal akkor, midőn a világot megérteni s önmagát megvalósítani, azaz *érvényesíteni* akarja. A való világ magyarázata és a kellő világ megalkotására vonatkozó értékelések még nem meritik ki az ember egész világát, mert marad még valami hátra, egy erős hiányérzet, melyben az emberi szellem *végessége nyilvánul*: a *vallásos szükségérzet*. Ez a szükségérzet egy meggyőződésben elégül ki, melyet *vallásos élettapasztalatnak* nevezhetünk. (E kielégülés lefolyásának törvényeit most nincs időnk követni.) A vallásos meggyőződés tehát *lelki világnézet* egy hatalmas, az egész világképet átölelő kategóriája, mely a világképnek *mivoltát* nem változtatja meg, csak új világitásba helyezi, a mikor az emberi élet minden jelenségeit egy új ítéletnek *alanyával* kapcsolatba hozza. Esik az eső, mondja a tapasztalás. Az Ur esőt adott, sóhajt föl a vallásos lélek. („Pluit“ egy *philosophiai ítélet*, „Jupiter pluit“ *vallásos*.)

Mikor a *philosophia* megállapította a való világ képét s annak törvényeit *megmagyarázta*, a vallásos tapasztalás ezt a világot, ennek a világnak törvényeit *tulajdonítja* Valakinek, hogy *szükségérzete* kielégüljön. A természettudós kifejezi egy képletben a *nehézkedés törvényét*, a vallásos lélek pedig *ugyanazt* a tárgyi igazságot *akarván* kifejezni, így beszélgetti az Urat Jóhhoz: „Nemde megtartóztathatod-e a Fiasztúknak *gyönyörüségét*, avagy a Kaszáscsillagnak *köteleit* megoldhatod-e? Előhozhatod-e az égen a tizenkét *jegyeket* idejük korán, avagy a Gőnczölszerket az ő fiaival fogadhatod, avagy az égnek *végezett szokását* bírod-e? (Jób XXVIII. 31—33.) Továbbá a *philosophia* kideríti, hogy az ember *kellő világát* hogyan *érvényesíti*, „*saját mivoltának szerény szálait* mikép *fonja* bele a nagy mindenség örök szövetébe“,

megállapítja az erkölcsi parancs feltétlenül kötelező mivoltát, kimutatja, mikép támad az önfentartás ösztöneiből a jog egész világa, hogyan alakul az egyes emberi öntétek proieczióiból a társadalom kúsza szövődése; a vallás e kellő világ fölött ott érez valakit, ki hív, kötelez, parancsol: legyenek tökéletesek, szeressétek egymást.

Tehát a világképnek két oldala van: philosophiai és vallásos. Amabban a logikai igazság a fő, emebben a hitigazság, mint vallásos élettapasztalatból folyó meggyőződés. A philosophia és tudomány csupán a logikai igazságot tartja szemelőtt s mihelyt hitigazságokat szándékozik adni, megszűnt philosophiának és tudománynak lenni. A vallás csupán hitigazságokat adhat, azt, hogy a mennyei Atya hatalmát, erejét tapasztalom, parancsszavát hallok s érzem kegyelmét, mellyel parancsainak teljesítésére erőt ad nekem; de hogy *mi* az ember, *mi* a világ, miért vannak tények és miért van ismeret, azt csak a philosophia fogja megoldani a többi tudományok segítségével, mert ha erre a kérdésekre akar válaszolni, mythológiát ad csupán, akár a Mózes könyvében legyenek azok megírva, akár Hesiodos theogoniájában. (Kétségtelenül, a mythosok vallásos értéke között óriási különbség van, de mint tudományos megoldási mód egyiké hasznavehetetlenek.)

Világnézetünk anyagát tehát a tudományok hordják össze, a philosophia fogja megépíteni és rendezni, azonban a kész épületet a vallásos érzés fogja templommá avatni, az által, hogy ormára egy fénylő csillagot tűz, a *pietas*-t, amely hirdeti, hogy az Úrnak van szentelve az egész épület. Az egyes tudományok előbányásszák a köveket, a philosophia kicsiszolja belőlük a bennük rejlő ősi formát, a kristály alakzatot és mozaikká rakja s akkor rája ömlik egy meleg fénylő sugár a magasból, hogy káprázatos, színes ragyogás támadjona hideg, fehér mozaik képen.

E felfogás mellett a hit és tudomány, vallás és philosophia közé az eddigi illuzórius treuga Dei helyett örök békesség költözik. A philosophia szabadon, szigorú logikai igazság szerint alkotja meg a világképet s a vallásos tapasztalás azt mondja rá: érzem, hogy mindez Istentől van.

Azonban a vallás maga is tárgya lesz a tudományos vizsgálódásnak s támad a theologia. A theologiának feladata vizsgálni a vallást a maga történeti megvalósulásának egész perspektívájában (vallástörténet), lélektani valóságában (vallásbölcshészet), végre megállapítani azokat a törvényeket, amely szerint a vallás, mint gyakorlati életirány, mint föladat, megvalósul. (Practica theologia.)

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. május 19.

Elnökölt br. Bánffy Dezső ehkerületi főgondnok; jelen voltak: Simó Lajos, Zeyk Dániel ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Sándor János, Váro Ferencz, dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok és a tisztviselők.

I. Elsősorban az állam- és Baldácsi-segély iránti kérések tárgyalattak s a segély kiosztásra vonatkozólag elfogadtatott a bizottság javaslata.

Kilyén Sándor igtató-kiadó aa. lemondása a házgondnoki teendőkről, buzgó és lelkiismeretes szolgálatának elismerése mellett tudomásul vétetett, főtiszt. püspök aa. bizatván meg e tiszt betöltésére.

A szászvárosi első papilak terve és költségvetése kisebb módosításokkal jóváhagyatott, az építési engedély azonban a fedezet kérdésének rendezése előtt nem adatik meg.

A szászvárosi ehknek az ottani kollégiummal egy darab föld megvásárlása felett kötött szerződése jóváhagyatott.

Székely Sándor szucsági pap felebbezése a baczai papi állomástól való visszalépése folytán a választási költségekben őt elmarasztaló ehmegeyi tanácsi határozat ellen, elutasított.

Brassói ehközség jelentése a Koós Ferencz-féle hagyatékról, tudomásul vétetett, csupán annak egy pontját nem tehette magáévá az ig.-tanács, miután az a közszükségletekre szolgáló egyik segély-alapunktól adott összeg állandósítását czélozza, holott az efeletti rendelkezési jog az ehkerületet illeti s annak gyakorlásában nem korlátozható.

Demeter János m.-bagói lakós megfelebbezte az enyedi ehmegeyi tanács határozatát egy taxás telek bérbeadása tárgyában; az ig.-tanács, tekintve, hogy felebbező magára vállalta atyjának egy 400 koronás tartozását, úgy döntött, hogy e kötelezettségének tegyen eleget s évi 10 koronáért 8 évig birhatja haszonbérbe a kérdéses telket.

Püspök aa. javaslata a szászrégeni és magyar-regeni egyházközségek egyesítése iránt; beküldetik az illető presbiteriumokban való tárgyalás végett.

Az ünnepi követek kihívása tárgyában több rendbeli szabálytalanságról tesz jelentést, felhívásra, a theol. fakultás igazgatója, melynek alapján a theol. előjáróságától javaslatot kér az ig.-tanács aziránt, hogy mi módon lehetne a legáció-ügyben fennálló szabályzatnak érvényt szerezni s a további szabálytalanságokat megakadályozni.

Nagydobai ehk. központi tőkije iskola javításra kiadatott.

A szilágyosmlyói papilak elhelyezése tárgyában kelt korábbi határozat, illetve indoka nem volt módosítható.

Vass Ferencz magyarsülyei lelkész mellé a kápláni állás engedélyezett azon megjegyzéssel, hogy a káplán személyére vonatkozólag főt. püspök aa. jogos dönteni.

Benkő Sámuelné részére 50 kor. gyermeknevelési segély kiutaltatott.

A magyarói lelkész ellen beadott panasz alaptalannak találtatván, elutasított.

Tókos Sándor vajasdi és Bitai Mihály udvarfalvi papok mellé a kápláni állás szervezése engedélyezett.

A Szeretetház jelentése özv. Babó Bálintnének felügyelőnővé választásáról, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Bethlen-kollégiumunknak a Bethlen-u. 19. számú telek eladásáról szóló szerződése megerősített.

Brunner Jakab a m.-n.-zsombori birtok vételárából fölhívás után is hátrálékos lévén, beperlése kimondatott.

Ehker. ügyvéd jelentése a kincstárral szemben indított Zobácz-féle perben hozott elutasító ítéletről, tudomásul vétetik, miután a továbbiak iránt ügyvéd aának saját érdekében kell intézkednie.

II. A nagyenyedi és sajói ehk. 1906. évi számadása jóváhagyatott.

Az ehker. pénztárát kezelő Magyar Leszámitoló bank január—áprilisi számlakivonata, a márczius havára tévesen számított őrzési díjak leírásával, tudomásul vétetik.

Az Első Magyar Szállítási Vállalatnak mult évi mérlege, az adott felvilágosítások után, tudomásul vétetett.

Ehker. számvevő jelentése a dési bérházakról tudomásul vétetett s azok eladóvá tétele kimondatott.

A budapesti bérházakról szóló elszámolás rendben találtatott.

A szeretetházi járulékok az előadói javaslat alapján kirovatnak.

Egyik esperes aa. jelentést tett, hogy több eh. községből a rovatokat nem képes behajtani s ezért erélyesebb intézkedésekre felhatalmazást kér, a mit azonban az ig.-tanács teljesen fölöslegesnek tart, mert a Zs. törvény e tekintetben ugy espereseinknek, mint a törvény feletti örökösre hivatott többi egyházi hatóságainknak kellő hatáskört biztosít, a rovatok hanyag kezeléséért a lelkészeket felelőssé teszi.

III. Bocskay István és a bécsi béke cím alatt kiadott füzetek szétküldettek s a május 20-án megtartandó ünnepek alkalmára gyülekezetek rendelkezésére állanak.

A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatása érdekében a közoktatásügyi miniszterium elé terjesztett emlékiratunkban kifejtett kéréseinknek a miniszter fedezet hiányában nem tehet eleget, de az igazgatótanács közvetlen tapasztalásból ismerte azt a nagy nemzeti és felekezeti veszedelmet, mely ezen réven ienyegyet, az elutasításba bele nem nyugszik, hanem szűkebb korlátok közé szorított s kevesebb költséget igénylő tervek készítésére utasítván a tanügyi előadót, az új terv alapján újabb kéréssel járul a közoktatási kormányhoz. A közoktatásügyi miniszterium a fedezet hiányra s a tankötelesek csekély számára hivatkozva kijelentette, hogy a katonai ref. iskola államsegélyt tanítóváltozás esetén megvonja. E szomorú lehetőség bekövetkezésének megelőzésére az iskola fejlesztésére tette meg az igazgatótanács a kezdő lépéseket. A Gyerkes Mihály-féle tananyagbeosztási nyomtatványokat a népiskolákban alkalmazásra ajánlja az igazgatótanács. A könyvkiadók alkalmi egyesületének ajánlása alapján a beszerzendő adatok felhasználásával minél több népiskoláknak iskolai könyvtárral leendő felszerelésére államsegélyt kérünk. Egyidejűleg lépések tétettek egy népiskolai alkalmas vezérkönyv megbirálására s ajánlására.

A tanítóképző intézet tanári testülete nagy tanulmánnyal és körültekintéssel javaslatot készített felkérésre, az 1878-iki népiskolai tanterv revíziójára. A javaslat megfelelő számú példányban kinyomtatva, szét fog küldetni az egyházmegyékhez véleményezésre. A tanítóképző intézet igazgatójának és tanárainak köszönetet szavazott az igazgatótanács a nagy és érdemes munkáért.

A szilágyszolnoki egyházmegye tanácsa közgyűlési határozat alapján az esperesi jelentésben foglalt több fontos indítványt terjesztett be a népoktatás ügyét illetőleg, a mely javaslatokat az igazgatótanács részletesen tárgyalta és részben határozattá emelte.

Tudomásul vétetett a közoktatásügyi miniszteriumnak az a rendelete, mellyel a népiskolákban külön napot kíván szenteltetni a madarak és a fák kultuszának s elhatározta az igazgatótanács, hogy figyelemmel kíséri a rendelkezés hatását s eredményeit, hogy a tapasztalatok felhasználhatók legyenek ref. népiskoláink érdekében is.

Jóváhagyólag tudomásul vétetett a szászvárosi kollégium előjáróságának az a bejelentése, hogy az Emkével egyetértőleg gyűjtést indít gróf Kún Kocsárd és gróf Kún Géza emlékszobráira, melyek a szászvárosi új kollégium előtti téren állíttatnak fel.

Adott esetben kifogásolta a közoktatásügyi miniszterium, hogy egy régebben kiállított anyakönyvi kivonat jegyzet rovatában később feljegyezte a ref. lelkész, hogy az illető áttért a református egyházba. Az igazgatótanács a kifogás alaposágát elismerve, intézkedéseket tett az ügy többi részleteinek megismerésére, hogy hasonló esetekre egyöntetű szabályszerű eljárás megállapítható legyen.

A gimnáziumi érettségi vizsgálati új útasításnak megfelelőleg új érettségi bizonyítvány lapokat nyomtatott az igazgatótanács, még pedig külön a görög-pótló és külön a görögöt tartalmazó alakot és ismét

külön az utóbbinak latin fordítását, mindeniket az egyházkerület címét mutató alapnyomással. E lapok megrendelhetők az igazgatótanács irodában, darabonként 20 fillérjével.

Az érettségi vizsgálat más nyomtatványain nem domborodik ki a felekezeti jelleg, tehát azok nyomtatásáról nem történt gondoskodás, az államnyomdából bizonyosan olcsóbban megrendelhetők, mint a meny nyibe itt kerülne a kiállításuk. Egyidejűleg megállapították, hogy az érettségi vizsgálati elnökhelyettes, ha részt vett a vizsgálóbizottság működésében, de elnöki teendőket nem teljesített, mint „vizsgálóbizottsági tag“ a bizonyítvány jobb oldalán a bizottsági tagok sorában a legelső helyen írja alá a bizonyítványt.

Tudomásul vétetett, hogy Koós Ferencz 2000-koronát hagyott végrendeletileg a marosvásárhelyi kollegiumnak mint alapítványt „szegény, de jó tanuló s jó erkölcsű gyermekek jutalmazására.“

Szabályzat állapították meg a középfoku iskolák VI. osztályából a tanítóképző intézet III. évfolyamára lépő tanulók tanterv különbséti vizsgálatára.

IV. Zilahy kollegiumunk számadásai az előadó által javasolt észrevételekkel jóváhagyott. Marosvásárhelyi kollegiumunknak az ottani várossal egy ujonnan nyitandó utcához szükséges terület eladása tárgyában kötött szerződése megerősített s két tanári lakás építésére vonatkozó terve műszaki felülvizsgálat alá adatott.

A Mezőméhesen b. e. Kendeffy Gyula kegyes adományából szervezendő ref. egyházközség részére a papitelek megvásároltaiván, az erről szóló szerződés megerősített.

Az oroszljai kántor ellen újabb panasz adatván be, leküldetett ez is illetékes espereshez megvizsgálás végett.

Szécsi Ferencz felvinczi lelkésznek az ottani hitelszövetkezetnél elnökgazgatói állás viselése engedélyeztetett.

Az énekeskönyv átdolgozására kiküldött bizottság két vidéki tagjának utiköltségei folyósítottak. Ennek rendjén tájékoztatta a bizottság elnöke az igazgatótanácsot arról, hogy a bizottsági tárgyalás rendjén az az elv nyert elfogadást, hogy az énekeskönyv két részből álljon; az első lenne a régi, minden módosítás nélkül; a második részből már több régi ének kihagyatnék s új énekekkel kibővítve alkalmas lenne az ifjúság s új nemzedéknek, fokozatosan, a kor követelményeinek megfelelőbb egyházi énekléshez való hozzászoktatására. Természetesen e tájékoztató jelentés érdemileg nem tárgyalatott, mert a kérdés csak most van bizottsági kidolgozás alatt, a mi még igen sok munkát igényel.

M. . . y.

KÜLÖNFÉLÉK.

A zsinat V. ülészakát — mint értesülünk — június 20-ára hívja össze az elnökség az új egyházi törvények királyi megerősítésre való felterjesztésére.

Az egyházkerületi állandó igazgatótanács legközelebbi ülését június hó 14-én tartja meg.

Lelkészválasztás. Erdélyi László mákói lelkésztársunkat a mocsoládi ref. gyülekezet lelkészeül választotta.

A 48. XX. t.-cz. végrehajtása ügyében — mint a napilapok írják — bizalmas tanácskozás volt a napokban Apponyi Albert gróf kultuszminiszternél, melyen részt vettek még Wekerle Sándor miniszterelnök és pénzügyminiszter, br. Bánffy Dezső, br. Prónay Dezső, Molnár Viktor, Sztehló Kornél, Tóth János. Mit végeztek . . . ? A lapok különbözőképen találgatják. Nemsokára ki kell derülnie. A zsinat V. ülészakának összehívása is ezzel függ össze.

A tordosi egyházközségbe kiküldött egyházkerületi bizottság feladatáról szólott a minap egy rövid közleményünk. Az eredményről még nem értesültünk. Csak azt a megjegyzést vettük illetékes részről, hogy „az egyházközségnek az anyagik terén való pusztulásáról s a hívek háborgásáról több tekintetben félreértett hírek vannak forgalomban. A tordosi híveknek az egyházközséghez való sajtószertü viszonya kétszáz esztendő óta olyan, hogy többnyire a jóból is rossz jött ki; most azonban a fölmerült roszból is jöhetne ki jó, ha Isten a beteg lelkész egészségét hamar helyreállítaná. — Ezen értesítésre a magunk részéről meg kell jegyeznünk, hogy magunknak is van többféle forgalomban levő hírről tudomásunk, de azok közlésétől annyival inkább tartózkodunk, mert arra várunk, hogy mindenben *hivatalos* adatok alapján lehessen megítélni a dolgot, a mi természetesen bíróságra vár. Csak örvendeni fogunk, ha a megvádoltak igazolásáról adhatunk akkor hírt.

A specifikáció eltörlése. A tiszántúli egyházkerület *közgyűlése* érdekes határozatot hozott a legációit illetőleg. Kimondotta ugyanis, hogy tekintettel a theologusok nagy számára, felhívást intéz az egyházakhoz a legációk számának szaporítása érdekében, egyuttal az u. n. „specifikációt” végleg eltörli és fegyelmi uton büntető azokat az egyházakat, melyek „*sub sur*” mégis vinnének ki diákokat. E rendelete a kerületnek a jövő 1906—7. iskolai évtől kezdve érvényes. Ha korlátozza is a határozat az egyházközségek jogait, mindenesetre sok visszaélésnek veszi elejét.

A Bocskay-ünnepély Kolozsvárt a már jelzett program szerint impozáns méretekben folyt le e hó 20-án. A 6 protestáns templom tele volt ünneplő közönséggel. Az evangélikusoknál *Grätz* Mór lelkész végezte az istentiszteletet nagy bensőséggel; az unitáriusoknál dr. *Boros* György th. dékán mondta az imát, költői szárnyalású prédikációt pedig *Csifó* Salamon lelkész mondott. A reformátusok templomaiban a parokhus lelkészek végezték az istentiszteletet, kivéven a farkasutczai templomot, hol dr. *Bartók* György püspök mondott magas szárnyalású, remek egyházi beszédet. Mindenütt dalkarok is emelték az áhitatot. A templomozások végeztével a tanuló ifjuság és templomi közönség zászlók alatt vonultak fel a Mátyás-térre, hol a szobor előtt hatalmas emelvény s e körül ezerekre menő közönség helyezkedett el. Itt *Herepei* Gergely esperes megnyitója után dr. *Szadeczky* Lajos egyet. tanár tartott gyönyörű emlékbeszédet, melyet mai számunk egész terjedelmében hoz. A lelkes éljenzés csillapultával *Kelemen* István unit. theologus szavalta *Tarcsafalvy* Albertnek ez alkalomra írt ódáját, lendülettel és nagy hatással. Innen a közönség egy része — mert nagy része nem fért be a szűk utczába — a Bocskay születési házához ment, melyen a mai ünnepélyt megörökítő emléktáblát lelkes beszéddel *Grätz* Mór evang. lelkész koszoruzta meg. A menethez az indulót a M. A. V. „Összhang” zenekar szolgáltatta. A gyönyörűen sikerült ünnepély d. u. 1 órára ért véget.

A Bocskay ünnepélyek nagy lelkesedéssel tartattak meg széles e hazában mindenütt a protestánsok által. Egyházi sajtóink ünnepi számokkal emlékeztek meg a nagy évfordulóról; egyedül a Debr. Prot. Lap feledkezett meg róla teljesen. A nekünk küldött tudósítások szerint *Szászvároson* a tempiomban *Bodor* János lelkész tartott prédikációt; a kolleg. tornacsarnokában pedig dr. *Kristóf* György tanár az ünnepi beszédet; *Székelgyúdvárhelyt* *Vajda* Ferencz lelkész a prédikációt, *Soly-mossy* Endre tanár az emlékbeszédet, az ifjuság zene- és énekszámokkal, szavatokkal járult a lélekemelő ünnepélyhez. Kolozsvári kollegiumunkban elmaradt az ünnepély, miután kanyaró miatt vakációt kellett adni; theol. ifjuságunk az egyházközséggel ünnepelt. — Szép társadalmi ünnepély volt e hó 13-án *Marosujváron*, melyről jövő számunk hoz részletes tudósítást. E hó 27-én meg *Gyaluban* rendeznek Bocskay-émlékünnepet, hol *Kecske-méthyi* István lesz az ünnepi szónok. A *kalotaszegi* egyh. m. értekezlete Bocskay-ünnepé ügyében *Biró* András elnök fáradozik, mely *Kalotaszentkirályon* fog megtartatni *jan. 23-án* (a bécsi béke aláírása napján), hol a templomi szónok *Nagy* Károly lesz, emlékbeszédet pedig *Désy* Gyula esperes fog mondani. — Gyönyörű ünnepélyt tartottak e hó 20-án *Püspökladányban* is, melynek rendezésében főleg az ágilis lelkész, *Kiss* Ferencz buzgólkodott.

A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület e hó 15. és 16. napjain lefolyt közgyűléséről röviden az alábbiakban számolunk be. A gyűlés első fontosabb tárgyát *Kun* Bertalan püspök évi jelentése képezte, melyből a kerület állapotát tárgyzó rész általános megalégedést keltett. Nem fogadta el azonban a közgyűlés a püspök azon indítványát, hogy a káplánhiányon a kerület a stipendiumban részesült theologusok egyszerű kirendelésével segítsen. Ezután a f. iskola múlt évi számadását vette tudomásul és jövő évi költségvetését fogadta el a közgyűlés. Szervezett egy levéltárnoki állást, melyre egyhangulag *Zsoldos* Benő főgimn. tanárt választotta meg. Végül letárgyalta a kultuszminiszteri leiratokat. A következő napon a missziói egyházak jelentései után a Baldácsi-alap jelentését tárgyalta a közgyűlés. A Kálvineum ügyében a kerület hozzájárult a konvent leiratához. A személyi változások bejelentése végeztével a Gömöri egyházmegye azon indítványa tárgyalatott, hogy a püspökök főrendiházi tagsága terjesztessék ki, továbbá a jezsuiták az országhól tiltassanak ki. Hosszas vita után a gyűlés az egyházmegye javaslatát a konventhez felterjeszteni határozta.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése ugyancsak május 15-én vette kezdetét Debreczenben. Az elnöki megnyitóban *Dégenfeld* József főgondnok kifejezést adott annak a véleményének, hogy mivel az abszolutizmus napjai elmúltak, semmi sem áll utjában a zsinati törvényeknek királyi jóváhagyás végett való felterjesztését illetőleg. Kéri is a közgyűlést, hogy e kérdésben foglaljon állást és sürgesse meg a zsinat egybehívását. A Kálvineum ügyében hosszas vita után a közgyűlés kimondta, hogy a konvent tervét el nem fogadja ugyan, de ha alkalmas terv készítettik, annak idején teljes erejéből pártolni fogja. A legáció ügyében kimondotta a specifikáció teljes eltörlését. Majd tudomásul vette, hogy a debreczeni egyház a megajánlott 100.000 koronát azonnal folyósítja, de csak akkor, amikor a filozófiai fakultás megkezdi működését. Május 16-án az építetű pénztár kérdésében *Tisza* István halasztó indítványa értelmében határoz. A főiskola tiszadai földbirtokának eladása kérdésében magas színvonalon álló és igen élénk vita után ugyancsak a gr. *Tisza* István indítványára a földbirtok megtartása mellett foglalt állást a közgyűlés.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium előjárósága és ifjusága a folyó tanév végén a következő ünnepélyeket és előadásokat rendezi, illetőleg részben már rendezte: I. A Bethlen-kollégium előjárósága és ifjusága május hó 20-dikán, vasárnap, délelőtt 11 órakor emlékünnepet *Bocskay és a bécsi béke* emlékeztetere a következő műsorral: 1. A gyülekezet éneke (Tebenedet bízunk). 2. Imát mondott *Zayzon* János koll. vallastanár. 3. A gimnáziumi vegyes kar éneke. 4. Szavalt *Virágháti* Viktor VII. o. tanuló. 5. Ünnepi beszédet mondott *Bodrogi* János koll. tanár. 6. A tanítóképző-intézet dalkarának éneke. 7. Szavalt *Molnár* Vilmos tanítónövendék. 8. Szózat. — II. A főgimnázium összes osztályainak *tornaünnepélye* május 24-én, áldozó csüörtökön délután 4 órakor tartatik. Kedvezőtlen idő esetén az ünnepély ez évben elmarad. — III. A főgimnázium *Kemény* Zsigmond önképzőköre évváró ünnepély keretében máj. 27-én, vasárnap délelőtt 11 órakor *Szász Károly emlékünnepet* tart. Részletes műsor a helyszínen fog osztatni. — IV. A Bethlen-koll. főgimn.-nak és tanítóképzőjének dalkarai s az ifjusági zenekar máj. 27-én, vasárnap d. u. 4 órakor *Bodrogi* János tanár történelmi felolvasása keretében a szabadságharc zeneköltészetéből *történelmi hangversenyt* rendez, mely alkalommal z. n. góran magyar dalokat ad elő *Wesselényi* Ferencz br. Részletes műsor a helyszínen fog osztatni. Belépti díj személyenként 1 kor., a polg. isk. és koll. tanulóknak 40 fill. A bevétel a nyári kirándulás céljaira fog fordítatni. — V. A főgimnáziumi tanárkar a Balaton—Fiume—Velence—Trieszt—Adelsbergi barlang—Pécs—Szeged—Arad-utvonalon rendezendő *iskolai kirándulás előkészítése* céljából 3 előadást tart. Jun. 11-én, hétfőn este 8 órakor az utvonalat ismerteti *Fogarasi* Béla. Jun. 14-én, csüörtök este 8 órakor *Velence művészetéről* előadást tart *Halmágyi* Antal. Jun. 17-én, vasárnap este 8 órakor az utvonat természeti érdekességeit ismerteti *Szilády* Zoltán dr. A bejáratnál *persely* lesz kitéve. A bevétel a kirándulás céljaira fog fordítatni. — VI. A tanítóképző *Gáspár* János önképzőköre jun. 17-én, vasárnap d. e. 11 órakor *záró ünnepélyt* tart. Részletes műsor a helyszínen fog osztatni. — VII. A tanítóképző s a gyakorló iskola

mindenik osztályának *Torna ünnepéltje* jun. 17-én, a kollégium *évzáró ünnepéltje* június 24-én lesz megtartva.

HIVATALOS RÉSZ.

2290—1906. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Elöljáróságához.

A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, folyó május hó 16-án, 40915. sz. alatt kelt leiratával „a folyó 1905/6. tanév végén tartandó *érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. XXX. t.-cz. 23. §-ból kifolyólag *kormány-képviselői* minőségben az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsa egyházi főhatósága alatt álló: kolozsvári ev. ref. főgimnáziumhoz dr. Csánki Dezső orsz. levéltárnokot, a Magy. Tud. Akad. rendes tagját; a marosvásárhelyi főgimnáziumhoz Szóts Farkas budapesti ref. theologiai tanárt; a nagyenyedi főgimnáziumhoz dr. Pap Tibort ev. ref. jogakadémiai igazgatót; a sepsiszentgyörgyi főgimnáziumhoz dr. Székely György sárospataki ev. ref. főiskolai igazgatót; a szászvárosi főgimnáziumhoz Erdélyi Pált, a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatóját; a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz dr. Kérészy Zoltán kassai kir. jogakadémiai tanárt; a zilahi ref. főgimnáziumhoz Kenessey Béla kolozsvári ev. ref. theologiai akadémiai igazgatót” küldötte ki.

Igazgatótanácsunk e leiratot tudomásul vévén, azt, a méltóságos Elöljáróságok utján, a főgimn. érettségvizsgáló-bizottságok már kinevezett elnökeivel, tudomás és további szives eljárás végett, ezennel közli.

Kolozsvárt, 1906. május 23.

Dr. Bartók,
elnök.

Váró Ferencz,
előadó-tanácsos.

Sz. 555—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytisztelétü esperesi hivatalokhoz.

F. évi 167. sz. a. kelt körlevelemben felhívtam összes lelképásztor társaimat, hogy egyházközségükben levő baptisták számáról sürgős jelentést tegyenek. Miután azonban e felhívásomnak kevés lelkész tett eleget, most a nagytisztelétü Esperes urakat hívom fel, hogy egyházmegyénk területén levő összes egyházközségek lelkészeitől be-kerve a jelentést oly helyről is, a hol baptisták nincsenek és azt egyházközségek szerint kimutatássá egybefoglalva, július hó 1-ig hivatalomhoz terjesszék fel.

Kolozsvárt, 1906. május 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMEY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stólvával, a gyülekezet által biztosított 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztosított évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkívüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken isteniztetetet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypézt 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltés. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkívánatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stólaból, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkívüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelestért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtnak, hogy kellően felszerelt pályázati

kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. június 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismertük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró,
főgondnok,
világi elnök.

Kun Bertalan,
püspök,
egyházi elnök.

PÁLYÁZATI HIRDETMEY.

A császári és királyi közös hadügyminiszteriumnak f. évi május hó 7. kelettel 3878. szám alatt ev. ref. egyetemes konventünk elnökségéhez intézett felhívása értelmében a *Kassán megüresedett ev. református másodosztályú katonai gondnoki állásra ezennel pályázatot hirdetünk*, melynek föltételeire nézve annak a pályázati hirdetésnek a szövege mérvadó, a melyet ev. ref. egyetemes konventünk elnöksége a közös hadügyminiszterium f. évi február hó 5-én 697. szám alatt kelt felhívása értelmében nem régen, f. évi márczius tizediki lejárattal tett volt közzé egyházi lapjainkban.

A kellőleg fölszerelt pályázati kérvények Kun Bertalan püspökhöz, mint az ev. ref. egyetemes konvent egyházi elnökéhez f. évi június hó tizedikéig nyújthatók be.

Kelt Miskolczon és Budapesten, 1906. évi május 18.

Az ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok,
mint az egyet. konvent
világi elnöke.

Kun Bertalan,
püspök,
mint az egyet. konvent
egyházi elnöke.

Sz. 357—1906.

MEGHÍVÓ

a görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye hivatalos helyiségében, 1906. június 15-én (tizenöt) d. e. 9 órától kezdődő *rendes tavaszi közgyűlésére*.

Tárgysorozat: Imát mond ifj. Kiss Lajos főjegyző.

1. Elnöki megnyitó és előterjesztések. Emlékezés *Bocskay Istvánra*. 2. Megalakulás. Új papok, tanítók bekebelezése, utóbbiak eskütételével. 3. Jelentés az egyhm. tanács működéséről. 4. Jelentés az egyhm. tanács, mint közigazgatási bíróság működéséről (ifj. Kiss Lajos főjegyző). 5. Jelentés az egyes egyházak 1906. évi költségvetéseiről (Dénes József számvevő). 6. Jelentés az egyházmegye 1905. évi számadásairól s az erre vonatkozó igazgató-tanácsi leiratról (Dénes József számvevő). 7. Jelentés a megejtett iskolavizsgálatokról (Kovács István tanügyi előadó). 8. Papi és tanítói könyvtárvizsgáló-bizottság jelentése (Könyvtárvizsgáló-bizottság tagjai: Kovács István, Szász Márton, Eltető Albert, Szabó Miklós és Sikó Gerő). 9. Pénztárosi előterjesztések (Papp Lajos pénztáros). 10. A nagyenyedi egyházmegye indítványa a szeretetházi járulékok felemelése tárgyában. (Előadó Papp Lajos.) 11. Stipendiumok kiosztása. Folyamodásokra nézve e helyen hívom fel a lelkész-és tanító-szülők figyelmét. Jóváhagyott Szabályrendelet köröze volt, hogy minden tanuló az első felévi Ertesítő hitelesített másolatával — *husvét tájékán* — adja be folyamodását. E szabályrendelet feleslegessé tette az évenkénti pályázati hirdetést. Azért nem hirdettem ez évben ki. Folyamodások azonban nincsenek mind benn. Jelen esetben június 10-ig még elfogadom. Elvárom, hogy ugy most, mint jövőben is, minden igényjogosult tanuló: sajátkezűleg irott folyamodást adjon be. 12. Választások: Egy világi fegyelmi törvényszéki bíró; állandó könyvtárvizsgáló-bizottság; közalapi ellenőrző-bizottság; missziói-bizottság; tanügyi-bizottság választása. 13. Időközben jöhető, halaszthatatlan tárgyak. 14. Indítványok.

Új lelkész és tanító (tanítónő) atyafiakat kérem a bekebelezésre megjelenni.

Lelkész atyafiakat kérem, egyházuk világi képviselőivel ezen tárgysorozatot sziveskedjenek közölni, ugy a tanító-képviselőkkel is. Tanító-képviselők: Pataki Lajos, Ferencz Károly, Kiss József, Szabó Miklós, Adorjáni Károly. Gernyeszeg, 1906. május 20.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Konfirmáció után.

Üdvözöllek, szívem egész melegével, szeretetével üdvözöllek, új harcossai az evangéliumnak, új munkásai Isten országának, új hajtások az anyaszentegyház élőfáján. Örvendező szívvel köszöntlek sorainkban titeket, konfirmált ifjak, a kik a közelmúlt napokban tavaszi napfénytől beragyogott, virágdiszbe öltözött szent helyeinken az ifjuság üdeségével, bájával arcotokon, megilletődéssel, kibeszélhetetlen sejtelmekkel, édes álmokkal sziveitekben elrebegették:

A mit Jézussal vallunk,
Abban élünk és halunk;
Rátékitünk, máshova nem,
Isten úgy áldjon meg! Amen!

Szerettem volna odamenni hozzátok, mind egyitekhez, szerettem volna mindeniteket egyenként a szívemhez szorítani és szólani egyen egyen mindenitekhez: barátom, testvérem, tudod-e, érted-e, mit fogadtál most? Ha érted, ha tudod, vagy ha csak sejtet is azt, a mire fogadást tettél, tartsd meg azt, ne felejtse el soha egy pillanatra sem; amint én szoritlak, úgy szorítsd a szivedhez és el ne engedd azt, a kinek nevére vallást tettél, az Ur Jézus Krisztust, a kinél jobb, hivebb barátot nem találhatsz, a ki egyedül vezethet el az óhajtott boldogsághoz itt a földön s az örök élet s idvességhez túl a földi élet határain. Tudd meg, hogy mi emberek, még a legjobbak és legtökéletesebbek is, tévedünk gyakran s könnyen tévútra vezethetünk, de ő nem tévedhet, mert ő az Igazság, a Szent-ség, ő az Ut, a ki nemcsak vezethet, de a kin és a ki által a mi mennyei jó Atyánkhoz juthatunk: azért legyen az ő igéje a te lábaidnak szövétneke. Tudd meg, hogy Jézus nemcsak életében áldotta meg — fejükre téve kezét — a gyermekeket és ifjakat, de ma is egyedül ő bir ezzel a hatalommal, egyedül ő képes megáldani, testi és lelki javakkal megajándékozni; azért tartsd készen mindig kezdet, hogy elfogadhasd ezeket az ajándéko-

kat. Tudod-e, mi ez a kéz, a mivel Krisztus adományait elfogadhatjuk? A hit és pedig a Krisztusba vetett hit. A te ifju életed hasonlít a hegyről vidáman aláfutó, kristálytisza vizü forráshoz: vigyázz, hogy nehogy a Jordánhoz legyen hasonló, a mely szintén így kezdi pályáját a Nagy-Hermon hegységben, de a mely a minden életet megölő Holttengerben fejezi be. Az ifjukor a gyűjtés, szerzés ideje, az anyagiaké is, bár azok nagyon mulandók, de legkivált a lelki kincseké, amelyek maradandók s a melyeknek az a tulajdonsága, hogy minél több van belőlük, annál biztosabbak: igyekezz ilyen kincseket szerezni. Tudod, hogy mik ezek a kincsek: a tisztaság, jóság, őszinteség, igazság, hűség és legfőképpen az alázatosság. Ne félj, hogy ha megszerzed, újra elveszithesd ezeket. Az anyag, a miből a harangot öntik, mindaddig, a mig cseppfolyó állapotban van, magába olvaszt minden nemes érczet, a mit beléje öntenek s ez a nemes ércz ad neki kellemes hangot. De ha egyszer kihült az anyag s megkeményedett, hiába minden csiszolás, nem lehet a hangján változtatni, ha csak szét nem törük s újra nem öntik. Ti a tavasza vagytok a mi egyházunk fájának: ha a tavasz nem hoz új vérkeringést a fába, akkor aztán hogy fakad azon virág, várható-e gyümölcs? Bizony nem való egyébre, hanem hogy kivágassék és a tűzre vettessék.

Szívemhez szorítva ezeket és ezekhez hasonlókat szerettem volna elmondani nektek: ezeket szerettem volna meghatottságtól fogékony lelketekbe önteni. De hiszem, meg vagyok győződve, hogy a kiknek a kezébe lettétek az ünnepélyes fogadalmat, a ti lelkipásztoraitok nem kisebb szeretettel, nem kisebb melegséggel és nem kisebb lelkesedéssel elmondották, lelketekre kötötték ezeket és ti hálás szívvel, erős elhatározással fogadtátok az atyai komoly, szeretetteljes intéseket, tanácsokat és kéréseket.

Hanem ha már hozzátok nem szólhattam, hadd szólak itt a ti lelkipásztoraitokhoz, az én szeretett munkatársaimhoz. Es kérdem: telje-

sen nyugodtak-é abban, hogy kellően előkészítették azokat, a kik előttük állanak, *konfirmáltak-é* a hitben, a kik konfirmációra jelentkeztek? Azokat kérdezem, a kik 100—200 gyermeket konfirmálnak egyszerre. Volt-é idejük arra, hogy személyesen és személy szerint egyen-egyen mindenikkel annyit és úgy foglalkozzanak, hogy olyan kapcsolat, olyan viszony jöjjön létre közöttük és konfirmált növendékeik között, hogy ez azután is keresse az érintkezést velük, bizalommal viseltessék irántuk, a szó teljes értelmében lelki atyjukat lássák bennük?

Es azután kérdelem: örvendező szívvél végig tekintve a konfirmálók ifju seregén, nem fogódott-é el a szívük, eszükbe jutva: vajjon hányan tartják meg azt a szent fogadalmat, a mit itt letettek, hányan maradnak hivek, oh nem csak egyházukhoz, de Krisztushoz, hányan lesznek igazán életükkel keresztyének?

Nem hiszem, hogy ne érezné minden konfirmáló lelkipásztor ezt az elfogódást, ezt az aggodalmat. Hiszen mindenkinek, a ki nyitott szemmel jár a világban, látni kell, hogy minden oldalról mennyi veszély fenyegeti épen a konfirmáció után az ifjúságot. És hol találjon oltalmat a veszély ellen? A szülői házban. De hány szülei hajlék levegője van áthatva a keresztyén szellem, keresztyén lélek által? Hány meg hány szülői hajlék van, amely maga mételezi meg a romlatlan gyermek lelkét. Vagy az iskolában? De megvan-é ezekben mindenben a keresztyén tartalom; a keresztyén szellem hatja-é át ezeket s a vallás-é a nevelés középpontja? Hiszen a vallás a mi iskoláink jórésztében nem életelv, életerő, hanem tantárgy s azok között is a mellékes. Még a népiskolákban is inkább a száraz értelmi képzés az uralkodó s a felsőbb iskolákban vagy a materialistikus élet-és világnézet légkörében nőnek fel, vagy pedig egy a keresztyénnél jóval alacsonyabb fokú, klasszikai világ levegőjét szívja be napoként, a hol a Biblia csudái egyenlő értékűeknek tekintetnek a görög és római mondákkal. Vagy a társaság? Ahol a műveltséget a külső fellépésben, magatartásban keresik és abban, hogy ismerje a társadalmi érintkezés sablonjait, hozzá tudjon szólni, a lapokból, a napi kérdésekhez? A hol születés, rang, állás, hivatal, foglalkozás és vagyon szerint csoportosulnak az emberek s rendszeren ezek adnak értéket neki? A hol ez idő szerint még ellenkezik a jó modorral a vallás kérdéseivel foglalkozni, a hol a frivol szellemeskedő a társaság lelke?

Azt hiszem, nem szükség tovább szőnöm a kérdéseket. A kinek szeme van a látásra, láthatja, minő szármalmas, szomorú helyzetben van a mi ifjúságunk. Felnő hit nélkül, ideálok nélkül, kihálva szívéből a fogékonyság minden nemesebb iránt.

Mit tegyünk, hogy kiragadjuk ebből a si-

almas helyzetéből? Várjunk jobb időkre? Nem! Ez nem keresztyéni dolog. Ha valahol, az egyházban nincs helye a *laissez faire*-nek. Nekünk kötelességünk minél hamarabb a megmentő szeretet munkájához fogni. És ez: összegyűjteni és a családalapításig együttartani a konfirmált ifjúságot, gondoskodni komoly, keresztyén szellemű szórakoztatásáról, műveléséről, ébrentartani benne az érdeklődést, szeretetet, a nemes munka, a kötelesség teljesítése iránt, fogékonnyá tenni a csendes családi élet örömei iránt, hogy érezze folyton, hogy neki az egyház igazi barátja bölcsőjétől a koporsóig s nemcsak fizető alanynak tekintti, hanem igazán fiának, leányának.

Ha tehát teljesíteni akarjuk kötelességeinket az ifjúság iránt, akkor a konfirmációi ünnepélynek nem csak a konfirmáló ifjúságra kell fogadalmnak lenni, hanem az egyházra is, hogy t. i. az egyház azokat, a kiket a hitben megerősített, azokat megtartani is minden erejével törekedni fog. Különben pedig a konfirmáció üres czeremónia, a miben van ugyan poézis, de a minek hatása hamarabb elenyészik, mint a konfirmációi virágok illata.

Üdvözöllek ismételen is, kedves konfirmált ifjúság, üdvözöllek titeket most, hogy a mieink lettetek. Legyétek is a mieink, mert ha ti a mieink vagytok, akkor és csak akkor miénk a jövő.

Tárkányi György.

Vallás és Élet.

III.

Egyház és Iskola.

(Folytatás.)

Az állam nem csak politikai hatalom, hanem a nemzet közgazdasági, ipari, kereskedelmi s mindenek fölött kulturális életének is a vezére.

Az állam kötelessége gátat emelni minden elébe, a mi a nemzeti önérzetet és egészséges közszellemet megrontja és segítségére menni minden olyan tevékenységnek, a mi a faji önérzetet fokozza és emeli, a nép kulturális érdekeit, az irodalmat, a tudományt, a művészetet előbbre viszi.

Az állam feladata, hogy mint alkotó és szervező hatalom belenyuljon a nép külső és belső életműködésébe. E tekintetben az állam leghatalmasabb segítő társa mindenütt a protestáns egyház; ellenfele a katholicismus.

A vallás kulturális érdeket szolgál. A felekezettek iskolákat létesítenek, hogy az egyháznak hitben és buzgóságban erős és íradhatatlan tagokat neveljenek. Ugyanezt teszi a társadalom és az állam is. Mindenik tisztában van vele, hogy az ifjúság *erkölcsi és értelmi* kiművelése fontos *egyházi, társadalmi és nemzeti* érdek. Az iskolák tehát különbözők: *felekezeti és állami* meg *közszégi* iskolák. Lehetnek *magán* iskolák is. Melyiknek, az államnak vagy az egyháznak van-e joga igényelni, hogy a népnevelés nagy érdekeinek ő legyen a vezére, intézője és gondviselője; a közoktatás ügyét melyik vegye kezébe; állítson-e nép-, közép- és főiskolákat, egyetemeket és akadémiákat; melyik jelölje ki a tananyagot és szabja meg a tanítás módját és mértékét? E tekintetben tudvalevő dolog, hogy egyház és állam között még

folyik a harc, holott az a nézet, hogy az iskola az egyházé, történetileg immár merőben túlhaladott álláspont. Az iskola az államé. Minél magasabbra fejlődik a nemzeti élet s minél nagyobbak lesznek az igények a köznevelésre nézve: e jogot és kötelességet is, az élet az állam részére annál ellenállhatatlannabb erővel követeli. És ha főleg a róm. katolikus egyház mégis igényt tart a vezető szerepre: részint világművelési törekvéseiben, részint a közoktatás fejlődésének történetében leli magyarázatát. A népnevelés tulajdonképeni megteremtője maga a kereszténység. A pogány világ a rendszeres népnevelés kérdésével nem foglalkozott. A nevelés a családra és a törzsre volt bízva. A Krisztus tudományát magában foglaló evangéliumok erkölcsstana azonban oly erőt rejtett magában, a melytől rokonszenvét és érdeklődését a néplelkek meg nem tagadhatta. És ha a keresztényen valóságos odatétel hatással volt a népek hitéletére: e hatás sok tekintetben épen annak az életteljes erkölcsi erőnek vala köszönhető, mely a Jézus vallását kiválóan jellemezte. Ez által az erkölcsi által lett a keresztényen vallás az európai népek kulturájának központja, a mely központi helyet mind a mai napig megtartotta. Ezen erkölcsi erő és tartalom által győzte le Krisztus evangéliuma úgy a *szülő irástudók* életlen formalizmusát, valamint a görögöknek, a szép eszméje által vezetett, egyoldalú *világi műveltségét*.

A kereszténység, úgy a mint Jézus tanította, az egyénre, az egyes lelkekre fektette a súlyt. Itt nem lehetett válaszfalakat emelni az előkelők és a nyers tömeg, a műveltek és a tudatlanok között. A Krisztus vallásának egyetlenes feladata vala: a lelkeket egy magasabb életre vezetni és annak kincseit mindenki részére biztosítani. Az ő világ az embert az értelmi műveltség által akarta az érzéki világ fölébe emelni, a Krisztus vallása ellenben az *egyén belső életét* állította előtérbe és annak erkölcsi tartalmától tette az ember értékét függővé. A kereszténységben a jó eszméje jutott diadalra s vonja hatalmi körébe a görög műveltségnek alapul szolgáló *szép eszméjét*. Amde a keresztényen vallás és a keresztényen egyház itt is szembe kerültek egymással. A keresztényen vallás és a keresztényen hit szabad teret enged a tudománynak s nem emel elébe korlátokat. A kulturának nem ellensége, a haladásnak nem gátja, sőt segítő társa és fenntartója. Ellenben az *egyház* kijelölte a határt, a melyen a tudománynak belől kell maradnia és megkötözte a haladni vágyó szellem emelkedő szárnyait. Maga az egyház kényszerítette reá a tudományt, hogy elforduljon tőle s kebléről leszakítsa az iskolát, holott az iskola szülő anyja az egyház vala, a mely évszázadokon át ápolta s nevelte.

Az egyház által létesített iskolák legelső sorban a *leendő papok* kiképzésére szolgáltak s mint ilyenek *latin iskolák* voltak, a melyekben főczélul volt kitérve a latin nyelv megtanítása, a latin irodalom, költők és történetírók megismertetése. Az alsóbb tanfolyam tárgyai: *grammatika, retorika, logika* (trivium); a képzés tehát tisztán formai, a melyet a quadrivium reál-tárgyai: *aritmetika, geometria, astronomia* és végül a *zene* egészítették ki. Mind olyan tárgyak, a melyek megtanulását szorosán véve az *egyházi élet* tette szükségessé. Ezekre az iskolákra legelső sorban és főleg azoknak volt szüksége, a kik az egyházban, egyházi pályán kívántak szolgálni. A helyett tehát, hogy a műveltséget általánosítsák és a nép közkincsévé tegyék, az egyházi iskolák az *egyházi* és a *világi* rend kialakulását segítették elő. Nem az életre, hanem az egyház céljaira neveltek.

Igy tartott ez az állapot egészen a kereszties hadjáratok idejéig, midőn az átalakult, gazdasági, ipari és kereskedelmi fejlettebb viszonyok főleg az élénkebb forgalmu *városokban* olyan iskolák létesítését tették szükségessé, a melyekben a változott életvi-

szonyok által szükségessé vált ismeretek megszerzhetőek. Az egyházi iskolák mellett így keletkeztek a *városi iskolák, világi intézmények*, nem az egyház, hanem a város patronatusa alatt. Ezen iskolák mellett keletkeztek csakhamar, szintén az egyház szolgálatában, a különböző *Universitások*, Ravennában, Páduában, Bolognában (jogi), Salernóban (orvosi) és Párisban. Ez utóbbinak mintájára az *angol és a német* egyetemek. Tehát vannak már *latiniskolák, városi iskolák, főiskolák*; de tulajdonképeni *népiskolával* még nem találkozunk. Mindezekre pedig az egyház ütötte reá a saját szelemének bélyegét, csakhogy a főiskolák, bár papi vezetés alatt állanak, már kezdik érezni, hogy a tudomány önálló hatalom, a melynek a saját törvényét kell követni. (Reuchlin és Erasmus.)

Reuchlin és Erasmus megvetve a scholastikát a római és görög klasszikusokban megnyilatkozó szabadabb élet és világfelfogást akarták érvényre emelni. Tehát náluk is nem *nemzeti*, hanem *latin nemzetközi* műveltség volt a cél, melyet maguk elé tűztek, de a népelettől ép oly távol maradtak, mint a skolasztika, s így sem a középkori egyházat, sem a középkori közoktatást reformálni nem voltak képesek.

E feladatot a *reformáció* végezte el. Luther 1524-ben a polgármesterek figyelmét iskolák alapítására hívja fel. 1530-ban a gyermekek iskoláztatására buzdít. *Az iskolaiügy fenntartása és rendezése a világi hatóság kötelessége és joga*, mondja Luther. A reformációval megindult az iskoláknak az egyházi békéből való felszabadulásának folyamata. Először az *Univerzálisok*, azután a *latiniskolák* engedtek az új idők követelményeinek, midőn immár a nemesség is keresi a tudományos kiképzést és eltörölni igyekszik a tudományos kiképzés ama különbségét, mely a világiakat és a papokat egymástól elválasztja. A római katolikus egyház még most is a régi irányban halad és a jezsuiták a világi elemet is nem az állam polgárainak, hanem az egyháznak, mint anyának, fiaivá igyekesnek nevelni.

A protestáns egyház fölénye a róm. katolikus egyházzal szemben a *népiskolák* létesítésében tűnik ki és lesz valóvá. A protestánsizmus nemzeti iránya és demokratikus jelleme a népiskolákban jut érvényre és teljes kifejlődésre. Az iskolaügy Németországon a reformációval mindinkább az állami feladatok sorában hódít tért magának és a 18. század végén s a 19. sz. elején az iskola már „*állami intézmény*” „*Schulen und Universitäten sind Veranstaltungen der Staates*”, a melyeknek rendezését 1817 ben már egy külön miniszterium — a kultuszminiszterium — veszi kezébe. Az egyház befolyását az iskolaügyekre mindinkább elvesztette, már csak azért is, mert a megsokasodott feladatok az egyház erejét mindinkább túlhaladták. Németországban az iskolaügyeknek az állam lett intéző ura. Franciaországban és Angliában a fejlődés némi eltérést mutat.

Angliában egy kifejlett, anyagilag és szellemileg erős társadalom tartja kezében a közoktatás ügyét. Itt közoktatásügyi miniszterre sincs szükség. Amde ne is feledjük, hogy a míg a tudományos műveltség felsőbb rétegeiben Angliában a teljes virágzás jeleit látjuk, addig az alsóbb rétegekben sok a kívánni való. Ez az oka annak, hogy 1870 óta Angliában is megindult a mozgalom, a mely a közoktatás mezején az állam részére nagyobb szerepet akar biztosítani, mint a milyen eddig részébe jutott; itt is érvényesülni kezd a gondolat, hogy az államnak közbe kell lépni, a hol az egyén és társadalom a magára vállalt de az államot is közvetlenül érdeklő kötelességet betölteni nem elég erős.

Franciaországban az iskolaügy a róm. katolikus egyház hatása alatt állott és fejlődött egészen 1789-ig. Az I. Napoleon lángesze e téren is megnyilatkozott.

Az egész köznevelési és közoktatási ügyet állami feladattá tette és annak egyöntetű intézése érdekében legmesszebbmenő központosítást eszközölte, a mely minden szabadmozgást lehetetlenné tett. Az iskola egy nagy ideálnak állott a szolgálatában: az ifjúságot az új császárság intézményeinek szellemében és az új dinasztia iránt való hűségben nevelni.

Igaz ugyan, hogy az államhatalom a részébe eső joggal a közoktatás terén is visszaélhet; ámde ne feledjük, hogy e hajlamnak az ismeret és a tudomány nagy érdekei szolgálatában álló öntudatos tanári kar gátokat emelni soha sem fogja elmulasztani s meggátolni a tulkapásokat mindig elég erős leszen.

Ha van Európában állam, úgy legelső sorban a magyar állam az, melynek a közoktatásügyet a felekezeti és nemzetiségileg feltagolt társadalom kezéből ki kell venni, hogy a kulturát egységes alapra fektesse és egyetemes czélok szolgálatába vezesse.

Az iskola.

Az egyház és állam egymás közötti viszonyát érdeklő kérdések között egy sem annyira fontos és nevezetes, mint a köznevelés és közoktatás kérdése. Méltán mondja Zeller, a berlini egyetem nagy tudású öreg bölcselője: „*Wer die Bildung des heranwachsenden Geschlechts in der Han hat dem gehöst die Zukunft.*“ Az ifjúság nevelése és szellemi kiképzése úgy az egyháznak, mint az államnak kiváló érdeke. És kétségen kívül mind a kettőnek joga van hozzászólni a kérdéshez s követelni, hogy a kérdés megoldásában mind a kettőnek része legyen.

A nevelés legelső sorban kétségen kívül a család joga. A gyermekek természetes nevelői: a szülők és ezek helyettesei. Nem csak a jog, de a kötelesség is őket illeti még akkor is, ha a család egy fejlettebb organismusnak, a törzsnek, a nemzetségnek tagjává lett. Azonban a mint az ifjúság nevelésére és szellemi képzésére vonatkozó igények nőnek és fokozódnak, a családokból összealakult társadalom legelső sorban a család vállaira neheződő eme kötelességek terheinek hordozásában köteles maga is résztvenni, mert a gyermekek nevelése nem csupán családi kötelesség, hanem egyetemes, társadalmi érdek. Különbön is egyedül a társadalom rendelkezhetik mind amaz anyagi feltételekkel, a melyek a köznevelés és közoktatás érdekeinek megfelelnek, azokat kielégíthetik. Egyedül a társadalom, a családok összesége gondoskodhatik egy egységes vezetésről; ő alkothatja meg csupán a köznevelés és közoktatás egységes organismusát s biztosíthatja annak élettéljes működését; egyedül a társadalom képes elhárítani mindazokat az akadályokat, a melyeket a tudatlanság, a közöny, a szülők önző érdekei, a nyomor és a szegénység emelhetnek a köznevelés elé. A társadalom e ráváró kötelességet nem utasíthatja el magától. Tartozik vele a gyermekeknek, a kik alkotják a jövőt és tartozik vele önmagának, mert előtte nem lehet közönyös, hogy miképen alakul a jövő. A mennyiben e feladatokat a község megoldani képes: őt illeti meg a kötelesség; ha nem képes, ha nincsen meg hozzá a kellő anyagi erő: magának az államnak kell segítő kezeit a munkára tenni. Az államnak kell törvénnyel szabályozni az egész iskolaügyet, úgy a tanítás kezdőpontját, mint mérvét és tartamát, neki kell kezében tartani a vezetést a köznevelés és közoktatás egész vonalán. Neki kell gondoskodni a szükséges tanárok kiképzéséről s mind amaz intézetek felállításáról, a melyek nem csupán helyi érdekeket szolgálnak és a melyeknek fentartása az illető község anyagi erejét túlhaladó áldozatokat követel.

A köznevelés és közoktatás fejlődésének története azt mutatja, hogy minél magasabb fokra emelkedett a kultúra, az állam annál nagyobb figyelmet fordított saját polgárai anyagi és szellemi jóllétének

emelésére: a köznevelés és közoktatás kérdése is annál nagyobb erővel tolult előtérbe, mint állami feladat.

Az egyház ama hivatkozása, hogy az iskoláztatásnak ő a szülőanyja és szülői jogát tovább is gyakorolni akarja, élenkebb visszhangra a népek lelkében, a vezetők gondolatvilágában sehol sem talált. Azt is hangsúlyozta, hogy a nevelésnek vallásos alapon kell felépülnie és a tanításnak csak e feltétel mellett lehet üdvös eredménye. Ezzel szemben az államnak készséggel el kell ismernie, hogy a vallásos nevelés és oktatás az egyház kezéből ki nem vehető, de a tanítás többi tárgyai a vallással, mondjuk a vallástannal, távolról sem állanak oly közeli kapcsolatban, hogy e miatt ezen tárgyak tanításában is a vezető szerepet az egyháznak kellene bizni. Az egyháznak meg kell elégedni annyival, ha saját felekezete a vallástanítás intézésében szabad kézzel bírhat. Készséggel elismerjük azoknak a szolgálatoknak becsét, a melyet az egyház a kultúra terén tett: de ez még nem teszi indokolttá a klerikalizmusnak a népiskolákkal szemben támasztott igényét. Ha a gyermekből serdülő ifju lett: nincsen többé bölcsőre szüksége. Nem az a kérdés, hogy a múltban, a letűnt idők más viszonyai és más követelményei között mi szolgálta az egésznek közjává, hanem ma, a modern idők változott körülményei között a nemzeti élet és kultúra emelésére melyek a leghatékonyabb eszközök. A magasabb fokú tudományos képzésnek az egyház többé nemcsak nem tüzhelye, sőt éles harcba keveredett vele. Kemény harcokat víva küzdötte ki azt a szabadságot, a mely a tudománynak éltető eleme. A kinek a tudományról fogalma van, az soha sem lesz kapható arra, hogy egyetemeinket, gimnáziumainkat és reáliskoláinkat egyházi hatóságok kényére és szabad tetszésére bizzuk. Egyházi gyámkodásra a népiskoláknak sincsen szüksége. A hittant kivéve, a többi tárgyak nem képezhetik felekezeti disziplinák anyagát. Még a tanítók erkölcsi hatása és befolyása sincsen felekezeti ágazathoz kötve, sőt a gyermekek vallásos nevelésénél a dogmatikai szempontokat merőben ki kellene küszöbölni, mert a dogmák, legtöbb esetben, csak a szellem lenyugozására alkalmasok. Meg aztán szemelől azt sem kell tévesztetni, hogy a népoktatás ügye, ha a felekezetekre bízatik: a nevelés és oktatás egységes vezetése válik lehetetlenné, sőt sokszor az állami életre veszélyes irányzatok kapnak lábra s mérgezik meg a serdülő nemzedéket. Az egységes vezetést úgy *paedagogiai*, mint *nemzeti* érdekek teszik elkerülhetetlenné nemcsak a népiskoláknál, hanem a köznevelés és közoktatás minden fokozatán. Az egységes vezetés hiánya főleg akkor válik tűrhetetlenné, ha a társadalom nem csak *felekezeti*, de *nemzetiségileg* is fel van tagolva, s a különböző nemzetiségek a vallásban saját faji fennállások támaszát látván, a lelkiösmeret szabadságának leple alatt akadályozzák a nemzeti eszme kifejlődését, az állami élet megszilárdulását. Ilyen államokban csak a nembánomság, csak a politikai érzék teljes hiánya tűrheti a felekezeti iskolákat, a melyek separatistikus törekvéseikkel csak az állami élet ellenségeinek számát növelik. Csak egy futópillantás és állításunk igazolást talál. Ha Magyarországnak főleg erdélyi részében a nemzetiségek és felekezetek egymásközi keveredését tekintjük: azt látjuk, hogy itt a nemzetiségek és felekezetek nem is *vidékenként* oszlanak meg, hanem csaknem egész Erdély területén ott találjuk őket minden községben; nem csak egy község található, a hol majd minden felekezetnek meg van a maga egyházközsége: *református, róm. katolikus, ágostai, unitárius*, gör. keleti, gör. katolikus, izraelita és a saját *felekezeti* iskolája. Boldog Isten! ki mondja meg, hogy itt az egységes nemzeti nevelés miként lehet.

Erdélyben a polgári községek rendszeren kevés

lakost számlálnak. Még kevesebbet a község kebelében élő különböző felekezetek annyira, hogy népiskoláikat saját erejükön fentartani sem képesek: államsegélyre van szükségük, a mit az állam nem is tagad meg tőlük. Ha egy polgári községben 3—4 *felekezeti iskola* áll fenn, az állam mindenik tanítójának biztosítja a *minimalis fizetést*. Annál rosszabb. A mi elé teljes erejével gátakat kellene emelni, ő maga segíti elé a nemzeti és állami élet kiszámíthatatlan kárára. És ha nem így volna is, nem könnyelmű pénz- és erőfecsérlés-e, ha oly községekben, hol 3—4, sőt tán öt felekezeti iskola is áll fenn, mindeniket állami segélyben részesíteni, a helyett, hogy az ekként kidobott költségen az állami és nemzeti élet céljainak teljesen megfelelő *állami iskolát* létesítsen. Az államkormányának többet kellene törődni Magyarország közoktatásügyével s nem kellene téveszteni szemel elől, hogy az élet realis viszonyai kényszerítő erővel fogják ráhajtani, mikép a népnevelést és közoktatást mint állami feladatot tűzve ki magának, útját vágja minden olyan törekvésnek, mely a közoktatás mezején separatistikus érdekeknek áll a szolgálatában.

Ugyanazok a magasrangu érdekek, melyek a népiskolákban a vallástanításról való gondoskodást az állam kötelességévé teszik, a lelkipásztorok tudományos kiképzésére szükséges *theológiai fakultások* felállítását szintén az állami feladatok körébe utalják.

(Folyt. köv.)

Világnézetek harca.

(Folytatás.)

A vallástörténet magában foglalja az összes vallások történetét összehasonlító alapon; ide tartozik — a keresztyén vallást tekintve — az exegesis, biblica theologia, dogma- és egyháztörténet. A vallásbölcsezet a vallás két oldalát: statikáját és dinamikáját (dogmatika és ethika) adja; lehet kritikai, a midőn csak az általános törvényeket kutatja fel vagy sythematikus, amikor az egész hittartalmat felöleli és kifejezi. Végül a practica theológiába tartozik az érvényesítés két ága: a nevelés (katechetika és cura pastoralis) és az építés: (liturgika és homilitika.)

Már most egy nehéz feladat előtt állunk. Milyen viszonyban van a theologia a philosophiával? Mert századok története bizonyítja, hogy a kettő között a legelkeseredettebb testvérháboru dühöng.

Vegyük rendre. Melyik theologia állhat szembe a philosophiával? A történeti nem, mert a tudomány szigoruan tárgyilagos eszközeivel keresi *adott tényekben* a törvényszerűséget. Hogy van buddhismus, volt görög vallás, az ép oly bizonyos, positiv tény, mint-hogy most is élnek indusok és éltek a görög kultúra hordozói. Hogy az egyptomiaknak és assyroknak voltak szent könyveik, azt a tört. theologia az irodalomtörténettel együtt vallja s e szent könyveket a nyelvtudománnyal együtt igyekszik megérteni; az egyik philologiai, a másik theologiai célból. — Keresztyén dogmahistoria nélkül soha Európa kulturtörténetét megírni nem lehet; az egyháztörténelem tudása nélkül a jog- és állameszme fejlődését sohasem fogjuk megérteni. Végül kinek lehet az ellen kifogása, ha a theologus rendszerbe foglalva fejezi ki a biblia theológiáját? föltéve, hogy tudományos eljárással cselekszi ezt.

Ezzel szemben a priori feltettük a vallástörténetről, hogy tudomány és hogy történet akar maradni, azaz: szabadon és tárgyilagosan vizsgálja anyagát, másfelől pedig egy történeti kifejezést nem tart örök időre szóló konfesszióknak, a mely minden lelket, míg a világ, kötelezni fog.

A vallásbölcsezet vizsgálásánál már komolyabb nehézségekre akadunk. Ez maga is philosophia; philosophiai megállapítása a vallás lényegének. De ha megmarad — addig, amig szükséges — philosophiának, a nehézségek nagy része meg van oldva. A vallásbölcsezt is tényekkel áll szemben; res et experimentum est pietas, mondotta Zwingli. A vallásos hiányérzet ép oly eltagadhatatlan tény, mint bármely más hiányérzet s e hiányérzet kielégülésének épúgy megvannak a maga örök törvényei, mint a többiének. A hiányérzet kielégülése pedig épúgy tapasztalati bizonyosság, mint bármi más kielégülés s ezzel ott vagyunk a theologia középpontján: a vallásos élet-tapasztalatnál. És most a philosophia átadja helyét a hitvallomásnak.

Mert, a mint már mondtam, a vallásos élet-tapasztalat föllépésénél új fényben ragyog föl előttem a világ. Ugyanaz a világom most is s mégis, milyen más színben látom. A természetbe eddig én adtam a magam szellemének törvényeit, most az Ur kezének alkotmányát látom benne. Eddig egy magára hagyatott, az egész világgal szemben álló, birkózó ember voltam, ki senkitől sem várhatott segítséget, most a mennyei Atya védő karja vezérli lépteim. Eddig az erkölcsi parancs a kötelesség rideg arczával meredt reám: most érzem az én Megváltóm biztató, szelid nézését. Eddig előttem, utánam örök mélység sötétlett, mely közt arasznyi tért szalad be a bölcstől a sirig tartó parányi ösvény: most fénylő ívként nyul bele a végtelenségbe halhatatlan lelkem örök pályája.

Mindezeket az átéléseket a vallásbölcsezt — most már vallásos bölcsezt — egy nagy képen írja meg s támad egy egyetemes vallásos világnézet, amelyben a hit világának minden mozzanata egységes tükörképben tűnik elő, egy ragyogó vallomás, az egész mindenséget átölelő hiszekegy.

Azonban a hitigazságok concret kifejezése soha sem mondhat ellent a philosophia logikai igazságának. Ezt az alaptörvényt ki kell emelnünk, mielőtt tovább mennénk. A Mózes első könyvének első fejezetében egy hitigazság van: Istentől van a világ. Azonban ennek concretuma: a hatnapos teremtés, ellentmond a természettudománynak, a semmiből való teremtés pedig a philosophiai igazságnak. S ezáltal örökre ki van zárva a veszély, a mely a hit és logikai igazságokra való felosztást kísérteni szokta, hogy t. i. a hitigazság természetfeletti dolog és nem esik az általános logikai törvények alá.

Amig tehát a vallás-bölcseztben tisztán a philosophia szerepel, mely a vallást, mint psychologiai tényt magyarázza, theologia és philosophia közötti ellentétől szó sem lehet. Mikor pedig a theologus eljutott a vallásos meggyőződésig, az élettapasztalatig s ezáltal teremt meg világnézetét, vallomását, a philosophiának csak egy feladata lehet: arra ügyelni, hogy az így proiciált világkép ellent ne mondjon a philosophiai igazságoknak. Ez az emberi szellem élet-ösztonéből magyarázható, mert egy olyan hit, melynek az ész minden perczen ellenmond, óriási lelki meghasonlást, mély szakadékot jelent, melynek örvénye örökre elnyeli a szív békeességét.

Következik ebből, hogy a vallás-bölcsezt csak subiectiv állásponton lehetséges, az a dogmatika pedig, mely az egyháznak közérvényben levő hitét adja elő: történeti tudomány csupán s a dogmahistoriába tartozik, de hittan nem lehet.

A történeti theologia vizsgálódásának eredményeit oda nyújtja a vallás-bölcseztnek, amely a vallás-psychologiai lényegének alapján megállapítja a történeti jelenség értékét s megindítja a mozgalmat, mely annak propagálására irányul. A keresztyénségnek absolut volta így állapittatik meg, s hárul mindenekre, ki ezt a hitet osztja, a nagy feladat: menjetek el és tanítsatok minden népeket. Jézus személyi-

ségének páratlan, isteni jelentősége így lesz *theologiai* igazság, s így halljuk meg mindnyájan a szavát: „menj el az én atyámfiaihoz és mondd meg nekik“ (Ján. XX. 17.)

Mit és hogyan mondjuk? E kérdéssel a gyakorlati theologia tiszta, áldott levegőjében járunk. Itt már realizálunk, megvalósítunk, alkotunk. Kétféle uton: paedagogiai és oikodometikai uton. A nevelés Krisztushoz nevel, az építés Krisztusban épít. Eszköze az evangelium, az ige, ugy, amint az egy személyiség világnézetében tükröződik és céltudatos keresztyén munkásságában érvényesül. Tehát a Krisztustól áthatott személy a fordulópontja az egész gyakorlati keresztyén munkásságnak, illetve ennek a személynek szellemi exponense: világnézete. Igehirdetés annyi, mint világnézetek harca. Lássuk most az ellentábort. Charlottenburg (Berlin), 1906.

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

A Prot. Orsz. Árvaegylet közgyűlése.

A Prot. országos Árvaegylet május hó 12-én tartotta 47-ik évi közgyűlését, Kovácsy Sándor ny. min. tanácsos, a budapesti ref. egyház gondnokának elnökelete alatt, az egylet által fentartott szegényháztéri Protestáns Árvaházban. A közgyűlés az árvák valóságos énekével és Kaczián János ev. lelkész imájával kezdődött. A jelentésből melyet *palócsi Horváth Zoltán* dr. titkár terjesztett elő, s melyet az árvaházra vonatkozó részben az igazgató, a számadásokra és az egyleti életre vonatkozó részben a titkár készítet, kiemeljük a következőket: Az egylet 125 árváinak lelki és testi ellátásáról gondoskodott, 101 növendéket tartott és nevelt budapesti árvaházban, 15-öt a rozsnyói ev. árvaházban, 9-et pedig vidéki protestáns családoknál; vallás szerint 63 ág. ev. és 62 ref. növendéket. Segélyezett 4500 koronával 41 árvát, ezek közül 13 volt növendéket a tovább tanulásra, ezen kívül 12 kilépő növendéknek adott elsősegélyt. — Az árvaházban a nagy érdemeket szerzett *Brocskó Lajos* igazgatón kívül 2 tanító és 3 tanítónő működik s a háztartást az árvaanya vezeti. Az egylet 6 osztályu népiskolát tart fenn s a kézügyesség fejlesztésére, a slöjd tanítására külön munkaterem van berendezve. Az egylet vagyona 1.041,835 korona. Bevétele volt 65,545 korona, kiadása pedig 64,709 korona. Adományok czimén 17,656 korona gyűlt be, melyből a dunamelléki ref. egyházkerület a Madasalpból 10.000 korona segélylyel szerepel, a női választmány tagjai pedig a karácsony alkalmából 5006 koronát gyűjtöttek. A közgyűlés köszönetet szavazott a dunamelléki ref. egyházkerületnek a segélyért s az ügybuzgó urnóknak a gyűjtésért, kik között *Dániel Ernőné* bárónő 1039, Kovácsy Sándorné pedig 1022 gyűjtéssel szerepelnek. Nagyob *adományt* *Fábián Gyula* tett, ki végrendeleti végrehajtói díját, 2000 koronát adott az egyletnek azért, hogy egy rokonát nevelte, a ki most a haditengerészetnél műszaki tiszt lett, a mi követésre méltó példája a hálás elismerésnek. Budapest székes főváros 800 kor. Az Egyesült budap. főv. tpénzt. és az Első m. bizt. t. 200—200 kor., a dunamelléki ref. egyházker. 139 k., a magyar orsz. közp. takarékpénztár és Beliczay Béla 100—100 koronát adományoztak. *Alapítványokat* tettek: *Hutter Tivadar* 400 kor., *Liedenann Sámuelné* 400 k., dr. *Zsigmondy Jenő*, Nagy Lajosné, a tiszáninneri ref. egyhker. 200—200 kor., Néh. Beregszászy Lajosné hagyatékából 100 k. és dr. *Schulek Vilmos* hagyatékából 3000 k. folyt be. A *Prot. Egyházi és isk. lapok* útján *Hamar István* ref. theol. igazgató 386 kor. gyűjtött. A gyűjtők között *Koncz Imre* vértessaljai ref. esperes 185, *Dányi Gábor* felsőbaranyai ref. esp. 105 k. gyűjtéssel szerepelnek. A

Protestáns bál 1080 koronát jövedelmezett az egyletnek. A közgyűlés a gyűjtőknek és adakozóknak hálás köszönetét fejezte ki. Ezután megalakította a közgyűlés a választmányt 5 évre. Megválasztottak: *Kovács Sándor*, dr. *Wágner Géza*, dr. *Ballagi Aladár*, *Beliczay Béla*, *Beniczky Lajos*, *Bodó Gusztáv*, dr. *Bókay János*, dr. *Csengey Gyula*, *Darányi Kálmán*, *Farkas József*, *Geduly Gyula*, dr. *Haberern Pál*, *Horváth Sándor*, *P. Horváth Zoltán* dr., *Hutter Tivadar*, *Kaczián János*, *Kenessey Béla*, br. *Kochmeister Frigyes*, dr. *Koller Gyula*, *Petri Elek*, *Stephany Lajos*, *Gelléri Szabó János*, dr. *Szedencs Zoltán*, *Szilassy Aladár*, dr. *Szontagh Félix*, *Szöts Farkas*, gr. *Teleky Tibor*, dr. *Zsogmondy Jenő*; a női választmányba pedig: *Haberern Jonathánné*, *Antal Gézáné* *Bálint Sándorné*, *Dániel Ernőné* bárónő, *Domonovszky Endréné*, *Geduly Elekné*, *Giergl Imréné*, *Gregersen Gubrandné*, özv. *Gyöngyély Jánosné*, *Hegedüs Sándorné*, *Hunfalvy Pálné*, *Huzella Elekné*, *Koch Jánosne*, *Mechwart Andrásné*, *Nagy Lajosné*, br. *Prónay Róza*, *Rik Gusztávné*, *Stendemann Rózália*, *Szilassy Aladárné*, *Tisza Istvánné*, *Végh Arthurné*.

A közgyűlés megemlékezett még nagy halottjairól. *Bachát Dániel* ev. püspök, id. *Csély Lajos* és *Bádossy György* ref. püspököknek pedig külön emlékezést szentelt.

A közgyűlés után ugyanis *palócsi Horváth Zoltán* titkár olvasta fel az évi jelentésben is megjelenő emlékezést, *Szász Károly* ref. püspökről, ki az egyletnek választmányi tagja volt. A felolvasáson nemcsak az egylet tagjai, hanem nagyszámu vendégsereg gyűlt össze. Jelen voltak az érdemes püspök családja, *Vargha Gyuláné* fiával, *Szász Károly* és *Szász Béla* is. Egy kis ünnepélylyel fejeződött be a lélekemelő és látogatott közgyűlés, *Jakab Gizella*, kereskedelmi iskolát végzett árva növendék szavalta el zongorakisérettel „Mi a haza“ czimü melodrámat s a növendékek vegyes kara még szép vallásos énekeket is adott elő. — Az ünnepély befejeztével az árvaházat tekintette meg a jelenlevő közönség s elismerését fejezte ki a példaszerű, de nem csillogásra törekvő berendezés felett, gyönyörködött az árvák jószinében, a kiknek az egylet egy kis vendégséget is szerzett. Sok ilyen intézetet kívánunk az országnak, ilyen példák nyomán az elzűllésnek kitétt és elhagyott gyermekek felkarolásával megelőzhetnének sok társadalmi bajt és a társadalom és a haza elleni törekvést!

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A marosi egyházmegyéből.

„Bekecsalji“ egyházi értekezletünk mult év okt. hava 31-én Bőben tartott ülése, az elnökség ama szabálytalan eljárása miatt, hogy az ülést be nem zárva eltávozott, az elnökségnek bizalmatlanságot szavazott s egy szűkebb körü bizottságot jelölt ki válságos helyzetbe jutott értekezletünk ügyeinek megbeszélésére, vezetésére. Ez a szűkebb körü bizottság, melynek tanácskozásaiiban mint érdeklődők részt vettek, *Petrovits Ferencz* ny.-szeredai kir. járásbíró és *Nagy József* ny.-szeredai főszolgabíró, f. hó máj. 18-án jött össze *Sánta Albert* v. alelnök házában Szentháromságon.

Ez alkalommal *Rákosi György*, értekezletünk eh. alelnöke tartalmas és szép beszédben ecsetelvén eh. értekezletünk fennállásának szellemes és hasznos voltát, rámutatott azokra a szellemi, anyagi és személyi okokra, melyek egyh. értekezletünk válságos helyzetbe juttatták s kéri a bizottságot, hogy tegye komoly megbeszélés tárgyává, miként lehetne a válságos helyzetből kimenteni eh. értekezletünket?

„Szűkebb körű“ bizottságunk értekezletünk ügyeit szellemi, anyagi és személyi tekintetben is beható tanácskozás alá vétén, határozatilag kimondja, hogy ajánlani fogja a közgyűlésnek elfogadásra a következőket:

1. A templomban a nép előtt mindig csak olyan ügyek tárgyalassanak, melyekből a nép is tanul és okul, a személyes, illetve a kényesebb természetű ügyek mindig zárt ülésen intéztessenek el.

2. Minden tag, ha megjelenik a gyűlésen, ha nem, köteles 2 (kettő) korona ellátási díjat fizetni.

Végül magáévá teszi a böői közgyűlésnek ama határozatát, mellyel az elnökségnek bizalmatlanság szavaztatott s kifejezi abbéli óhaját, hogy ebből az elnökség magára nézve a konzekvenciákat levonja; az ügyek további vezetésével pedig az alelnökséget bizza meg.

Ezzel „szűkebb körű“ bizottságunk befejezvé tanácskozásait, világi alelnökünk gazdagon megterített asztalához ültünk, hol barátságos beszélgetések között fogyasztva az izletesebbnél izletesebb ételeket és italokat, ismét eszméket, gondolatokat cseréltünk értekezleti ügyeink tovább fejlesztése érdekében, majd gyönyörködtünk a házi kisasszony művészi zongorajátékában s aztán megköszönve világi alelnökünk és kedves családja szívességét: utrakeltünk egy barátságosan eltöltött napnak kedves emlékeit vivén magunkkal.

K. J.

A naggyenedi ev. ref. egyházmegye Eggházi Értekezlete Marosujváron 1906. május hó 13-án Bocskay-ünnepélyvel egybekötött évi rendes közgyűlést tartott. A közgyűlést megelőzőleg istenitisztelelet volt a marosujvári reform. templomban. Az istenitiszteleten magasan szárnyaló, költői lélektől ihletett s lelkünket Istenhez emelő imát Ferencz Sámuel m.-décsei lelkész mondott; alkalmi egyházi beszédét pedig Jancsó Sándor naggyenedi lelkész aa. tartott II. Mózes III. r. 7—8—10. v. alapján. Történeti vonatkozásaiban igaz, megkapó képekkel és prófétai lélekkel rajzolt multat szónoki fordulatokban gazdag művészi előadással állította a hallgatóság elé és tartotta fenn mindvégig az általános érdeklődést és figyelmet.

Istenitisztelelet végeztével ugyanezen templomi közönség jelenlétében tartatott meg a közgyűlés is. Veress Károly egyházi elnök aa megnyitó beszédében Bocskay érdemeiről megemlékezvén, örömet fejezi ki afelett, hogy ezen nagy ünnepélyes közgyűlésen a szép számmal megjelent tagokat és ilyen díszes közönséget üdvözölhet. Nt. elnök, valamint Jancsó Lajos nt. esperes aa. indítványára elhatározza közgyűlés, hogy úgy az elnöki megnyitó beszédet, valamint az istenitiszteleten elhangzott imát és egyházi beszédet egész terjedelmökben jegyzőkönyvre véteti és kinyomatja, hogy amennyiben lehet, azt az egyházmegye lelkészi hivatalai minél szélesebb körben elterjeszthessék. A begyűlendő tiszta jövedelem az országos Bocskay-alapot fogja növelni.

A M.-Ludason 1905. nov. 5-én tartott egyházmegyei értekezlet jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után Roska Sándor bányatiszt szavaltta el Rácz Mihály „Munkára fel“ című költeményét. A nagy hatást ért szavazatot megérdemelt tppsal jutalmazta a közönség.

A m.-ujvári áll. el. iskola növendékeinek kedves éneke után Lovassy Andor Torda-Aranyosvármegye aranyos tollu főjegyzője olvasta fel „Bocskay és a hajdu“ című elbeszélését. Költői vonásokkal rajzolja meg „Bocskay anyalainak“ lelki világát és a „Hajduk királya“ elfedett magánéletének egy s más kedves epizódját. A multba vissza tekintő lélekkel borong el a letűnt 300 esztendő megváltozott képén, a mely idő alatt Sárret tereiről eltűnt a kócsag s az ősi fringiából ekét és sarlót kovácsolt az új idők gyermeke.

Hósi korról regél a 300 esztendő, regél Bocskay István hatalmas lelkeről. Kiegészítő része, betetőzője volt e kis felolvasás az egyházi beszéd alkotta képnek. Még fogva tartotta gondolatunkat az elhangzott felolvasás, a midőn Sallak Lila n.-enyedi áll. isk. tanítónő lépett fel az emelvényre, hogy elszavalja Várad Antalnak „Az Ur itél“ cz. költeményét.

Az ünnepély sorrendje nem is lett volna teljes ezen

szavalat nélkül. E költemény tartalma és tartalmának nyugodt, szép, művészi előadás úgy oda illett abba a keretbe, a melyet nagy Bocskaynk emlékének épített értekezletünk ezen az ünnepélyen. A dogmákon, a vak buzgóságon győzedelmeskedő krisztusi szeretet e költeményben így elszavalva egy gyönyörű imádság. Az istenitisztelelet alatt és a közgyűlés tárgysorozatában megjelölt énekszámokkal Muzsik Jakab m.-ujvári derék karnagy vezetésével a dal- kar szerzett felejthetetlen élvezetet a nagyközönségnek, a miért közgyűlés elnök aa. indítványára, köszönetet szavaz.

Ülés végével elnök aa. koszorúfüzeteket osztott ki a marosujvári hiveknek.

Délben közebédre gyűltünk össze a m.-ujvári kincstári vendéglőbe. Az itt elhangzott pohárköszöntők végtelen sora tett tanubizonyosságot arról, hogy Bocskay örökében nem vagyunk pogányok, mert a haza, a vallás, a lélek, a gondolat szabadság azon 300 éves fundamentuma, a melyet Bocskay István Magyar- és Erdélyország választott fejedelme megvetett, erősen áll és fogva tart minket. Az itt észlelt lelki és gondolatbéli közösség fényes tanujele annak, hogy egyházmegyei értekezletünk nem végez felesleges munkát, a midőn vándorgyűléseit egyes nagyobb egyházközségekben tartja azok meghívására.

Egy szép nap emlékével távoztunk Marosujvárról az estéli vonattal és azon gazdag tapasztalattal, hogy ezen rohamos fejlődésnek indult város lakosai — bár több nyelv és elnevezés alatt tisztelik az urat — egy szívvvel lélekkel hódolnak Bocskay szellemének, a mely szellem diadala a protestáns diadala, a protestáns diadala pedig az igazságé.

Tudósító.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az új kormány programjának vallásügyi része, melyet a miniszterelnök kedden mondott el, még a trónbeszéd által keltett szerény reményeket is alább szállította. Így hangzik: „A vallásügyi politika terén törvényeinkben biztosított lelkiismereti szabadság és viszonyosság alapján fentartani és erősíteni kívánjuk a vallási békét (Helyeslés.), hogy emeljük nemzetünknek a vallási intézményekre és egyházi szervezetekre való közrehatásában megnyilatkozó erkölcsi színvonalát. (Eljenzés.) Hala-déktalanul felvesszük azért azt a fonalat, a mely a kath. autonomia megoldáshoz vezet (Elénk helyeslés és taps.), azoknak a szempontoknak honorálásával, a melyek korábban is irányadóak voltak, t. i. a magyar király főkegyuri jogának és az egyházi szervezetnek megóvásával... Ugron Gábor: A népszuverenitásnak megóvásával! Wekerle Sándor miniszterelnök: ... az egyházi hatóságok hozzájárulásával, a hivek megnyugvásával reméljük ezt a kérdést megoldásra juttatni és ezáltal közéletünknek egy újabb hatalmas szervezetét megeremteni. (Elénk helyeslés és éljenzés.) A kongrua kérdésének előkészítése oly stádiumba jutott, hogy annak közelebbi megoldását helyezhetjük kilátásba. Foglalkoztunk ezenkívül az 1848: XX. t.-cikkben alapuló kötelezettségek fokozatos kielégítésével és annak a legkiáltóbb bajnak, mely a protestáns egyházak elviselhetetlen adózási terheiben nyilvánul, segélyek útján való enyhítése iránt már közelebbi megteendjük előterjesztéseinket. (Helyeslés)“ Erre most csak annyit jegyzünk meg, hogy érdemes volna kutatni, hogy mi az oka, hogy a protestánsoknak adóteherkönyvitésre ismét csak a szegényletes és bizonytalan *segély* helyeztetik kilátásba. Félünk kimondani sejtelmünket, de úgy néz ki a dolog, hogy a 48. XX. „fokozatos kielégítését“ is a protestánsoknak, drágán kell, hogy megfizesse az ország a kath. autonómiában és kongruában. Hiszen, ha az az autonomia, a népszuverenitás megóvásával történék!? Mi, protestánsok sem tartanánk semmit drága árnak érte így. Hanem szegény Ugron Gábor! Pár év előtt a protestánsoknak ő adott leczkét Kolozsvárt egyházkormányzatuk jellegéről: a sajátjáról — úgy látszik — ő is kioktatásra szorult. Nő hát, azt hisszük, megtanítják rá, hogy a római egyház nem *nép*-egyház, hanem *püspök*-egyház s így a szuverenitás is csak a püspököket, végső fokon a pápát illeti. Ecclasia in episcopo est. A nép pedig „engedelmes nyáj“!

Az egyetem betegsége. Nem követjük a szenzációra dolgozó napilapokat, midőn mi is megemlékezünk a kolozsvári tud. egyetemen a napokban lefolyt szomorú esetről. Egy *Hauri* nevű miskolczi családvasuti tiszt-

viselőt az ifju *Navratil* tanár az államtudományi doktórátusi vizsgán ez alkalommal negyedszer megbuktatott, mire a jelölt ott a teremben forgópisztolyával magára lőtt. Ez az eset, melynek további részleteiről csak annyit jegyzünk meg még, hogy a szerencsétlen öngyilkos-jelölt már szerencsésen túl van a veszélyn s hogy a tanár a jogászifjuság tüntetései miatt egyelőre szabadságot kért s most tovább nem vizsgáztat e félévben. Ez eset kapcsán a lapok nagy része bizonyára a részvét által is némileg megvesztegetett ítélettel kiméretlen támadásokat intéz „a buktató, tejfeles száju, protekciós egyetemi tanár“ ellen; de alig egy-kettő kísérli meg fellebbenteni a takarót arról a sebről, mely egyetemünk testén tátong s a melyet egy szóval *gyáriasságnak* lehetne nevezni. Ebből származik az a tarthatatlan helyzet, mely hol az ifjuság, hol a tanárok oldalán mutatja botránys eredményeit. A baj képéről s kívánatos orvosseréről bővebben fogunk szólni.

A konfirmáció kolozsvári egyházunkban a mult vasárnap folyt le. A négy templomban körülbelül 350 ifju konfirmáltatott gyönyörű ünnepélyes istentiszteletek keretében. Az ifju egyháztagoknak adjon isten kegyelmet bőv mértékben!

Theologiai Fakultásunkról a m. kir. Ferencz József tud. egyetemen pályadíjat nyertek az alábbi bölcsészeti hallgatók: *Kónya* Sándor tanárjelölt a magyar irodalmi történetből, *Jóó* Győző tj. a magyar nyelvészetből, *Varga* Zsigmond ref. theol. a classica-philológiából, *Szabó* Árpád tj. a természetrajzból. Midőn ez aránylag szép eredményt konstatáljuk, gratulálunk a derék ifjak szorgalmának megérdemlett jutalmazásához.

Énekeskönyvünkről. Lapunk mult száma „Ig. tanácsunk üléséből“ cz. rovatba tévesen került nyomda alá a tudósításnak erre vonatkozó része, annak korrigálásával közöljük a bizottsági elnök jelentéséből az alábbiakat: „... a bizottság lényegileg a következő véleményes javaslatokat alkotta meg: 1. Az Énekeskönyv új kiadása két részből álljon: a mai énekeskönyv változatlanul megtartandó darabjaiból és a változtatott meg új énekek gyűjteményéből. 2. Az első részben megtartandók, jelenlegi sorozatukba érintetlen hagyásával a legkedveltebb és legnépszerűbb énekek, melyeknek sorozatát a bizottság meg is állapította. 3. A második részbe lényegesen a Próbáénekeskönyv azon darabjai vétessenek föl, a melyek a jelenlegi énekeskönyv mellőzendő darabjai: a költésére alkalmasok és az iskolák is énektanítás utján fokozatosan használatba véve, egy egész új énekeskönyv használatba vételének útját mérsékelt átmenettel előkészítik. A Próbáénekes darabjain kívül fölveendők abba a részbe olyan más darabok is, melyeket bizottságunk a gyűjtemény gazdagabbá és érdekesebbé tételére — további munkálkodása eredményeül ajánlani fog.“

Reform. esperes a román király jubileumán. I. Károly román király uralkodásának 40 éves évfordulója alkalmából i. hó 25-én Bukarestben nagy jubiléris ünnepség volt, mely alkalmából E. Ujváry István, ottani ref. egyházmegyénk derék esperese vezette a román király elé az ottani protestáns magyar egyházak küldöttségét. Ujváry korrekt román beszéde meglepte a román királyt s a királyné is, valamint Ferdinánd trónörökös és fia Károly, barátságos megszólítással tüntették ki Ujváryt. Eljövételük után egy rendjeles küldöncz Ujváry beszédét elkérte. A következő nap, 26-án, a román miniszterelnök rendezett nagy bankettet a bukaresti nemzeti színházban, a melyen a miniszterek, képviselők s diplomáciai testületeken kívül ref. egyházunk is, az esperes személyében, képviselve volt.

Pályázati hirdetés. A kolozsvári m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága az 1906—1907. tanévben betöltendő 7 állami alapítványi ösztöndíjas (ingyenes helyre 348—906. sz. alatt pályázatot hirdet. Ezek a helyek a tanintézetben belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva és azokat az alapítvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt „kapcsolt részekben“, azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok és Zaránd-megyékben és Kővárvidéken) született, iskolai tanulmányaikat jó sikerrel végzett, vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból és lakásból a tanintézeti konviktusban fűtéssel és világitással, ágyneműekkel és ezek mosatásával és betegség esetén ingyenes gyógykezelésből. A bélyegmentes folyamodványhoz melléklendő: 1. Iskolai bizonyít-

vány legalább 7 gimnáziumi, 7 reáliskolai osztály végzéséről vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyítványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek. 2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására. 3. Szegénységi bizonyítvány (melyet a főszolgabíró, illetőleg a városban a rendőrkapitány láttaoz). 4. Orvosi bizonyítvány az egészséges, ép testalkat és a himlő ellen való védőtás igazolására. 5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a szükséges és az első félévben körülbelül 90 koronára menő összes díjakat lefizetik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (taneszközökről, ruházatról, szükség esetén tüzoltó zubbonyról) kellőleg gondoskodnak. A folyamodványban felsorolandók még: a folyamodó illetőségi helye, szüleinek állása, tartózkodási helye, testvéreinek száma és kora, továbbá, hogy árva-e vagy nem. A folyamodványokat a földmivelésügyi magy. kir. Miniszter Úr Ó Nagyméltóságához czimezve, f. évi július hó 15-ig, a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához — Kolozsvár — kell benyújtani. A tanintézetben felveendő hallgatók beiratkozási ideje október 1-től 8-ig tart. A tanintézetit „Ertesítőt“ megküldi az igazgatóság. Kolozsvár, 1906. május hó 10-én. Dr. Szentkirályi Ákos igazgató. E hirdetést ajánljuk lelkészársaink b. figyelmébe!

GYÁSZROVAT.

Sebestyén Gyula theol. Fakultásunk III. éves növendéke hosszú szenvedés után e hó 28-án Nagyborosnyón elhunyt. Fiatalon, az élet tavaszán tört le, sok szép reményt vive magával. Temetésén a theologiai ifjuság elnökével képviseltette magát s koszorút helyezett koporsójára. Nyugodjék békével!

HIVATALOS RÉSZ.

1972—1906. sz.

ÉSTESITÉS

a f. évi államsegély és Baldácsy-segély kiosztásáról.

Alólirott napon tartott ülésünkben kiosztván a folyó 1906. évi államsegélyt és br. Baldácsy alapítványi segélyjuttalékokat, az erről szóló kimutatásainkat az alábbiakban közöljük az összes érdekeltekkel.

Államsegélyek.

I. Hunyadi ehmege. Rendszeres segélyek: Az esp. tiszteletdíja 700. A főjegyző td. 100. Piskii ehközs. 631.98. Petrozsényi ehk. 144. Kisbarcsai ehk. 192. Marosilyei ehk. 150. Vajdahunyadi ehk. 300 kor. Id. rendszeresítve 3 évre.

II. Gyulafehérvári ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes tiszteletdíja 629.60. A főjegyző td. 100. Szászsebesi ehk. 98.60. Balázsfalvi ehk. 200 kor. Ideigl. 3 évre rendszeresítve.

III. Nagybányai ehm. Rendszeres segélyek: Az esp. td. 862.80. A főjegyző td. 100. Sándor János tb. esperes 200. Marosludasi ehk. 510. Mezőnagycsáni ehk. 150 kor. Ideigl. rendszeresítve. Magyardehő ehk. 500 kor. Egyszersmindenkori.

IV. Kalotaszegi ehm. Rendszeres segélyek: Az esp. td. 700. A főjegyző td. 100. Barabás Árpád m.-kereki pap 100. Kalotaszentkirály—zentelki ehk. 38.43. Magyarietai ehk. 200 egyszersmindenkori. Magyargyerőmonostori ehk. 200 kor. egyszersmindenkori.

V. Kolozsvári ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző 100. Szamosfalvi ehk. 317. Szamosfalvi ehk. 500. Parokhialis épületek renoválására egyszersmindenkori. Szász Sándor énekvézér 50 korona egyszersmindenkori.

VI. Szilágyszolnoki ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 1000. A főjegyző td. 100. Ördögkúti ehk. 366.80. Búrgézi ehk. 60. Szamosujlaki ehk. 100. Egyszersmindenkoriak: Kusztós Gyula körlelkész 50. Tasnádszarvadi ehk. 100. Szamosardói ehk. 200. Ilosvai ehk. 200. Szeődemeteri ehk. 100. Pelei ehk. 500. Magyargörögölói ehk. 200. Vármezői ehk. 200. Göröcsöni ehk. 200 kor.

VII. Dési ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 760. A főjegyző td. 100. Szinyei ehk. 250. Szinyei ehk. 134. Magvarköblői ehk. 145 kor.

VIII. Széki ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző 100. Kékesi ehk. 170. Veresegyházi ehk.

140. Kudui ehk. 134. Szakács József lévita 200 r. s. utolsó részlete. Szamosujvári ehk. 400 kor. egyszersmindenkori.

IX. Nagysajói ehk. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 810. A főjegyző td. 100. A nagysajói lelkészi állás 60. Óradnai kántor 200. Naszódi kántor 200. Pusztakamarási ehk. 500. Besztercei ehk. 366.54 kor.

X. Görgényi ehk. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 708.80. A főjegyző td. 100. Szászrégeni ehk. 1278. Garda Márton ny. pap. 420. Errdőcsinádi ehk. 200 kor. egyszersmindenkori.

XI. Marosi ehk. Rendes segélyek: Az esperes td. 1000. A főjegyző td. 100. Berei I. ehk. 105. Feketei I. ehk. 100. Mezőkövesdi ehk. 330. Egyszersmindenkoriak: Bedei ehk. 200. Szentháromsági ehk. 200. Nyárádgálfalvi ehk. 200. Nyárádszentimrei ehk. 300. Berekreeszturi ehk. 100. Koronkai ehk. 100. Mezőfelei ehk. 200. Csejdi ehk. 300. Mezőgalambodi ehk. 200. Szentistváni ehk. 1000 kor.

XII. Küküllői ehk. Rendes segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző td. 100. Erzsébetvárosi ehk. 200. Erzsébetvárosi ehk. 835. Dicsőszentmártoni ehk. 1213.62. Egyszersmindenkoriak: Magyarpéterfalvi ehk. 200. Mikefalvi ehk. 200 kor.

XIII. Nagyszebeni ehk. Rendes segélyek: Az esp. td. 854. A főjegyző td. 100. Segesvári ehk. 1875.28. Fehéregyházi ehk. 170. Medgyesi ehk. 545. Mihályfalvi ehk. 90. Oláhujfalusi ehk. 80. Medgyesi énekvezér 100 ideiglenesen rendszeresítve. Celinai lévita 200 r. s. Kóbori ehk. 200 paplak építésre, egyszersmindenkori. Oláhujfalusi ehk. 200 kor. paplak építésre, egyszersmindenkori.

XIV. Udvarhelyi ehk. R. s.: Az esperes td. 825. A főjegyző td. 100. Menyhárt András esp. nyugdíja 200. Dobói I. ehk. 45. Simonfalvi ehk. 300 egyszersmindenkori. Sükői ehk. 200 kor. egyszersmindenkori.

XV. Erdővidéki ehk. R. s.: Az esperes td. 447.60. A főjegyző td. 100 kor.

XVI. Sepsői ehk. R. s.: Brassói lelkész 360. Brassói s. lelkész 340. Hosszúfalusi ehk. 1454. Brassói ehk. 1149. Az esperes td. 760.80. A főjegyző td. 100 kor.

XVII. Orbai ehk. R. s.: Az esperes td. 490.80. A főjegyző td. 100 kor.

XVIII. Kézdi ehk. R. s.: Az esperes td. 418.80. A főjegyző td. 100. Özv. Kiss Albertné 150. Csikszeredai körlelkész 50.20. Csikszeredai ehk. 627.98 korona.

Baldácsy-segélyek.

I. Kalotaszegi ehk. Bartha János, farnosi lév. 80 k. Özv. Kósa Károlyné papné 100 kor. egyszersmindenkori.

II. Szilágyszolnoki ehk. Biró Károly ördögkúti kántor 60 kor. egyszersmindenkori.

III. Marosi ehk. Özv. Gecse Áronné 40 kor. egyszersmindenkori. A mosoni ehk. kántora 160 kor. három évre rendszeresítve 1905. 1906. és 1907. évre.

IV. Küküllői ehk. Benedekfy Béla haranglábi tanító 60 k. egyszersmindenkori.

V. Udvarhelyi ehk. Kákai László dobói lévita 50 k. egyszersmindenkori.

Fölvívjuk az összes segélyezetteket, hogy szabályszerűen bélyegelve kiállítandó és esperesileg láttamazandó nyugtatványaik, *folyó évi július hó 1-ig* multhatatlanul terjesszék föl, hogy a segélyösszegek kifizethetők, illetve elszámolhatók legyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 2154—1906.

KÖRLEVÉL

az összes ref. iskolaszékekhez.

Egyházkerületi közgyűlésünk határozata alapján néhány iskolánkat a Wesselényi Róza-alap terhére népiskolai könyvtárakkal láttuk el, a melyek úgy az iskolai tanítás és nevelés előmozdítására igen jótékony hatással vannak, a közművelődés terjesztésére is hasznosak. Ez arra indít, hogy lépéseket tegyünk a többi iskoláinknak könyvtárakkal leendő ellátására is. Fedezet hiányában nem lehet arra számítani, hogy az iskolákat fenntartó hozzájárulása nélkül megszerezhetők legyenek a könyvtárak, azért melegen ajánljuk, hogy minden iskolafentartó egyház hozza meg az erejétől telhető áldozatot, az évi járulék kiegészítésére illetékes helyen megtehessük a szükséges lépéseket. Felhívjuk a ref. iskolaszékek tiszteltes elnökeit, hogy június hó közepéig tegyenek az esperesi hivatalokhoz je-

lentést, hogy a vezetősök alatti ref. iskola hány tanítóval, hány tanulóval működik s az iskolafentartó 6 éven át évenként mennyivel járulhat a népiskolai könyvtár beszerzéséhez.

A nagytiszt. esperes aai a beérkezett adatokat június hó végéig terjesszék be igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 1993—1906.

KÖRLEVÉL

a református iskolaszékekhez.

Gyerkes Mihály székelyudvarhelyi igazgató-tanító igen czélszerűen s a tervszerű rendes tanítás biztosítására előnyösen használható „Tananyagbeosztási és órarend nyomtatványok“-at állított össze, külön az egy, két, három s több tanerős iskolák, külön a gazdasági és általános ismétlő iskolák számára. E füzetek méltányos áron megrendelhetők a szerzőnél vagy Székely Dénes székelyudvarhelyi könyvkereskedőnél.

Melegen ajánljuk a füzetek megszerzését és alkalmazását a ref. iskolaszékek figyelmébe.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tan. előadó.

Sz. 2142—1906.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi egyházmegye nagytiszteltetű Esperesi hivatalának és a kollégiumok méltóságos t. előljáróságainak, a szeretetházi rovatok megállapítása tárgyában.

A szeretetházi rovatok összege a f. 1906. évre megállapítottán, igazgatótanácsunk az előlcizimzett nagytiszteltetű esperesi hivatalokat és a kollégiumok méltóságos t. előljáróságait azon felkéréssel értesíti, hogy az alább közlendő összegek beszolgáltatása iránt intézkedni sziveskedjenek.

A kirovásról szóló részletes ivek borítékban, postai uton fognak megküldetni.

A kivetett összegek főösszege a következő

Hunyadi ehk. ehk. vagy koll. évi járuléka 116 kor., lelk. v. tanár évi j. 186, össz. 302 kor. Gyulafehérvári em. ehk. v. koll. évi j. 69, l. v. tan. évi j. 144, össz. 213 kor. Nagyenyedi em. ehk. v. koll. évi j. 206, l. v. t. évi j. 374, össz. 580 kor. Kalotai em. ehk. v. koll. évi j. 136, l. v. t. évi j. 232, össz. 368. Kolozsvári em. ehk. v. koll. évi j. 104, l. v. t. évi j. 194, össz. 298. Szilágyi em. ehk. v. koll. évi j. 264, l. v. t. évi j. 488, össz. 752. Dési em. ehk. v. koll. évi j. 76, l. v. t. évi j. 124, össz. 200 kor. Széki em. ehk. v. koll. 120, l. v. t. évi j. 222, össz. 342 kor. Sajói em. ehk. v. koll. évi j. 88, l. v. t. 138, össz. 226 kor. Görgényi em. ehk. v. koll. évi j. 116, l. v. t. évi j. 244, össz. 360 kor. Marosi em. ehk. v. koll. évi j. 280, l. v. t. évi 480, össz. 760 kor. Küküllői em. ehk. v. koll. évi j. 124, l. v. t. évi j. 186, össz. 310 kor. Szebeni em. ehk. v. koll. évi j. 80, l. v. t. évi j. 142, össz. 222 kor. Udvarhelyi em. ehk. v. koll. évi j. 172, l. v. t. évi j. 318, össz. 490 kor. Erdővidéki em. ehk. v. koll. évi j. 60, l. v. t. évi j. 126, össz. 186 kor. Sepsői em. ehk. v. koll. évi j. 176, l. v. t. évi j. 290, össz. 466 kor. Orbai em. ehk. v. koll. évi j. 44, l. v. t. évi j. 88, össz. 132. Kézdi em. ehk. v. koll. évi j. 60, l. v. t. évi j. 128, össz. 188. Romániai em. ehk. v. koll. évi j. 24, l. v. t. évi j. 22, össz. 46 kor. Theol. fakultás évi j. 20, l. v. t. évi j. 40, össz. 60 kor. Tanítóképző int. évi j. 16, l. v. t. évi j. 40, össz. 56 kor. Nagyenyedi koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 140, össz. 196. Kolozsvári koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 120, össz. 176 kor. Marosvásárhelyi koll. évi j. 48, l. v. t. évi j. 120, össz. 168 kor. Székelyudvarhelyi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 100, össz. 152 k. Zilahi koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 120, össz. 176 kor. Szászvárosi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 120, össz. 172 k. Sepsiszentgyörgyi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 120, össz. 172 kor. Főösszeg: e közs. v. koll. évi jár 2723. l. v. t. évi j. 5046; együtt 7769 kor.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 560—1906.

KÖRLEVÉL.

Hivatkozással f. évi 386. sz. alatt kelt körlevelemre, felhívom a kolozsvári, széki, nagysajói, marosi, nagyszabeni, erdővidéki, sepsi és kézdi egyházmegyék nagytisztelendő espereseit, hogy tegyenek azonnal jelentést arról, hogy van-e egyházmegyéjükben gyámintézet és ha van, *mennyi az alapítóke? mekkora segélyben részesíti a lelkészözvegyeket, árvákat és munkaképteleneket? a hunyadi, kükküllői, udvarhelyi és orbai egyházmegyék nagytisztelendő esperesei pedig arról tegyenek jelentést, hogy egyházmegyéjükben levő gyámintézeteknek mennyi az alapítókeje*, mivel ezt előbbi jelentéseikben nem jelezték?

Kolozsvárt, 1906. május 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 569—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagysajói egyházmegyébe kebelezett *pusztakamarási* lelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Díjlevélileg megállapított javadalom: 1. Kényelmes lakás, 3 szoba, konyha, kamarával és gyümölcsös kerttel, istállóval. 2. 64 hold 258 □ öl szántó, melynek adóját az egyház fizeti, hivat. bérértéke 400 kor., készpénz a (konventi) tőketörlesztő alapból 140 kor. 3. Terményjövedelem (a kepefizetőktől) pénzértéke 140 kor. 84 f. 4. Stóla átlagos pénzértéke 4 kor., összesen 684 kor. 84 f., engedélyezett kiadás 36 kor. 80 f. levonásával a tiszta jövedelem 648 kor. 4 f. Ehez járul 951 kor. 96 f. állami kiegészítés és özv. br. Kemény Gyuláné tetszés szerinti patrocíniuma.

Pályázati határidő 1906. június hó 20-ika. Folyamodványok minősítvényel, szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve nt. Musnai Károly esperes aához küldendő Szász-Czegőbe (u. p. Kerlés.)

Kolozsvárt, 1906. május 26. Dr. Bartók, püspök.

571—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *marosbogáti* egyházközség lelkészi állására, melyhez az ig.-tanács 4490—1904. határozata értelmében csatolva van a m.-gezsei leányegyház is, pályázatot hirdetek.

Javadalom a 605—904. ig.-tanácsi sz. a. helybenhagyott és 64494—1900. minisz. sz. a. kiegészített díjlevél értelmében: kényelmes lakás gazdasági épületekkel és 1050 □-öl kerttel; 41 hold 1481 □ szántó és kaszáló (ebben 6 hold legelő) hasznélvezete, az egyház tagjai közül a marhás-gazdák tartoznak évenként 2 szekér trágyát kivinni a tagra a papi telekről; a földek adóját az egyház fizeti; készpénz 130; terményjövedelen pénzértéke 695 kor. 84 fillér; stóla-keresztelés 40 fill., esketés tetszés szerint, temetés 2 kor., átlag 32 kor.; a gezei bejárásért 200 kor. a misszió alapból. Összes jövedelem 1557 kor. 84 fillér. Engedélyezett kiadás 51.95; kiegészítendő 1505.89 kor.; kiegészítés 94.11 kor. Összesen 1600 kor. Vallástanításért 200 korona-

Kötelességek, a törvényben és szabályrendeletekben megállapított teendők végzése: M.-Gezsére beszolgálas minden harmadik vasárnap és hatszori urvacsoaosztás.

Szabályszerűen felszerelt folyamodványok f. évi jun. hó 30-ig ntü Jancsó Lajos esperes aához Maros-Ujvárra küldendő.

Kolozsvárt, 1906. május hó 26-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 803—1906. esp.

FELHÍVÁS

a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye lelkészi karához.

Hivatkozva a főtiszt. Püspök urnak idei 555. számú körleveli meghagyására, felkérem a tiszt. Lelkész urakat, sziveskedjenek hozzám *postafordultával* bejelenteni, hogy hány baptista lakik saját községük területén.

Tasnád, 1906. május 28.

Bartha Dezső, esperes.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar ref.

egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stóllával, a gyülekezet által biztosított 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztosított évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkívüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenítiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltés. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkívánatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stóllából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkívüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. június 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyúttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében misszió lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismertük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró,
főgondnok, világi elnök.Kun Bertalan,
püspök, egyházi elnök.

KÖRLEVEL

a kolozsvári egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

A hivatalos lap 18—1904. számában 1860—904-ig tanácsi sz. alatt elrendelt minden lelkészi hiv.-hoz a mult évben szétküldött „haladási napló” a lelkész által lezárva és aláírva, 8 nappal a f. iskolai év vallástani és énektanítási vizsgálatát után minden ref. iskola részéről — nemcsak, hanem minden egyházközség és szórvány részéről, tehát onnan is, hol állami vagy más felekezetünkhöz nem tartozó iskola van — beküldendő e. m. tanügyi előadó aához.

A „haladási naplók” vezetését — a hiv. lap 18—1906. számában 1542—1906. sz. alatt közzétett „körlevél” kiterjesztette nemcsak „az ismétlő iskolai tankötelességek vallástanítási és egyházi énektanítási oktatásának nyilvántartására, hanem a népiskolai *rendes tanulók* vallás és egyházi énektanítására is” — tehát a betérjesztendő haladási naplók ilyen értelemben szerkesztendőek egybe és csak egy példányban vezetendőek a f. évtől kezdve, az 1542—1906. sz. körlevél szerint és ez az eredeti példány terjesztendő be az e. m. tanügyi előadó aához.

Julius 5-ig pedig szintén tanügyi előadó aához küldendőek a hivatalos lap 27—1904. sz.-ban 2617—1904. ig. tan. sz. a. elrendelt „statisztikai ivenk” és pedig az A) minta azon egyházakból, hol felekezeti iskolánk van; a B) minta azon egyházak és szórványok részéről, a hol nincs saját iskolák. A statisztikai ivenk 3—3 példányban látandók el s megrendelhetők tiszt. Bokor Sándor borsai lelkész, nyomtatványkezelő aánál, példányonként 6 fillérért.

Kolozsvárt, 1906. május hó 25-én.

Musznai Miklós,
tanügyi előadó.Herepei Gergely,
esperes.

159—1906. E. T. B. sz.

ÉRTESÍTÉS.

Az E. T. B. 1903. évi jkv. sz. alatt hirdetett „Bibliai szemelvény” pályázatra három munka érkezett. A kizűzött 1000 kor. pályadíjra a „Novum Testamentum”... jelű találtatott méltónak. A másik két „Prompte et sincere” és „A szentírás az életnek kenyere” jelű pályamunkák szerzői munkáikat hivatalomtól visszavehetik.

Komárom, 1906. május hó 23-án. Antal Gábor
ref. püspök, az E. T. B. elnöke.